

V době, kdy se v naší zemi rozvíjí živé a zdravé občanské hnutí, je třeba si uvědomit, že církev má být v něm přítomna jako pomocník, nikoli jako překážka. Církev musí být schopna přispívat k tomu, aby se v naší společnosti vytvořila zdravá občanská morálka a aby se lidé naučili k vzájemné úctě a lásce. Církev musí být schopna spolupracovat s vládou a s občanskými organizacemi, aby se dohlíželo na to, aby práva občana nebyla porušována a aby se v naší zemi panošila spravedlnost.

Vždyť církvi se v naší zemi dostalo v minulosti velkého uznání a její duchovní představitelé byli v mnoha případech v čele občanského hnutí. Církev musí být schopna přispívat k tomu, aby se v naší společnosti vytvořila zdravá občanská morálka a aby se lidé naučili k vzájemné úctě a lásce. Církev musí být schopna spolupracovat s vládou a s občanskými organizacemi, aby se dohlíželo na to, aby práva občana nebyla porušována a aby se v naší zemi panošila spravedlnost.

Církev musí být schopna přispívat k tomu, aby se v naší společnosti vytvořila zdravá občanská morálka a aby se lidé naučili k vzájemné úctě a lásce. Církev musí být schopna spolupracovat s vládou a s občanskými organizacemi, aby se dohlíželo na to, aby práva občana nebyla porušována a aby se v naší zemi panošila spravedlnost.

V době, kdy se velmi mnoho antiklerikálního mluví, je třeba zjistit důvody nepodzíratelné vlašnosti a netečnosti, jež se jeví u většiny přívrženců socialistického hnutí — jako celku se všemi směry — vzhledem k náboženské otázce a stanovisku, jež třeba zaujati k jednotlivým církvím. Pak chceme si uvědomiti, jaké je tady jedině možné stanovisko volného socialistického člověka a jakým způsobem a jakými prostředky lze toto stanovisko propagovati.

Vždyť všichni bez rozdílu směrů cítíme, že jest se nám jinak než dosud ke klerikalismu chovati a proti klerikální armádě postaviti armádu jinou, nejen stejně bojovnou, ale i pevnou, nekolísavou a nesmířitelnou. Naše chování k církvi a církvím je přece určeno také jejich chováním k nám a my jsme ti, kdož jsou od nich nejvíce nenáviděni a proklínáni a vydáváni nejen pekelným mukám — což nás bezpochyby velmi málo zajímá —, ale i soudobým zákonům, vladařům a katům, jež si svatá inkvizice, stále ještě živoucí, vydržuje.

Opravdovou antiklerikální armádou nemůže býti žádná politická strana měšťácká a bohužel ani politická strana dělnická. Každá taková strana má svoji taktiku a žádná taktika politické strany nevyklučuje možnost podřaditi sebez rozhodněji proklamovaný antiklerikalism cílům, jež se zdají pro okamžik důležitějšími. Klerikalism jest politická moc a všechny *politické* strany musí s touto mocí počítati, a zkušenost učí, že se domnívají, že s ní musí také kompromisovati. Opravdová antiklerikální akce musí býti nezávislá od politických stran a není důvodu proti tomu, aby se vyvinula mezi stranami. Čekám námitku, že ta neb ona strana politická, kdyby provedla svůj program, zničila by klerikalism a navěky ho znemožnila. Avšak politická půda je strašně vratká, moc rychle se tu nabývá a rychle ztrácí, a neznám politické strany ani měšťácké, ani dělnické, která by měla tak pevné a hluboké kořeny, že by byla vyloučena

možnost, aby upadala nebo naopak rostouc vešla do stadia rozkladu v drobné frakce. To znamená však, že uskutečnění programu těchto stran je, ne-li vyloučeno, tož aspoň oddáleno do velmi mlhavé dálky. Zato klerikalism, jenž nespolehá na velikou budoucnost, ohrožuje nás právě dnes a zítra, je stálou naší překážkou soudobou a nepřítelem právě proto velmi nebezpečným, že ví a cítí, že jest mu uchvacovati pokud možno nejvíce hned, stále a každodenně. Jsou strany, které kdyby uskutečnily svůj program, byly by jistě také naším nepřítelem, byly by nesmírnou tíhou na lidské volnosti. Jsou nám však celkem nebezpečny zcela nepatrně, protože jejich program je zatím velmi málo uskutečnitelný. Klerikalism však naopak uskutečňuje svůj program dnes, je bez budoucnosti, ale může jednati volně v přítomnosti a volněji než kdokoli jiný.

Je nám tedy celkem lhostejno, ujišťuje-li nás ta neb ona strana, že klerikalism potře, jakmile uskuteční svůj program. Potřebujeme protiváhy klerikalismu hned a stále, nesmíme čekat na toho neb onoho všespasitele, nýbrž jest se nám snažiti spasit pokud možno rychle jedenkaždý sama sebe a nasaditi vše, aby také potomstvo naše bylo předem osvobozeno hanebného jha.

Příčina oné vlažnosti ve skutcích — o slovech nemluvím — a netečnosti ke zlům, jež mezi námi páše na každém kroku klerikalism v zemi, v obci i v rodině, spočívá dnes myslím ve všeobecném úpadku socialistického ducha u nás. Rozhlédneme-li se po té době, kteráž uplynula od té chvíle, kdy po konci pokrokového hnutí, hlavně po hnutí tzv. pokrokových socialistů, nastalo přesnější rozlišení osob i názorů, seznáme, že sice leccos stalo se určitějším, že však opravdový volný socialistický duch zmizel a s ním že odcházelo staré nadšení, stará chuť k boji a k práci a stará láska k socialistickým ideálům. Byla by to velmi smutná kapitola, kdybych sledoval zjev za zjevem, jeden smutnější druhého, kdybych sledoval celý ten úpadek socialistického ducha u nás až do dneška, kdy na jedné straně jménem politiky slevuje se dokonale ze všech podstatných požadavků socialismu a na straně druhé opět tonou ideje i lidé

v ubohých osobních intrikách a sporech. Tehdá za každou ránu padala rána, dnes padne nejvýše opatrnický úvodní článek. Tehdá každá provokace byla obratem ztrestána a především použilo se každé příležitosti, aby se propagovaly myšlenky spravedlnosti a svobody. Snad se tehdá leccos nedělo dosti vážně a prozřetelně, nicméně této vážnosti a prozřetelnosti jsme mohli nabýti lety. Zatím však dnes po letech píšeme sice leccos, nejednáme však pranic, a přiznejme si, že dnes česká veřejnost zná socialistu skoro jen potud, pokud je to konkurenční kandidát poslanectví kandidáta oficielního.

A s tímto *všeobecným* úpadkem stali jsme se přirozeně v praxi vlažnějšími, opatrnějšími a méně socialistickými i vzhledem k otázce náboženské, hlavně v našem poměru k církvím a klerikalismu.

*

Stále se nám říká, že jest potřebí, aby bylo lze pokračovati ve smyslu naší emancipace z hospodářského vykořisťování i duševního otroctví, vydobýti si lepších a pokrokovějších zákonů. A přece máme zákony, jichž kdybychom do důsledků využili všichni, kdož se nazýváme socialisty nebo anarchisty, mohli bychom pokročiti k takovému stupni, k němuž celá dlouhá leta nejlepšího sněmování nás nedovedou. Pomýšlím tu na tzv. zákony interkonfesijní. Mají tyto zákony ovšem v sobě ještě mnoho zastaralého, jisto je však, že většina našich socialistických revolucionářů chová se tak, jako by tyto zákony vůbec neexistovaly. Zhoršují tím ovšem jen postavení těch, kdož jich chtějí plně využiti. Jednotlivcům mohou ovšem politické a církevní úřady činiti snáze překážky, než by se to mohlo díti stům, tisícům, desetit tisícům uvědomělých občanů, kteří by se přece mohli a měli najíti v našem socialistickém světě, především ovšem v tzv. organizovaném dělnictvu. Či snad jsou dělnické organizace jen k tomu, aby postavily v daný čas určitý počet voličů neb odváděly určitý obnos daní straně, a nikoli k tomu, aby byly prvními řadami revoluční armády v boji za ideová a morální osvobození? Zdá se mi, že jest tomu opravdu tak, neboť právě socialistické dělnictvo

chová se k interkonfesijním zákonům mnohem netečněji než intelligence nesocialistická. A přece nelze popřít, že inteligentů je překonati mnohdy více překážek, že ho lze ohroziti mnohem více než dělníka, jenž ve většině případů ani nemá vážnějších překážek v této věci.

Jaké nepochopení podstaty klerikálního nebezpečí a přitom jaké obdivuhodné pochopení všech soudruhů nedbalých, opatrnických a zistných panuje mezi socialisty, o tom svědčí ta okolnost, že největší strana socialistická našla mezi svými přívrženci většinu pro to, aby ve svůj program mohla pojmati heslo „náboženství je soukromou věcí“. Neváhám prohlásiti, že tímto heslem zasadila velikou ránu nikoli ovšem antiklerikálnímu psaní a řečnění, ale zato opravdové praktické antiklerikální činnosti.

*

Heslem „náboženství je soukromou věcí“ posvěcuje se dle mého názoru přímo pohodlnost, opatrníckost, vlažnost, netečnost a i zistnost, samé to vlastnosti, jichž v boji proti klerikalismu nejméně lze potřebovati. Příklady, kterak nejhorší nesocialistické skutky byly a jsou tímto heslem omlouvány, nalézáte jistě každodenně kolem sebe v životě a nedávný křiklavý případ Jaurèsův svědčí o tom, kterak opatrnícké heslo to dovedlo se rychle vžít i mezi těmi, kdož se považují a jsou jistě považováni za socialisty dokonalé.

Kdybych věřil, že staré nadšení a stará zmužilost ještě nevymizely ze socialistických řad, předložil bych každému socialistovi následující otázky: Dovoluje ti duch socialistický, jímž máš býti prodchnut a jenž má býti první a hlavní direktivou všeho tvého myšlení a všech tvých skutků, dovoluje ti především, abys lhal o sobě samém tehdy, když víš, že této tvé lži může býti použito proti tobě? Lžeš, prohlašuješ-li, že jsi, čím v srdci svém nejsi, musíš-li udávati, že jsi členem té neb oné církve, a nevěříš-li té církvi a nekonáš-li povinností, jichž ti ukládá. Dovoluje ti socialistický tvůj duch vstoupiti v manželství se ženou, jejíž smýšlení vedeno je tím, co ten neb onen kněz káže a co přirozeně musí býti a je v pravém opaku k tomu, co je smýšlením

tvým? Dovoluje ti socialistický tvůj duch, abys dal děti své vychovati v duchu náboženství a učiti je dogmatům náboženství, jež považuješ nejen za falešné, nýbrž i za nebezpečné svým vlastním idejím, ano možná i za pramen všeho sociálního i morálního zla? A ještě bych mu předložil jinou otázku: Dovoluje ti socialistický tvůj duch, abys za jakékoli výhody znovu vstoupil do církve, které nevěříš a z které jsi již jednou vystoupil? Dovoluje ti, abys tak učinil kvůli ženě, pro peníze anebo ze strachu před výhrůžkami?

Vím, že kdyby tázaný byl tím starým, dobrým socialistou, odpověděl by rozhodným ne, nedovoluje, a ještě by se na mne udiveně podíval, že se mohu domnívati, že ve věcech tak samozřejmých mohl by kolísati. Ale vím také, že socialista dnešní ve většině případů pokrčil by rameny a odvrátil se ode mne zase s jiným údivem, s pohrdlivým údivem, neboť kdyžtě náboženství je soukromou věcí, může si přece jednati, *jak je mu to nejpohodlnější*, může lháti, může choditi se ženou do kostela, může s dětmi modliti se otčenáš a může vystupovati a vstupovati z církve do církve dle toho, mnoho-li právě profituje. Tak daleko jsme již dnes a máme dobrou naději, že za pár let budeme ještě dále, budeme tam, kde jsou již dávno naši mladočeští husité, budeme hřímati proti klerikalismu, budeme s ním však dle potřeby uzavíratí kompromis a naše matróny budou se scházeti ve spolcích katolických žen.

*

Je třeba nyní, abychom se podívali na zuby té příšeře, která se u nás zahrnila a do hesla „náboženství je soukromou věcí“ se vtělila. Jest nám pak především dobře vymeziti pro svou potřebu pojem náboženství, aby nebyl snad ztotožňován s něčím vedle stojícím, s různými totiž tzv. idealistickými světovými názory. Je jistě možno nazvati náboženstvím panteism mnoha básníků nebo nesčetné jiné formy, jimiž jednotliví filosofové a básníci oblačeli dosud lidskému duchu neproniknutelná tajemství stvoření. A dokonce v širokém slova smyslu nazván byl náboženstvím i anarchism, protože se zdál býti příliš idealistický jednomu z našich zarytých materialistů. Ale filosofové a básníci pro-

nášeli jen své krásné sny, nikoli však tvrdá, neomylná a nesnášlivá dogmata. Nepochybují o tom, že ti, kdož přijali za své heslo „náboženství je soukromou věcí“, měli přichystaný jako výmluvu tento širší pojem slova náboženství. Ale pravím výslovně: *jen jako výmluvu!*, neboť nechci je považovati za tak slepé, aby byli neviděli zásadního rozdílu mezi různými systémy filosofickými a básnickými, víceméně idealistickými, a náboženstvími dogmatickými. Filosof i básník vyplňují si prostě prázdno, jež jest nad našimi hlavami a jež dosud věda vyplniti nemůže a také ani nechce. Nejlepší část jejich bytosti rozpíná tu svá křídla, a jistě žádného z nich nenapadá, by svůj sen vyhránil v dogmata a těmito dogmaty jako náhrobním kamenem chtěl pohřbíti svobodu lidského ducha. Systémy filosofů a sny básníků jsou naopak přímými projevy lidského ducha *svobodného*, dokazují, do jaké výše může se svobodný duch lidský povznést, a všechny ty systémy a sny, i kdyby si sebevíce odporovaly, stojí ve skutečnosti vedle sebe, a nikoli proti sobě, podobně jako objevy vědecké, jež také někdy zdánlivě sobě čelí, ve skutečnosti však navzájem se doplňují, což ovšem nejlépe vidí vždy oko budoucnosti. Proto nelze nikterak projevy filosofů a básníků přiřadovati k náboženstvím dogmatickým, a to tím méně, ježto z tohoto přiřazení, popřípadě zaměňování hrozí nebezpečí, že zatemněna bude pravá podstata náboženství dogmatických. A to myslím se již stalo. Počítáme náboženství dogmatické za projev, jež třeba stejně ceniti a stejně respektovati jako některý systém filosofický neb některou nauku sociologickou. Ano jdeme ještě dále. Považujeme dogmatické náboženství za něco, co má tu výsadu, že neodporuje například ani pevnému programu socialistickému. Pravíme-li, že náboženství jest soukromou věcí, říkáme tím v konkrétním případě například toto: „Dogmata katolického náboženství neodporují programu sociálně demokratické strany.“ Nic jiného přece nemůže tato věta, myslíme-li o ní logicky, znamenati. Víť sice, že ti, kdož ji do programu dali, tak logicky o ní nemysleli a že potřebovali prostě jistý druh zástěry pro skutky, které sami nepovažovali za dosti socia-

listické. Chceme-li však dosíci nápravy a uznáváme-li, že je svrchovaně třeba, by lid ve věcech dogmatických náboženství a jejich církví nebyl klamán, musíme se stejnou poctivostí takové heslo kritizovati, jako kritizujeme každý jiný článek nějakého programu.

*

Dogmatické náboženství není a nemůže býti věcí soukromou. Každé dogmatické náboženství osvojuje si právo jediné spasitelnosti, považuje se za jediné pravé a pokládá všechna náboženství ostatní a všechny programy a všechny světové názory, jež nespočívají přímo na základě jeho dogmat, za bludné a jako bludné je potírá. Každé dogmatické náboženství je nesnášlivé a projevuje tuto svou nesnášlivost také za všech okolností. Někdy ovšem formou vyzývavější, jako to činí katolicismus, někdy formou zdánlivěji liberálnější a jemnější, jako například protestantství. Také nesmíme zapomínati, že dogmata každého náboženství tvoří pevný a nerozborný celek, že nelze si z nich jedno vybrati a ostatní odhoditi nebo naopak všechna přijati a zřítci se jen jednoho. Tím je dáno, že žádné dogmatické náboženství nedá se nikterak přimísiti k jakémukoli programu nebo směru nebo světovému názoru, jenž nespočívá přímo na základech jeho dogmat. Jinými slovy: nemohu být zároveň sociálním demokratem a katolíkem (předpokládaje ovšem, že obé chci poctivě žíti), nemohu být zároveň anarchistou a členem kterékoli církve.

Na to lze odpověděti všemi těmi starými vytáčkami a frázemi, jež jsme již tolikrát slyšeli a jež, nehledíme-li i k tomu, že jsou velmi málo logické, jsou zpravidla také velmi málo poctivé. K těmto vytáčkám patří především ta, že jsem se vědomě do spolku, jímž je ta neb ona církev, nedal zapsati a že tedy není důvodu, abych z něho vystupoval. To je výmluva nejčastější, ale také jen sofistická. Odpověděl jsem na ni již v Epištole k římským. Jiná vytáčka, vážnější juž, je ta, že i když jsem členem té které církve, je to bezvýznamné, jestliže nekonám k ní zcela žádných povinností a jestliže naopak jednám proti ní. K této námitce

odpověděl bych, že takové jednání není zcela poctivé, a především odpověděl bych poukazem k tomu, že příslušenství k té neb oné církvi ve velké míře znesnadňuje praktickou práci proti její klerikalismu, o čemž jsem se byl ostatně již předem zmínil. Nejdůležitější však okolností, proti které mělo by se obrátiti veškeré naše antiklerikální úsilí, jest, že ti všichni, kdož se houževnatě drží hesla „náboženství jest věcí soukromou“, apelují na svobodomyšlnost a jsou ochotni učiti, že i socialistický člověk má dogmatické náboženství respektovati. Je to skutečně obdivuhodné, kterak socialisté, jejichž nejlepší lidé často až zbytečně ostře stavěli se proti liberalismu, najednou, a sice v otázce velmi důležité a velmi choulostivé, mohou se přidržovati hesla tak číře liberalistického, a ze svého anarchistického stanoviska musím říci liberalistického v nejhorším slova smyslu. Je v tom skoro kus humoru, vidíme-li, kterak proti něčemu, co jest zásadně tak nesnášlivé jako dogmatické náboženství, staví se právě ze řad nejméně liberalistických heslo svrchovaného liberalismu.

*

Četl jsem jednou, že někde kněz, nevím, zda katolický či protestanský — a je to také lhostejno —, pravil, že jeho náboženství nevyklučuje socialismu, že může býti dobrým knězem a zároveň i dobrým sociálním demokratem. Pomyšlil jsem si tehdá: To, brachu, stojí to špatně buď s tvým náboženstvím, anebo s tvým sociálním demokratismem. Socialistické listy uveřejnily tehdá tento nápad tučným písmem domnívajíce se, že učinily jednu ze svých nejlepších výher. A zatím měly tato slova zasaditi ve smuteční rámeček. Je-li socialism něčím více než etapovou emancipační politikou čtvrtého stavu, znamená-li socialism stále ještě nejen hospodářský, ale i mravní převrat společnosti — jakože snad ještě znamená —, mělo se tomuto občanu knězi odpověděti ostrým protestem.

A takový protest by asi zněl: Dogmatické náboženství je negací svobody lidského ducha. Dogmatické náboženství je prapůvodním, nejdůslednějším a nejvlivuplnějším posvěcením a organizováním autority. Dogmatické náboženství

je logicky a přirozeně jediným důsledným a zarytým nepřítelem vědy, pro kterou není s ním smíru. Jinými slovy: dogmatické náboženství vycházejíc z toho stanoviska, že základní články jeho víry čili jeho dogmata pocházejí od osobního boha jako nejvyšší autority, nedovoluje člověku bádati a duševní své volnosti používat, jen potud, pokud se to děje na základě jeho dogmat jako na něčem daném a nezměnitelném. Tato hlavní zásada každého dogmatického náboženství je v přímém odporu s názory socialismu. Socialism, nehledíme-li k některým jeho přívržencům menšího významu, hlásal vždy požadavek nejvyšší volnosti pro lidského ducha, snažil se vždy uvést účinky božské i lidské autority na nejmenší míru a připravuje svými nejinteligentnějšími a nejpoctivějšími mysliteli lid k tomu, aby se jednou dovedl obejít bez autority. Člověk socialistický, budující své názory dle výsledků neodvislého vědeckého bádání, je bytostí duševně živou, kdežto katolík a každý jiný věřící člověk dogmatického náboženství je duševní mrtvolou, neboť kdyby byla jeho hodnota ze zvláštního hlediska jeho zaměstnání, jeho umění nebo vůbec jeho povolání sebevětší, jest z hlediska myšlenky látkou amorfní a bez trvání. Socialism je tedy nevyhnutelně zásadním nepřítelem každého dogmatického náboženství, a právě proto, že toto snaží se postavit hráz volnému myšlení a neodvislé vědecké práci, tedy něčemu, co socialism pro sebe sama nevyhnutelně potřebuje, musí za všech okolností státi proti němu a potíratí důsledně jeho vliv.

Tak bych asi byl odpověděl onomu blahovolnému knězi a také těm, kdož praví „náboženství je soukromou věcí“. A těmto ještě dále: Vycházíte-li z toho, že socialism jest něčím, co je založeno na práci neodvislých myslitelů, přiznáváte-li, že neodvislá věda náboženských dogmat neověřila a je nahradila vědeckým bádáním na všechny strany, bádáním neobmezeným a nikomu nezodpovědným, pak jest se vám za všech okolností stavěti proti tomu, aby kdokoli trval v porobě něčeho, co nebylo ověřeno vědou, které věříte, a jest se vám stavěti ke všem lidem, kteří v takové duševní porobě dobrovolně trvají, jako k lidem duševně

málo vyspělým nebo zakrnělým a k těm pak, kdož výsledky vědy poznali, a přece z důvodů panovačných propagují duševní tmou, jako k zodpovědným nepřátelům nejen svým, nýbrž i lidské svobody, lidské evoluce, lidstva vůbec.

Také nezapomínejte, že těmi úhlavními nepřáteli vašimi nejsou tak ubozí duševní sebevrahové, mezi nimiž a skutečným světem splývá hustý závoj blažené víry, jako spíše ctižádostiví pokrytci a indiferentní lidé, kteří aniž věří, přece oficielně s církvemi se spojují. Zdánlivě nelogickým zjevem jest, že čím více víra se ztrácí, tím více roste klerikální armáda. Toť proto, že nepřátelé svobodné myšlenky kupí se do jednoho tábora a že církve shromažďují za sebou všechny své přirozené spojence, všechny, jimž je třeba otroků, uniformované i neuniformované, všechny měšťáky od kajicných voltairiánů až k počestným otcům, kteří chtějí míti hodné, zdvořilé, miloučké děti bez ohně v oku a bez mužnosti v myšlence. A tu, nemůžeme-li i vždycky vniknouti do svědomí, abychom z nich vyplašili mátožné sny, jest nám přece ze všech sil pracovati, abychom odstranili ze soukromého i veřejného života vše, co nesouhlasí s výsledky věd, jest nám přijímati a vypovídati boj se všemi, kdož hledají mimo svět i mimo lidstvo oporu, jež by posvětila úlohu příživných kast.

*

Hledíme-li tedy my na dogmatické náboženství jako na nepřítel nikoli jen určitého směru nebo určité strany, nýbrž lidstva vůbec — a já si těžko představuji myslícího socialistu, jenž by se naň jinak díval —, pak jest naší povinností, abychom se v této otázce vystříhali všeho liberalismu. Ale ovšem za součinnosti čarodějů a katů církve potírati nechceme. Jako muži odkojení soudobou vědou odmítáme absolutně doktríny všech církví; chceme poctivě potírati veškeré jejich instituce, mařiti celé jejich dílo, ničiti účinky všech jejich skutků. To vše bez nenávisti k osobám, neboť víme, že všichni lidé jsou determinováni prostředím, v němž je matky kolébaly a společnost živila, víme, že jiné vychování za méně příznivých okolností by nás bylo stejně ohloupilo. A je-li už pozdě, aby všichni, kdož s námi žijí,

prohlédli, tož jest se nám aspoň snažiti, aby naše děti byly zachráněny, aby celé nové generace vyrůstaly za nových podmínek.

Nechci štváti proti nikomu, tím méně proti kterémukoli náboženství, jež — jak víme ze skutečnosti — štváním se jen posiluje. Ale oč se mi jedná, je to, aby všichni, kdož nepřítelé znají, nic neopomenuli, co přispěje k jich sebeochraně a vysvobození potomstva. Je prostě třeba všemi prostředky se brániti, přicházejí-li temnoty se svým nebezpečným vlivem, a my víme, že nepřicházejí mezi nás jen prostřednictvím těch neb oněch kněží, nýbrž i soudobou školou, jež je proti nám namířena jako ostří meče, či spíše tisíců mečů, které mají proti nám pozdvihnouti všechny děti budoucí generace, a nejen školou, přicházejí nehlučně i vlivem manželky, příbuzných a přátel. A to je pak vliv nejhorší, neboť víme, kterak právě rodinný život nejlepšího člověka často zvrhne. Ty tragiky a ty porážky nejlepších často lidí jsou příliš dobře známy, než aby bylo nutno šíře se o nich zmiňovati.

*

Chceme-li tedy za takových okolností zbudovati z řad socialistických antiklerikální armádu, nazval bych ji nikoli armádou výboje, nýbrž naopak armádou obrany. Její úkolem nemůže býti snaha přímo potírati to neb ono dogmatické náboženství. Potírati dogmata, toť úkol vědy, a praktický výsledek toho závisí od obratnosti a jasnosti, s jakou vědecké názory jsou šířeny mezi lidem. Ale náš úkol má tendenci spíše protiklerikální než protináboženskou a jest jím propaganda všeho, co chrání jedince před vnitřním i zevním vlivem reprezentantův dogmatického náboženství, co ho činí od nich naprosto neodvislým, co ho staví *mimo církev*. Jinými slovy: jest na všech těch, kdož zúčastňují se antiklerikální propagandy nejen z důvodův politických, nýbrž hlavně proto, že pochopili nebezpečnou povahu každého dogmatického náboženství, aby snažili se pokud možno největší počet jedinců a především ovšem sebe sama postaviti mimo tato náboženství a jejich církve a tak stále budovati základ, z něhož by rostla a neustále se šířila celá

jedna společnost v soudobé společnosti, společnost lidí bezkonfesijních.

Protiváhou klerikalismu nemůže býti tak snadno některý moderní filosofický systém, nemůže jí býti proto, že každý takový systém potřebuje k svému zlidovění doby poměrně velmi dlouhé, kdežto protiváhy klerikalismu, jak jsem již řekl, je třeba hned a každodenně. Nelze pochybovati, že zápas, jenž se tiše, ale bez ustání odehrává mezi vědou a dogmaty, skončí přirozeně vítězstvím vědy, vítězstvím osvobozeného lidského ducha. Ale tento zápas děje se přece jen mimo široké vrstvy lidu, jež mohou býti seznamovány jen s jeho dočasnými výsledky. K tomu jest nám ovšem také přispívati, a lze z tohoto hlediska říci, že vše, co přispívá k uvědomování lidu a k tomu, aby lid se snažil přisvojit si vědecké poznatky, má také do jisté míry povahu anti-klerikální a upravuje půdu, jež není pro žádnou církev pevnou skálou. Vedle tohoto stálého zápasu vědy s dogmaty, jež lze nazvati protináboženským, je třeba však ještě dalšího, čistě antiklerikálního zápasu. S náboženstvím zápasí nejlépe jen věda, s klerikalismem jest nám všem bez rozdílu zápasiti jednomu každému a všem společně. Zápas s náboženstvím je povahy teoretičtější, zápas s klerikalismem má ráz praktický. Chci-li se osvoboditi od náboženství, snažím se zmocniti se vědeckých poznatků, osvobozuji se ve svém srdci, uvnitř. Že však každé náboženství je reprezentováno víceméně bojovnou organizací svých kazatelů a přívrženců, svými klerikály, jest se mi osvoboditi zároveň i zevně od této jeho organizace tím spíše, když mne ohrožuje svou přesilou. Nejsm-li členem té neb oné církve ve svém srdci, svým smýšlením, vyžaduje toho obyčejná poctivost, abych nebyl jejím členem také zevně. A nejen tato poctivost toho vyžaduje, nýbrž u mne jako u člověka socialistického vyžaduje toho celý komplex mých názorů.

*

Považuji za nejlepší protiváhu klerikalismu důsledné využití interkonfesijních zákonů, což pro nás ovšem znamená *přijetí bezkonfesijnosti jako nevyhnutelného důsledku našich*

názorů o zjeveních a dogmatech církvi, jehož cena spočívá právě v jeho kladném významu a v jeho nekličkované poctivosti. Tato protiváha mohla by vzniknouti skoro okamžitě; tato protiváha jest přirozená, logická a snadná. Neznám jiné protiváhy, jíž by se dalo použití tak rychle se značným spolu výsledkem. Nezapomínejme, že klerikalism neohrožuje nás dnes již převahou duševní, nýbrž zcela hrubou přesilou hmotnou. A právě proto znamená ztráta každého člena zmenšení této přesily, ovšem jedná-li se o jednotlivé případy, zmenšení nepatrné, zmenšení však, jež způsobem velmi snadným mohlo by vzrůsti v mohutný úbytek početné síly, tím významnější, že by byl zároveň stejně mohutnou početnou posilou hnutí antiklerikálního. Kdybychom se vrátili jednou k starým svým ideálům, jichž cena se přece nezměnila, a kdybychom se s opravdovou energií zasadili o to, aby každý, kdo činí nárok na jméno našeho soudruha, byl vyburcován ze své vlažnosti nebo opatrnickosti a považoval za nevyhnutelný akt důslednosti přijetí bezkonfesijnosti, zasílí bychom sítě, jehož úroda každoročně by se množila. Mluvme konkrétněji. Zdá se mi například, že tzv. organizovanému dělnictvu — je-li jeho organizace opravdu taková, jakou se býti honosí — mohlo by býti hříčkou postavití v jediný den antiklerikálnímu hnutí posilu řekněme jen 5000 duší octnuvších se mimo církve. A kdyby těchto 5000 duší reprezentovalo jen 1000 socialistických rodin ochotných tradici poctivosti a opravdovosti ve svém středu udržovati, kterak rostla by pak naše armáda a kterak by se bojovalo!

Vystoupením z církve stávám se osobně chráněným proti celé řadě církevních aktů, jichž symbolice nevěřím, získávám imunitu pro mnoho a mnoho případů klerikálních uštknutí. Jedná se o to, aby těchto imunních lidí byl takový počet, aby silou, obětavostí a podnikavostí mohli odraziti útoky klerikálních šiků a postavití na všechny cesty své přední stráž. A jest ovšem také nevyhnutelnou podmínkou trvalého zdaru této obranné akce, aby mezi členy společnosti bezkonfesijních vládla svrchovaná opravdovost a vědomí, že formálním přijetím bezkonfesijnosti nekončí indi-

viduelní úkol, nýbrž že každý musí důsledně jako člověk bez vyznání jednati a dbáti o to, aby svými skutky nebil svoje zásady ve tvář. Tím, když například vystoupil jsem jako otec rodiny s touto z církve, nevykonal jsem příliš mnoho, nemíním-li se dle sil svých snažiti, aby duch, jenž mne k přijetí bezkonfesijnosti vedl, vládl v mé rodině a zakořenil se v ní tak, aby byla pokud možno základem pro celou generaci lidí stejného ducha.

*

K rodině jest nám obrátiti hlavní zřetel, chceme-li, aby byla odstraněna nejhorší a nejnesnadněji zdolatelná překážka vši opravdové antiklerikální akce, neboť rodina má žet stále ještě příliš mnoho vlivu na individua. Jsouc ve světě nesocialistickém v nesčetných případech, ano ve většině případů jen pařeníštěm zla a neštěstí, nezměnila se ve své povaze ani pod vlivem nových idejí. Byli bychom jistě ohromně dále nejen v antiklerikální akci, ale vůbec ve hnutí socialistickém, kdyby se bylo rodině věnovalo více pozornosti. Mělo se vyšetřiti, je-li zděděným balastem obrození neschopným, bez něhož lépe nějak se obejítí, anebo je-li institucí snadno přizpůsobitelnou socialistickým idejím bez úhony pro ně. A pro případ, že rodina byla vzata na milost, nemělo se nikdy sleviti ze zásady, která je dnes tak nepatrně ceněná, že totiž socialistická rodina má býti rodinou bezkonfesijní. Bylo ovšem pohodlnější přijati bez velkého hloubání rodinu takovou, jakou nám ji odkázal starý svět, jako úskalí, o něž se *rozbíjí* celé životy, jako pouto nesčetných úsilí, jako nejhouževnatější brzdu evoluce. A právě tou okolností, že se neučinilo pranic, aby byl zlomen špatný vliv rodiny, nýbrž naopak, že heslo „náboženství jest soukromou věcí“ bylo vydáno hlavně kvůli socialistickým rodinám, byl znesnadněn a předem zkorumpován antiklerikální zápas. Ve věcech poměru k církvím a náboženství bije dnes z rodinných důvodů bez uzardění logiku ve tvář stejně socialistický dělník jako universitní profesor. Vůdčí kruhy socialistické daly svou sankci indiferentismu, pohodlnosti a prospěchářství, uči-

nily tak hlavně vzhledem k rodině, jež sama o sobě již dává těmto vlastnostem vznikati. A není to nic potěšitelného, že právě ve věcech vědeckých, kde se mají otevřít všechny brány volnému bádání, vyhlašují se dogmata, jimž přísně zakázáno rouhati se, kdežto naopak na tom, co má býti zárukou lepší budoucnosti, na mravním podkladě socialistického hnutí hřeší se zcela obvykle a hlásá se tu obdivuhodná snášelivost ke všemu, co je polovičaté, prospěchářské a nestatečné.

*

Tedy přijetí bezkonfesijnosti musí býti provázeno uvědomělou vytrvalostí a zásadní prací. Co platno, vystoupím-li z církve, když se tam začas kvůli své vyvolené anebo z jiného slabošského či prospěchářského důvodu vrátím; co platno, jsem-li občansky oddán, nevychovávám-li své děti tak, aby se nikdy nevrátily tam, odkud jsem odešel. A jest nám pracovati, stále, vytrvale pracovati. Jest se nám snažiti, aby stále ubývaly naším přičiněním přímé i nepřímé dávky, jež klérus vymáhá, jest se nám brániti, aby z našich peněz nebyly stavěny kaple, kostely a různé votivní nevkusnosti, jež znešvařují města i venkov. Jest nám potlačovati prameny a pramínky, jež utvořivše proud nesčetných miliónů berných mincí vlévají se v bezedné kapsy věčného žebráka římského a přemnohých kongregací žebravých. A pak je nám v duších nahražovati halucinace přesnými pozorováními a zaměňovati iluze o ráji, jenž se slibuje hladovým, reelními idejemi o životě, jenž evolucí může dosíci stavu sociální spravedlnosti, blahobytu a rytmičké práce.

Vlastní naši lidé budou se na nás dívati snad jako na idealisty skoro posměchu hodné. Vždyť je dnes v každém hnutí vítanější přívrženec, který správně odvádí daň straně a poslouchá bez námitky ať již rozhodující jednotlivce, nebo nějakou terorizující část davu, než ten, kdo trochu samostatně myslí a dle toho také jedná. Je-li i dnes dosti dobré vůle v mladších kruzích položit požadavek bezkonfesijnosti jako kardinální v socialistickém hnutí, setká se

přece propaganda v tomto směru zatím sotva se značnějším výsledkem. To ovšem není nic, co by nás mělo odstrašovati. Vždyť každý začátek jest obtížný, a my, počneme-li jednati, lze říci, že počneme jednati první. Pro počátek vyžaduje náš úkol, abychom z programů svých a hlavně ze srdcí svých vymýtili zásadu „náboženství je soukromou věcí“ a nahradili ji zásadou, že dogmatické náboženství je pro nás veřejným nepřitelem. A další zásadu jest nám přijati: socialistická rodina budiž rodinou bezkonfesijní. Mějme tady na mysli, že tím žádáme ve mnohém směru očistu rodiny, že tím žádáme očistu manželství ať již volného, nebo tzv. zákonného. Svoluji-li k tomu, aby moje vyvolená nosila škapulíře pověřivosti, znamená to, že ji považuji za nižší sebe, za něco, na čem nemohu žádati sobě přiměřené duševní výše. Má úcta k takové ženě nemůže míti dlouhého trvání, zmizí, když potuchne erotická vášeň, a stane-li se takhle založená milostná epizoda poměrem závaznějším, vede jen k obvyklým domácím tragikám, jež jsou pro obě strany utrpením a pro potomstvo pramenem značné duševní ujmy.

V době, kdy z kazatelen káže se zcela logicky krajní náboženská nesnášlivost, kdy manželky jsou vyzývány, aby opouštěly nevěřící anebo jinak věřící muže, a v době, kdy i mezi socialisty často se terorizuje každý samostatný projev, nemůže škoditi, budeme-li s důslednou bezohledností bdíti nad tím, aby tiže lidé, kteří často tak mocně horlí pro to, aby se zachoval ten aneb onen paragraf stranického zákoníka, chovali se sami socialističtěji ve věcech, které mají pro naše hnutí jako celek hluboký význam. Nám ovšem jest jíti příkladem napřed.

Propagovati vystupování z církví, uzavírání sňatků občanských, bezkonfesijnost volné i oficiální rodiny znamená spolu propagovati pochopení povahy dogmatických náboženství a pochopení praktické antiklerikální činnosti. Předpokládá tato propaganda nejen to vše, co jsem již řekl, že jest nám konati, ale předpokládá také zvýšení mravní úrovně socialistického hnutí. Dá-li se této vyšší mravní úrovně docíleti při dnešní *politické* taktice socialistické, o tom

budou se úsudky asi rozcházet. Pro svou osobu jsem přesvědčen, že celý ten úpadek socialistického ducha, všechny ty stále častější a častější protisocialistické skutky ve hnutí jsou logickým důsledkem krajního holdování parlamentarismu. Taková doba nemá ovšem mnoho porozumění pro akty tak mravního rázu, jako je propaganda pro hromadné přijetí bezkonfesijnosti a její důsledků. Jisto jest, že zvítězí jen ti, kdož dovedou býti bezohlední, rázní a vytrvalí. Jest nám pracovati však s tím vědomím, že pravda jest na naší straně a že naší odměnou je radost ze světla, které šíříme.

Na nikoho snad v celém českém životě nenanášejí mladší naše žurnály, jako Radikální listy, Samostatnost a nový Vyšehrad, tolik černých barev a tolik špíny jako na dělníka českého severu, především ovšem horníka českého severozápadu. Hlavní příčina spočívá v povrchní znalosti tohoto lidu i poměrů, v nichž žije. Stýkali-li jste se častěji s dělnickým jádrem těchto krajín a vnikli-li jste na svých potulkách — nikoli ovšem potulkách zvědavého vetřelce, nýbrž přítele a soudruha — do intimního života těchto dělnických rodin a setkáte-li se pak s měšťáky severu, podíváte se, jakou spoustu báhorek často hrůzostrašných kolportují mezi sebou, podíváte se, jak málo znají dělnickou většinu a jak nepřátelsky se k ní chovají.

Při první své návštěvě — bylo to v okolí Duchcova —, jež na mě, třeba tělesně velmi znaveného, učinila nejlepší dojem, postihl jsem při návratu na jednom menším nádraží přítele básníka a byl jsem jím uveden nakrátko do společnosti nádražních úředníků. Brzy došlo na horníky a já byl ihned ochotně poučován o jejich surovosti, ano přímo lidožravosti, kterou ohrožují své větší i menší představené, takže tito nejsou si nikdy životem jisti. Nikdo ovšem nevěděl nic z vlastní zkušenosti, slyšeli to jen od inženýrů v hostincích. Ubozí inženýři! Čtete přece také měšťácké časopisy a ty by jistě neopomenuly vylíčiti nejživějšími barvami každou sebenepatrnější srážku horníka s představeným. A vzdor tomu jak zřídka čtete o něčem podobném! Jak zřídka o tom také slyšíme! Často, velmi často naslouchal jsem horníkům, nekonečným vypravováním, a přece se mi nikdo nepochlubil s něčím podobným, ač znám jich dosti, kteří by mně to byli zcela jistě řekli. Vždyť by to nebylo ani nic podivného, aniž mnohdy neoprávněného, kdyby některý uhlokop ztratil snad duševní rovnováhu a chopil některého toho chlapíka za krk a přimáčkkl trošičku k černé zdi! Neděje se to však prostě. Není tento lid tak zuřivý,

jak o něm slyšíme. Důvěřivý k leckomu ovšem také není, neboť k tomu nemá nejmenšího důvodu. Povaha jeho je trochu melancholická a silně kontemplativní. Uvědomělý horník českého severu je revoluční také nikoli temperamentem, nýbrž proto, že mnoho přemýšlí, že má mnoho trpkých zkušeností a odvozuje z nich důsledky. Právě anarchistický severozápad hornický vzdal se u nás nejdříve teroristických myšlének, kdežto anarchisté na severovýchodě neučinili tak většinou dodnes a jsou také nejhorším materiálem pro moderní hnutí anarchistické. Tedy výtku surovosti padá zpět na ty, kdož ji tak ochotně kolportují, a to jsou především němečtí i čeští důlní správci a inženýři.

Vytýkají-li českému dělnickému severozápadu Radikální listy a Vyšehrad jeho nevlástenectví, vytýká mu Samostatnost především pijáctví a nemravnost. Výtku nevlástenectví a výtku nemravnosti nechci vyvracet. Nic z obého mne v těch končinách neznepokojuje. Rozumím také jinak pojímům vlástenectví a mravnost. Vždyť právě „nevlástenectví“ tohoto lidu mne s ním sblížilo. A co se týče „nemravnosti“, pokusím se vysvětliti, co jsem viděl.

Nebylo to nikdy nic ani přibližného schématu, jež si zkonstruoval mravokárce Samostatnosti, nebylo to vůbec nikdy nic horšího a černějšího, než lze viděti kdekoli po vlastech českých a bezpochyby i jiných. Naopak. Podívejme se na náš venkov zemědělský, podívejme se mezi české sedláky a české maloměšťáky. Nehráám si nikdy na rozhořčeného moralistu, a proto i tady upřímně přeju muzikou rozpálené chase ta neopatrná plození v jasných nocích a přeju i maloměstským paničkám a slečinkám různá ta drobná cizoložství a méně cudná dostaveníčka. Co mne však tady naplňuje hnusem, to je ta tupost a sprostota sedlácké existence, vyplněné ziskuchtivým politikařením a hazardními hrami, a ta prázdnota a sobeckost maloměstských klepařů a pokrytců mužských i ženských. Půjďte často vesnicí k městu a městem k vesnici a nenajdete jedině čisté duše, svou statečnou a nezištnou prací šťastně se týčící nad obecnou poušť. A najdete jen kramáře, kuplíře,

sobce, tupce, mizerný lid a ještě mizernější inteligenci.

Zcela jinak je tomu však na hornickém severu. Měšťácká inteligence ovšem nestojí za nic. Ani ti němečtí, ani ti čeští vlastenci až i do těch menšinových bohů. Slyšel jsem na schůzích národních dělníků — kteří zde nejsou tím nejhorším živlem a kteří by se jistě zastali svých patronů — a viděl jsem sám, jak ti menšinoví spasitelé měšťáčtí vyhlíží zblízka, nazí, svlečení z parádního šatstva úvodníkových tirád. Ale v hornictvu jsou lidé. V každé sebenepatrnější vesnici a dělnické kolonii najdete kádr inteligentních dělníků. To jsou povahy tesané z nejsolidnějšího křemene, statečné, obětavé, s mravní silou a velikou sebekázní. Ti ovšem nedají se másti samozvanými vůdci, žijí samostatně život hlubší a niternější, než jim ho mohou vsugerovati političtí dryáčníci. A kdyby tedy jejich prostředí bylo sebehorší, nelze ho tak paušálně zatracovati, když takové povahy se v něm rodí, když jich tam neubývá, naopak počet jejich roste.

Ani prostředí samo není však špatné a jistě nezasluhuje toho, aby lidé mající sotva potuchy o bolestech hornické existence konstruovali z ojedinělých případů nabubřelé schéma a zevšeobecnili ho pro celý kraj. Jistě se na severu hodně pije a neprozřetelně miluje. Ale jen impotentní škaredohlíd může těmto lidem záviděti trochu té pohlavní radosti a jen naivní idealista — eufemisticky řečeno — může se domnívati, že horník přestane pít, dokud bude tak jako dnes pracovati. Antialkoholism — tento nový druh moderního pokrytectví — nenajde mezi horníky nikdy ozvěny. V dolech a hutích nedá se prostě žízni odvyknouti. Normálně zdravý dělník tam pítí musí. A je jisto, že voda požitá v témž kvantu, jako se obyčejně piva požívá, měla by pro organism horší následky než nepřiliš silný alkohol. Nepopírám, že jsou vyjimečné povahy, které pítí vůbec nemusí. Jest jich mezi horníky na severu hodně a mnozí se přidržují vodoléčebné metody. Jaké účinky tato metoda na ně má, neměl jsem dosud příležitost pozorovati. Jsem ostatně nakloněn věriti, že dobré, neboť právě jen vyjimečné povahy se jí přidržují. Souditi však dle nich, že žádný horník

pítí nemusí, je stejně duchaplné, jako když pohlavní asketa chce svou perverzi vnutiti statnému a zdravému světu. Aby pak z pítí nestalo se pijanství, tomu zabraňuje dostatečně uvědomění, jež přináší socialism a anarchism. Kam vnikl a kde našel opravdový ohlas, tam notorická nestřídmost je výjimkou. —

Nejprve blahobyť, pak alkohol, pak „košťýři“, pak degenerace manželství, syfilis, bída fyzická, bída mravní...¹ To je schéma neobyčejně pohodlné a opatrné. Nadhodí se pak, že „práce učitelova ve škole je velmi těžká“ atd. Kdo čteš, rozuměj! Celý takový článek neznamena nic jiného než toto: Horníci jsou mravně zkažení, neposlouchají nás inteligenty, nemají smyslu pro naše reformy. Sociální jejich postavení je takové, že by mohli míti blahobyť, kdyby vše nepropili...

V tom najdeme druhou hlavní příčinu vzniku škaredých článků o dělnictvu severních menšin. Nejen nevědomost a neznalost, ale i měšťácká zatvrzelost a nenávisť diktuje tyto výlevy domněle povznesených mravokárců. Mozky naplněné středoškolskými rozumy a vychované v ubohé polovičatosti našich tzv. pokrokových partají nemohou pochopiti zbla z existence v sociálním pekle, v němž se tísní horníci, tito nejhorší otroci kapitálu, a proto snášejí vytrvale špínu na jejich nepoddajná bedra. Dnes, kdy buržoazie

¹ Jak povrchní a neopravdové znalosti má například anonymní mravokárců Samostatnosti („Něco ze života českých menšin na severu“ v posledních číslech m. r.), o tom svědčí hned začátek jeho libovolně zkonstruovaného schématu. Vypráví tu něco o domcích se zahrádkami, jež si mohou jednotlivé rodiny ze svých úspor zakoupiti, a líčí věc tak, jako by každý pilný dělník mohl tak učiniti, kdyby mzdu svou nepropíjel. To je opravdu objev pro mne zcela nový. Věděl jsem, že horníci jsou velmi zhusta vlastníky domků a drobných kusů polí někde na — Kladensku; že by se však podobné případy vyskytovaly i na severu v té míře, aby se o nich dalo mluvíti jinak než jako o případech zcela *ojedinělých*, o tom není nikomu nic známo. Možnost toho je také vyloučena nepoměrnou drahotou stavebních pozemků (stejnou jako bytů a potravin, jichž ceny vzrůstají každou úlevou hornictvu poskytnutou, například zvýšením mzdy nebo zkrácením pracovní doby!), v čemž soukromé družstvo — nějaké se zde ustavilo — asi sotva zjedná nápravu citelnou.

socialistická svorně s kapitalisty potírá každé revoluční hnutí, dnes, kdy se považuje za frázi slovo „otrok kapitálu“ — jako by tito horníci například nebyli na tom snad ještě hůře než ti, kdož stavěli pyramidy pod důtkami faraónů —, dnes setká se ovšem s pochvalou toto tendenční štvání proti dělnictvu, toto snižování mravní úrovně dělníka za tím účelem, aby bez úhony vyšel sociální stav, jehož je obětí. — —

Tanou mi na mysli dva drobné obrázky z tohoto „uzavřeného“ území. Váží víc než polemika. První:

Měl jsem dopoledne přednášku v jednom hnízdě u Mostu. Odpoledne byla v těchže místnostech posvícenská zábava, hostinským pořádaná. Byl jsem v hostinci na obědě a v malé výčepní místnosti shromáždilo se u mě několik dělnických druhů, aby se mnou pohovořilo o některých našich záležitostech. Vedle byl taneční sál. Dříve ještě, než přišli šumaři, zpozoroval jsem mladého přitloustlého občánka, plavovlasého, růžolícího, v domácích trepkách a úpravném šatě, kterak přebíhá z místnosti do místnosti, opravuje leccos v sále a září radostí. „To je zdejší učitel,“ řekli mně horníci, a to s despektem, jenž stál za úvahu.

Nechci štváti proti učitelstvu. Štval bych proti nejhorlivějším čtenářům tohoto listu, proti jeho nejochotnějším podporovatelům. Ale nepochybují také, že tito budou tak rozumní, aby vyslechli pravdu. Já z deseti učitelů, s nimiž jsem se na severu setkal nebo jež jsem pozoroval, jen jednoho jsem poznal jako inteligenta, jenž má aspoň trochu porozumění pro lid kolem sebe. Ostatní činili na mne dojem obyčejných pražských flamendrů, užívali pepického žargonu a nevšímali si ničeho z kulturního života našich horníků. Zní to pak velmi komicky, nanese-li se na dělníky spousta nejčernějších barev a dodá-li se: práce učitelova je velmi těžká... Rozumíte mi?

Jiný obrázek. Týče se „nemravnosti“. Jeden z nejstatečnějších soudruhů vypravoval mi o životě české kolonie ve Vestfálsku. Žili tam volný pohlavní život se svými ženami. Také „degenerace manželství“! Pozoroval jsem ho však a jeho ženu při přednášce po jeho návratu do Čech. S ote-

vřenými ústy a s planoucíma očima naslouchali. Byli také z našich nejhorlivějších čtenářů, z nejvytrvalejších odběratelů, z nejčinnějších soudruhů a nejlepších přátel osobních. Co bylo na tomto vždycky vážném horníku a na jeho modrooké snědé ženě nemravného? A jiní horníci říkali o něm: nemá předsudků.

Kdo chce kamenem hoditi, důvod najde si vždycky. Zvláště je-li dobře prolezlý mravními zásadami křesťanské buržoazie. My však, kteří jich nemáme, vidíme naštěstí jasněji než ti, kdož nazírají s předsudkem. A tak já viděl na severu i šťastná manželstva láskyplná, a chcete-li, „čistá“, i domácnosti rozkvašené, v nichž nebylo však ani „koštýřů“, ani alkoholu, nýbrž jen vyzáblá, nevrlá bída. Také nemusí každá domácnost s „koštýři“ býti nutně mravně zvrhlá. Někde se tito neodvážjí dotknouti se své hostitelky; jinde je to opět starý horník, jemuž je to od srdce jedno, jak se mladí baví. Neprojevuje se přece pohlavní egoism všade stejně a nepřichází s každým „koštýřem“ syfilis...

Bylo by zbytečno déle prodlévati u té zlé žurnalistické sliny. Ukazuje-li Samostatnost ještě na spor národních s mezinárodními — jehož následky zveličuje docela zbytečně —, nuže, toť svár roznícený českým měšťákem. Ten však nepotrvá: většina národního dělnictva aspoň na severu poznala již, co má k očekávání od buržoazie jak české, tak německé. Nebýti nesnášenlivosti sociálně demokratické, český sever hornický mohl by býti, především co se jeho samostatnosti, mravní neodvislosti týče, vzorem všemu dělnictvu. Není ovšem materiálem pro tuhou organizaci stavovskou. To mu dnes ubližuje v očích socialistických potentátů. Blud o samospasitelnosti těchto organizací autoritářsky založených přejde však velmi brzo.

České menšiny na severozápadě odolávají jen proto, že socialism a anarchism zabraňuje vlivu českých měšťáků. A také proto, že uvědomělý dělník není tak prodajný jako měšťák. Nejsm přítelem třídního nazírání; tady však, kde buržoazie česká stejně jako německá je zarytým nepřitelem dělnictva hlavně proto, že toto dělnictvo je uvědomělé a nevězí v její područí, tady je nutno ze všech sil podpo-

rovatí třídní vědomí dělnictva. Neboť nezapomínejme, že takový uvědomělý a nesmířitelný dělník je jedním z nejstatečnějších předbojovníků anarchismu a že je dosud nejdůležitější bází českého anarchistického hnutí.

POHÁDKA S TENDENCÍ

Červenému Serenissimovi v záchvatu soucitu věnováno

V zemi husitských tradicí je mnoho potentátů a mnoho trůnů. Je tam tedy vše spoutáno a leskem suverénního věhlasu oslepeno. Každý pohyb čeká na uvolňující slovo z velmožných úst a mluví se jen tehdy, když velmožná ústa přestala již mluvit a velmožná ruka pokynula. Politika této země bere si vzor z pořádku všehomírového: tvoří ji větší množství slunečních soustav. V každé z nich všechny planety sloní se v úsměvu jediného Majestátu a tančí kolem Jeho neomylné a nevyzpytatelné moudrosti. Také věda a umění dovolují si vzkvétati jen v mezích velmožným gestem určených. Ovšem že jsou tady, jako v každé zemi, hamižní revolucionáři, neoslnění, neposlušní a z mezí vybíhající. Neboť i sluneční soustavy mají své komety. Někdy taková mrška zavadí i o velmožnou hlavu. Tu ústřední exekutiva planet a satelitů zdrtí ji vyslovením nelibosti...

V zemi husitských tradicí je zvláště jedna povedená sluneční soustava. Všechny její oběžnice a všichni sateliti nosí frygickou čapku, což jim však nebrání, aby stejně poslušně a oddaně nekolotovali kolem svého oslňujícího potentáta. Ten sedí na trůně polepeném červeným papírem, pod rudým baldachýnem, na němž upevněny jsou reliéfy Marxe a Lassalla, ovšem jen tak, aby jejich záře nezatemňovala snad lesk Jeho Majestátu. V zemi říká se Mu Červený Serenissimus a On podpisuje Svoje drtící ortely písmenami J. V., což znamená Jeho Veličenstvo. A On na svém červeném trůně sedí, sedí, pořád sedí a myslí, jen On myslí a nikdo jiný nesmí nic mysliti, jen On vše ví a nikdo jiný nesmí nic věděti, jen On vše koná a nikdo jiný nic konati nesmí.

Všechny Jeho oběžnice, všichni Jeho sateliti točí se devótně kolem Něho a slídí po celé sluneční Jeho soustavě, aby včas vypátrali každou nepokojnou a neposlušnou kometu, která by se mohla dotknouti Jeho vznešené hlavy.

A tato dobrovolná policie soustavy roznáší Jeho myšlenky, velebí Jeho vědomosti a vytrubuje slávu Jeho skutků. A pak hlavní její činností — smí-li se vůbec činností nazvati ještě něco mimo Jeho činnost — jest svolávání ústřední exekutivy soustavy, které On předsedá a která na Jeho pokyn pronáší slavné rozsudky nad kometami, jež policii se podařilo lapiti. Mimoto nekoná již nikdo nic, netřeba-li zvláště podotýkati, že všichni nosí frygickou čapku, což ovšem také jistou činnost reprezentuje. A On na svém červeném trůně sedí, vytrvale sedí, pořád sedí a myslí, jen On myslí a nikdo jiný nic nesmí mysliti, jen On vše ví a nikdo jiný nesmí nic věděti, jen On vše koná a nikdo jiný nic konati nesmí.

Hamižné komety rodí se ovšem dále. Je jich mnoho, mnoho v různých soustavách slunečních a všechny mají spadeno na požehnané hlavy potentátů. Také všechny mají k sobě navzájem nemravné sympatie; říkají tomu v hloupé své hantýrce „volná solidarita duchů“, pěstují nedovolené styky a bezpochyby nosí v kapsách dynamit a nitroglycerín. U nich je všechno nepokojné, neposlušné a volné. Tropí si žerty z každé mravní kázně, holdují volné lásce, i když je někdo vidí (což ani On si ještě nedovolil!), šíří vzpouru, neřest a nákazu. A ačkoli se rozplozují v míře neobyčejné a strhují k sobě nedosti pevné karaktery Jeho poddaných, je přece velmi těžko rázem na ně dokročiti, vždyť neopatrná policie často již si popálila na nich prsty. Neboť mají i ohně víc, než se sluší na řádné občany sluneční soustavy. Také prý chtějí jednou všechny sluneční soustavy zvrátiti a ze všech potentátů nadělati... Ale o tom je zakázáno v Jeho soustavě mluvíti. Vždyť on na svém červeném trůně sedí, neohroženě sedí, pořád sedí a myslí, jen On myslí a nikdo jiný nic nesmí mysliti, jen On vše ví a nikdo jiný nesmí nic věděti, jen On vše koná a nikdo jiný nic konati nesmí — — —

Pozor na komety, Serenissime!

Umění a internacionalism

Neznáme, opravdu neznáme ještě dost ty české mezky! Tak jsem si například myslel: Otázka poměru umění k internacionalismu byla u nás tak zdiskutována, že každý sebeprůměrnější mozek myslí aspoň o této věci již jasně a neodvází se směšovati ji s politickou špínou. A hle, klamal jsem se. Tupost českého měšťáka je větší, mnohem ještě větší, než byla má představa, ač dávno si nemyslím o tomto zvířátku domácího chovu lichotivých věcí. Ale k věci.

Jak známo, věnoval rakouský císař peníze na zřízení oficiální české galerie umělecké. Nepochybuji o tom, že první myšlenkou většiny uznaných výtvarnických veličin českých i německých bylo, že budou míti o jeden zdroj příjmů, o jedno plné korýtko více. Hltaví Němci, ač jsou v Čechách umělecky skoro bezvýznamní, snažili se ihned, aby urvali pokud možno nejvíce pro sebe, a žádají rozdělení fondu na stejně velký český jako německý, což vzhledem k nestejně umělecké potenci obou národností v Čechách nelze nazvati požadavkem spravedlivým. Z českých výtvarných spolků vystoupil se svým prohlášením nejprve Mánes. Řeknu ihned: bylo v Čechách málo projevů tak krásných, nezištných, plných noblesy umělců hrdých a poctivých. Spolek žádá jednotnost fondů, jež mají sloužiti nikoli umělcům, nýbrž *jen umění*. To ovšem náš měšťák snad ještě chápe. Ale spolek Mánes žádá ve svém prohlášení ještě něco svrchovaně kacířského a nemravného. Žádá, aby byla zakupována nejen díla výtvarníků českých, nýbrž i příkladné práce umělců ciziny.

A teď jste měli nahlédnouti do našich radikálních orgánů vlasteneckého českého proce, do Radikálních listů, Slova atd. A přečísti si prohlášení, jež po Mánesu vydala Jednota výtvarných umělců. Pak učinili jste si jistě pravou představu o tuposti vlastenecké české mozkovice, jež byla pro-

hlášením Mánesa dotčena ve své nadutosti a domýšlivosti, zasažena na nejchoulostivějším místě své hlouposti a sprostoty.

Vyčítají také Volným směrům a Mánesu, že obviňují nepřimo naše starší výtvarníky ze ziskuchtivosti. Nu, toho netřeba jen naznačovati, to lze říci otevřeně, nahlas, přímo: Špinavými prostředky, nejbezohlednějším způsobem zamezovala i největší božstva výtvarnického světa mladým talentům přístup nikoli snad k plnému korytu, k egyptským hrncům, ale i jen k příjmům, jež by byly usnadňovaly mladým rozvinutí sil. A to, co se podnikalo proti mladému sdružení kol Volných směrů tehdá, když tyto nastoupily nové cesty umělecké, to ze dvou třetin diktoval strach před hmotnou konkurencí.

Podivno, že teď pánové z Radikálních listů a především majitel Slova p. dr. Rašín nechtějí nic o tom věděti. Dříve se s jednotlivými členy Mánesa miliskovali a teď zrádcejí spolek podle šablony, vedou ho na vlastenecký pranýř. (Máte radost, p. Klusáčku?) Také poučení pro ty, kdož se dají obelstít sladkými způsoby měšťáckých politiků.

Ovšem český národ byl prohlášením Mánesa uražen. Vždyť mezi jeho řádky mohli jste čísti to, co jest jistě hlubokým přesvědčením všech umělců i neumělců, kteří se poctivě a bez domýšlivosti šovénů dívají na české výtvarné umění, mohli jste čísti, že toto umění vzdor mnohým dryáčnickým reklamám nakladatelů a průvodců výstavami stále ještě není na výši umění světového, že třeba ještě mnoho pracovati a mnoho viděti, aby každá ta málo svědomitá dnes chvála byla oprávněna. Mohli jste tam snad také čísti, že hlavně publikum české nemá uměleckého vzdělání, že ono především by mělo míti prospěch z umělecké galerie. A k tomu ovšem že je třeba, aby vidělo něco víc, než co najde mezi reprodukcemi obrázkových týdeníků, aby přišlo v přímý styk se vzornou tvorbou světovou...

Co však? Šovén je šovén, nevléčitelný duševní mrzák; měšťák je měšťák, co neslouží jeho zájmům, musí ven z národa. Jaká nestvůra vzejde z toho, když oba jsou v jedné osobě, to vidíte na tom velikolepém štvání proti Mánesu.

Domnívám se, že jinde zakládali obyčejně mladí literáti spolek tehdy, když potřebovali východisko společných útoků a proklamací. Bylo to snad několik mladých lidí temperamentem i názory sobě blízkých, kteří utvořili si takto falangu pro obranu i výboj. U nás zakládá si takzvaná mladá generace spolek proto, že potřebuje nějakou titěrnou hračku — ovšem náramně vážně natřenou —, s níž by si literární primáni zahráli na důležité faktory a jíž naopak by se zpohodlněli a zvadlí revolucionáři mile pobavili bez veliké duševní námahy. Nastala dojemná chvíle. Všecky naše enfants terribles od včerejška pociťují neodolatelnou potřebu závoditi v dobrých mravech o překot s nejmladšími dobře vychovanými přežvýkavci francouzských románů a básní. Tato evoluce je docela prostá. Od poslední epigramové a kupletové války vedla cesta nevyhnutelně k apoteóze míru. Ty nezdvořilosti, které si pánové navzájem řekli v mluvě vázané, měly výbornou omluvu: rozmnožoval se jimi zanedbaný u nás umělecký žánr. Z epigramů určité tendence přešlo se velmi lehce na epigram pro epigram, málo užitečný, málo vkusný. Teď si duelanti podají vzájemně ruce, uznají vzájemně vlastenecké zásluhy o literaturu a v novém spolku nastanou sladké okamžiky. Bude to radostí oslazených vzájemnou, shovívavou noblesou! Představuji si, jak by to Mistr T. T. Heine vylíčil v *Simplicissimu*. Takového starého hlídacího huňáče s přelámanými juž tesáky, pěkně ulízaného v lokajském stylu, a takového vyparáděného hedbávného pinče právě seskočivšího z klínu francouzské guvernantky, jak se milostně a taktně očuchávají!

A přece se mi zdá, že není právě doba vhodná k nekritické shovívavosti v naší literatuře. Je-li již sklonnost k tomu, aby se ignorovala plochá činnost našich „starých“, a chápu-li konečně únavu, jež v této věci následovala po marné snaze přesvědčiti čtenářské stádo o bezmyslenkovitosti a čistě měšťácké duševní impotenci jeho literárních model, nemohu pochopiti, z jakých důvodů vydává se literatura

jen tak bez obrany napospas lidičkám, již nevykonali pranic, ledaže blabolí nejzelenějším způsobem o problémech života, jež znají leda z vypravování svých zkušenějších bálových sestřenic. Přece jsou tu již dávno symptomy toho, že nejmladší literární generace, jež počala v Hladíkově Lumíru a posiluje se některými listy p. Rožkova Srdce, zavádí do naší literatury to našimi „starými“ tak proslulé „ruka ruku myje“, že nemá literární svědomitosti a že si s literaturou pohrává, jako když se flirtuje s panenkami buržoustských salónů. (Nemluví ovšem o jednotlivcích většinou o samotě stojících, kteří, třeba mladí, mají hluboký duševní fond a nerostli v životě parádním, nýbrž pode jhem těžkých životních strastí.) Podívejte se jen, kterak se p. Theer rozehřívá pro román svého redaktora p. Hladíka v Srdci, pro román, jenž i krotkému p. Otomarovi zdá se hanebným brakem. Nebo všimněte si, kterak první hned číslo Srdce — jež chce být orgánem mladé generace — rehabilitovalo literárně šlechtice z Lešehradu a kterak Lumír potvrdil tento vkus, přijav bezcenné rýmování tohoto pána opět na milost. A pozorujte ještě, jakými krotkými obraty manipuluje dnes česká kritika, jejíž nemilostivé soudy zastírají se loajálně exotickou hanýtorkou v aristokratických rukavičkách. Není bezvýznamno, že nejbezohledněji, nejbojovněji a nejstatečněji vyjímá se dnes p. F. V. Krejčí, jehož jsme neměli kdysi rádi pro jeho mírnost a opatrnost. Tak se časy mění. A je konečně dobře tak. V literatuře, jako jinde, musí býti složeny přední stráž jen z těch, kdož mají před sebou světlý cíl, důstojný lidského snažení, a mají odvahu i vytrvalost jíti stále za svým ideovým světlem. Mladá generace dnes v české literatuře je houfem velmi hodných a velmi pohodlných lidí, od nichž nemáme čeho očekávati. Objeví-li se dnes pozoruhodnější kniha, posílá ji do světa někdo, kdo stojí mimo tento nechutný houfec (Sova, Opolský, Machar, Gellner), aspoň mimo jeho hamižné spodní proudy. Na své nové ideové vůdce česká literatura ještě čeká. Ti, kdož se jí za ně nabízejí v nafouklých fejetonech Lumíra, právě svými výlevy dokazují, jak málo mají idejí a jak ty ještě jsou

ploché. Přetvořují český slovník na francouzský a přinášejí z Paříže vkus a duševní hloubku dandyů. A místo aby výlevy jejich školácké naivnosti uvítány byly bezuzdným smíchem, jak by se muselo státi v každé jiné literatuře, uvidíme, kterak se jejich autoři stanou světly literatury, světly, v jichž lesku neopomenou ani staří revolucionáři se zaskvěti...

Ale celá ta tragikomická historie je příliš nechutná, než aby nebylo nejhorší trýzní dlouho se jí obírat. Bude se opakovati tak dlouho, dokud naši literáti budou se cítiti v cechovním příslušenství a budou vzdáleni všeho, co přímo nesouvisí s jejich řemeslem. Nebude lépe, dokud literát bude velikým synem národa ihned, jakmile svede pár obstojných veršů, čili projevů ve svém oboru dávku talentu a potence, jakou musí míti v jiném oboru každý neznámý dělník. Dokud prostě nebude český literát více než jednostranný a zdrcující většinou jen formový talent.

K psychopatologii moralismu

Politikové jsou lidé, kteří lhou, falšují, slibují, aniž by chtěli plniti, jednají většinou dle zvláštního barometru, podléhajícího nejpodivnějším vlivům, a takřka nikdy dle svého svědomí, a považujeme-li za ideál člověka moudrou, upřímnou, myslící a hrdou bytost, můžeme říci, že politikové, dnešní politikové dožívajícího parlamentarismu mohou se počítati bez velkých skrupulí mezi nejhorší vyvrhele lidstva. Jsem nakloněn tohle tvrditi. Neboť necítil jsem k sebedivočejšímu zločinci tolik odporu jako k řemeslnému politikovi sebedemokratičtějšího nebo naopak sebaristokratičtějšího parlamentu. A nepůsobí tedy na mne nic tak komicky, jako když tito lidé a jejich námezdné žurnalistické hlásné trouby počnou se mravně rozhořčovati. Je zajímavé také, kdy se tak děje. Politik smí si dovoliti všecko; že lže, falšuje, slibuje a neplní, že nejedná dle svého svědomí, to se rozumí samo sebou. Odpustí se mu, i když krade. V některých zemích, jako třeba v Itálii, smí i vraž-

dit, nebo aspoň vrahy najímat. To vše je v pořádku za jistých okolností. Ale jedno nesmí, aspoň v křesťanských zemích. A toto jedno je něčím, co se oslavuje nesčetnými dramaty, romány, básněmi, co je nejdůležitějším dobrodružstvím mladých mužů, co však také někdy jest — čistým výbuchem spontánní vášně, přirozeným výsledkem duševních nebo tělesných procesů, zkrátka zdravým projevem matičky přírody, která, když vysílala do života první lidi, nevzpomněla patrně, že neobyčejná poblouzení lidského ducha znešvaří a zdeformují prostý a zdravý tok životodárné vášně nejpodivnějšími institucemi. Toto něco jmenuje se cizoložství...

Nestrávili jsme ještě ani aféru Klofáčovu a již rozhorovala se žurnalistická havěť v úvodnících a ve všemožných jiných rubrikách nad aférou Wolfovou. Dlouho jsem nečetl nic tak patologického, vyvrhého z nejhlubší mravní zvrácenosti, a zároveň tak nelogického, protože neodpovídajícího všeobecně, byť ne vždycky hlasitě, vyznávaným názorům.

Kolik básníků dobylo si obliby publika jen tím, že popsalo a velebilo cizoložství! — Mnoho-li čtoucích lidí směje se každodenně nad svými žurnály líčícími rozmarně nejprostší i nejspletilejší aféry toho druhu ze všedního života! Mnoho-li historek bez každého moralistického ostnu vypravovaných slyší každý snad denně o svých přátelích, o svých známých a o nejrůznějších veřejně činných osobách! K tomu však, aby šprýmovná záležitost nebo opěvované hrdinství staly se zločinem, je třeba, aby ten, jenž usvědčen byl ze skutku, jindy snad chváleného nebo aspoň bez jakékoli nevole odpouštěného, byl nebezpečným odpůrcem, hlavně ovšem odpůrcem politickým. Pak, co se jindy promíjelo, co se jindy rozumělo samo sebou, bez čeho jindy by se byl člověk nezdál člověkem dokonalým, to náhle jako bleskem ocitá se na pranýři a je předmětem posměchu, opovržení, rozhořčení, celé politické války. A *tady* jsme u psychopatologického zjevu. Takový nelogický převrat v smýšlení většiny je důkazem hluboké mravní choroby.

Kdekdo řve: svůdče!, a mezi těmi, kdož řvou, jsou svůdci desatero-, dvacateronásobní, jsou opěvatele hrdinských cizoložství, jsou žurnalističtí umravňovatelé lidu! A lidé mravně veskrze nezdraví a zvrácení křičí proti mravně zvrhlému individu, které se dopustilo jen toho, čeho devětadevadesát procent těch křiklounů bylo by se dopustilo také.

Oh vy povedení rozhořčenci, sedící v našich důstojných redakcích. Kdybych se setkal s mladou sličnou dívkou, která by mne milovala, ať již z jakéhokoli důvodu, ach, já bych nenechal jí v rukou plášť egyptského Josefa! Málo bych se ptal po věcech, jež jsou předsudky lidskými, a viděl bych jen dva plameny, které chtějí splynouti. Ale ovšem nejsem nebezpečným politickým agitátorem, nekonkuruji s vámi ve hře o „blaho lidu“. Snad byste si to druhého dne šeptali s čiperným úsměvem, snad by některý „pan kolega“ napsal o tom rozmarný fejeton. Známe se, pokrytečkové!

Wolf musel však na pranýř. Nejbystřejší a nejstatečnější parlamentární agitátor, jež v poslední době Rakousko vidělo, musel na pranýř. Protože byl nebezpečný, protože vládl a dovedl vládnout, musel na pranýř. Protože byl z klaunů nejklaunovatější, musel na pranýř. Tak je to. Také nechápali ti vypočítaví političtí kupčící a jejich žurnalističtí nohsledi, jak mohla matka odpouštět dceři její „hřích“ s Wolfem právě proto, že byl s Wolfem. Pokrytci, pokrytci, pokrytci! Ti, kdož mamonu, kariéře, pozlátku obětují všechno, i svou lidskou důstojnost, ti se náhle tak nápadně diví matce, která omlouvá „poklesek“ toho, jenž je představitelem myšlenky, již ona považuje za velikou a krásnou. Tak odvykli jsme posuzovati jasně skutky plynoucí z nadšení pro nějakou myšlenku a oceňujeme je jen dle toho, mnoho-li se při něm profituje. Nebylo možná ani tady všechno poctivé, v politice nelze nikdy mluvit s jistotou o poctivosti. To se však nevyšetřovalo. A proto je to přímo tragické znamení duševního úpadku, nechápe-li se, že nadšení pro nějakou myšlenku může omlouvati — nocleh s dívkou.

Ostatně matka, nikdo vůbec neměl co omlouvati, co

odpouštěti. Ten nocleh byl záležitostí jen dvou lidí, a snad později ještě třetího člověka, toho, jenž bezpochyby chtěl věno a dostal jen ženu. A tady dokonce bylo by mi státi na stanovisku odporně egoistického samce, abych to uznal.

(Poznámka pro hlupáky: Nemám k Wolfovi zcela žádných sympatií, je mi právě jen z klaunů nejklaunovatějším. A stejně německý nacionalism, Wolfem reprezentovaný, je mi cizí, je mi včerejší myšlenkou, jež překročila zenit. Jsem, chcete-li, Slovan, nikoli ve vlasteneckém stylu, nýbrž proto, že ve Slovanstvu vidím drímajícího ducha očistující revoluce.)

Na cestách sociálně demokratických

Profesor Masaryk v jednom slavnostním dělnickém listě vyslovuje naději, že sociální demokracie česká bude ze všech nejsocialističtější. Zdá se, že tento teoretický odhad v praxi velmi málo se osvědčuje. Vedení české sociální demokracie, pořád ještě odvislé od „soudruhů“ německých a po nich se opičící, snaží se strhnouti české hnutí na cesty, jež jsou v přímém odporu se socialistickými snahami a požadavky, a neštítí se a neleká se posvětití tímto účelem i prostředky — *násilné*. Neboť nelze jinak než násilím nazvati to, co vůdčí kruhy, zejména pražské, podnikají, aby umlčely každý kritický volný a nezištný hlas ve svých vlastních řadách. Nebudu zde vyličovati jednotlivé případy z poslední doby, jichž poslední jednání odehrála se veřejně v podobě nejrůznějších zaslán. Faktum je, že i sebenestrannější člověk usměje se dnes ironicky, dovolí-li si námezdný mluvčí červené vlády hlásati, že v žádné straně jiné nemá individuum tolik volnosti duševní jako ve straně sociálně demokratické. A již ani p. Němec nemá odvahy ve svém deníku popírati a lháti.

Ovšem měl jsem příležitost osobně se přesvědčiti, že politika sociálně demokratické koruny nenalézá souhlasu v lidu, a vím, že to není menšina, jež stojí na straně těch, kdož jsou umlčováni. Ale opakují-li se někomu stále jedny

a tytéž zásady, uvízne v něm leccos i proti jeho vůli a lepšímu přesvědčení. Vychovává-li Právo lidu své čtenáře stále v témž autoritářském a jezovitském duchu, mohlo by se státi, že i jeho nejkritičtější čtenáři proměnili by se v lidi otrlé ku všemu volání po kritičnosti, duševní svobodě a mravní statečnosti.

Nepochybují, že tam, kde sociálně demokratická strana zvítězí nad socialistickým duchem svých příslušníků, stane se přirozeně falangou nesvobody, zpátečnictví a nejhoršího teroru, nejhoršího proto, že jej budou vykonávati duševní omezenci. Stane-li se však toto například v Německu, nemusí se to ještě státi v Čechách. Mohlo-li se u nás ještě upřímně v sociálně demokratickém listě volati: „Zanechme nemužných ohledů i macchiavelistické politiky, straně sociálně demokratické snad prospěšné, ideám její však nikoli, a provádějme to, co nám káže naše přesvědčení,“ zdá se, že není snad ještě naše sociální demokracie ztracena pro český ideový život. My si toho nepřejeme, byť jsme byli daleci toho, považovati, jako jistí realističtí kantoři, sociální demokracii za jediné patentovanou představitelku dělnictva, uznáváme přece, že i ona má reprezentovati v českém světě socialistické myšlenky a mnohdy reprezentovati je právě tam, kam my jíti nechceme. A že nám neleží na srdci zdar té neb oné partaje, nýbrž jen a jen zdárný vývoj a postup těchto myšlenek, musíme si přát, aby sociální demokracie jich nezhanobovala a na svém vlastním těle neukazovala, že v praxi se neaplikují. V tom je vyjádřeno naše stanovisko k sociální demokracii, pokud ovšem tato nezřekne se vůbec všeho toho, co ji povolalo do života. A přejeme všem, kdož chtějí trochu nového života vlíti do tělesa povážlivě hnjícího, aby se setkali s úspěchem, jenž by zabezpečoval českému socialistickému hnutí činitele poctivého a měšťáckých nectností prostého.

(Poznámka pro pp. informátory Času a jich citátory v Právu lidu: Vaše tvrzení, jako by tam na hornickém severu, kde vládne sociální demokracie, byly poměry dělnictva lepší než tam, kde mají převahu neodvislí socialisté,

je docela hloupou a pomlouvačnou lží. Jakmile poměry nám dovolí sebrati a zpracovati materiál o anarchistickém hnutí hlavně na severu, dokážeme vám, jak útoky vaše tohoto druhu jsou tendenční a také marné. Jedno však připomínáme vám již dnes: Považujeme za svou povinnost vystupovati vždy a všude co nejpříkřeji proti způsobu, jímž sociální demokracie lid organizuje. A co se týče těch nafukovaných, ve skutečnosti však hodně nepatrných úspěchů hmotných, jež si dělnictvo může v soudobém pořádku vydobýti, dáno je naše stanovisko našimi zásadami. Jako hnutí, které připravuje sociální převrat tím, že se snaží zrevolutionovati pokud možno nejvíce utištěných duší, nemáme příčiny, abychom kladli důraz na drobečky okamžikových hmotných prospěchů. Tam, kde sociální demokracie není než politickou a hospodářskou organizátorkou čtvrtého stavu, tam jsme její nesmiřitelnými odpůrci a pokládáme si za čest působiti rozkladně. A je nám od srdce jedno, co o tom soudí středoškolští a universitní profesori a doktoři kterékoli fakulty a s nimi drobná žurnalizující smet.)

Quo usque tandem...

Strašlivý, věčně otevřený a nikdy spolehlivý jícen severních uhelných dolů pozřel opět přes čtyřicet lidských životů. Člověk, jenž přivykl lidštější práci, bouří se přímo při myšlence, že existuje práce tak lidožravá, či lépe řečeno, že nepodniká se soustavně a trvale něco, co by této práci vzalo její hrůzu a smrtonosnost. Kdyby ti, kdož samozvaně spravují a řídí kolečka společnosti, měli jen tolik lidskosti, kolik mají ohledů k těm, jimž práce v dolech vynáší milióny, ani jediný uhlokop nesměl by sestoupiti do nenasytných šachet, pokud by tyto nezaručovaly naprostou bezpečnost lidským životům. A kdyby ty nesmírné řady uhlokopů měly jen tolik uvědomění a duševní statečnosti, kolik mají trpělivosti a síly, která snáší nejhorší útrapy práce a bolest nesčetných poranění, ani jeden uhlokop nesestoupil by do vražedného jícnu, dokud by mu nebyla dána záruka lidštějšího života.

Dnes není však lidskosti, dnes jen pokrytecká a švindléřská politika a s ní spářené ziskové zájmy rozhodují nad životy porobených. A není dnes ještě hrdosti, statečnosti a důsledného odboje u těch, kdož stavějí pyramidy berných mincí, v něž se proměňuje jich pot a jich krev a jež jim nepatří. U těch divoký zápas o chléb otupuje vše, co by je vedlo k tomu, aby v sobě našli svého spasitele. Nic není tak křičícím důkazem o zvrhlosti soudobého pořádku jako ta okolnost, že to nepatrné ulehčení, jež by možná znamenalo — pravím to s velkou rezervou — pozemštění nebo postát-nění dolů, nemá pražádné naděje na uskutečnění. Několik uhlobaronů drží v šachu všechn ostatní svět a tak je marno očekávati, že se stane náprava.

Katastrof, které by se nedaly tušiti, je v dolech málo. Konec konců však nelze obviňovati toho neb onoho inženýra, který jinak je ovšem důstojným nástrojem vykořisťovatelů. Je známo, že právě na místa nejnebezpečnější hrnou se výtědku chtiví horníci, protože v těchto místech více vydělají. Hlavní vina spočívá tady na státu. Stát, jenž se tak rád mísí do záležitostí, v nichž jeho zakročení působí málo dobrého, měl by zde zavést přísnou permanentní kontrolu a na místech velmi nejistých zakazovati vůbec práci. Najde se však taková třeba státní komise, která nepodlehne vlivu bohatých uhlobaronů? Není stát vůbec nucen přimhuřovati oči dnes i budoucně? Sloupy, jež tuto budovu nesou, netvoří přece horník, dělník vůbec.

A tak zde jako všude může si proletariát pomoci jen sám. Jest jedním z viníků, pokud sám žene se lačně na místa, kde mu hrozí nejvyšší nebezpečí; může však státi se prvním činitelem nápravy, jakmile solidárně postaví se k obraně svých životů.

Občane,

váhal jsem několik okamžiků s těmito veřejnými řádky. Přemýšlel jsem, zdali by nebylo lépe, aby básník a revolucionář přímo a beze svědků apeloval na básníka a člověka. Ale jedno rozhodlo: chci býti slyšán v českém vzduchu. Nikoli z ješitnosti, nikoli ze ziskuchtivosti, jichž neodvážil se mi vyčísti žádný náš dareba, ale prostě z toho nezdolatelného a znova a znova se vracejícího zájmu, jež mám pro tuto zemičku, do jejíž půdy proklatá nutnost dala vzrůstí mému kořání, z toho zájmu, jež sám asi dobře znáte a jenž velí nám pracovati, velí vykřiknouti, když atmosféra je dusivá nebo když ničemové a tupci vyhrávají bitvu.

Nuže, četl jsem *Váš* otevřený list adresovaný pražskému arcibiskupovi. A zbyl mi nepříjemný pocit, jež vyvolává politická póza, tím nepříjemnější, že ho vzbudil básník, jež jsem tolik let miloval, a člověk, jež jsem až dosud měl v úctě. Zmizela mi iluze o sladkém pirátu. A viděl jsem jen, kterak v masce sentimentálního, přepočestného, starosvětského bonhomma jdete stěžovat si u vrchnosti...

Občane,

takové otevřené listy k mocným tohoto světa, na něž odpovědi nečekáme a o nichž víme, že zůstanou oslyšány, píšeme obyčejně tehdy, když chceme zvláště markantním způsobem upozorniti veřejnost na pravé viníky nějakých zločinů, na viníky tam nahoře. Psal jste s podobnými intencemi. Obviňoval jste ze zločinů. Ale právě to, *jakým způsobem*, s jakou maskou jste obviňoval, a to, *z čeho* jste obviňoval, mne pobouřilo, naplnilo úzkostí a želem, teskným pocitem, že jeden z posledních zdravých mozků kalí se podivným šílenstvím.

Přes deset let již namáhá se Vám blízká realistická klika pozdvihnouti v českém světě personam sacrosanctam, modlu a všespasitele. To Vašeho přítele T. G. Masaryka. Nejsměšnějším i nejohyznějším způsobem plní kadidelnice úvodníků šarlatánskou chválou, která bije do tváře všemu

tomu kriticizmu, jímž právě realisti tolik dobrého pro český život vykonali. Ale my, kteří trochu v Čechách myslíme, ztratili jsme víru v modly i bohy, ztratili jsme ji také mnohdy zásluhou Vaší a Vašich politických přátel. S kriticizmem, jemuž jste nás učili, jdeme vstříc všem osobám a věcem, i těm, jež jsou nám osobně nejmilejší. A tu vidíme v T. G. Masarykovi jistě duši poctivou a člověka vážného a upřímného. Tyto jeho vlastnosti ovšem rozuměly by se snad samy sebou v lepším světě; u nás zatím zůstávají výjimečnými a člověka nad jeho okolí povznášejícími. Tedy mají také naši úctu. Ale nezastavují a nesmějí zastaviti náš kriticizmus. Nemohou učiniti světového génia z filosofa málo originelního, nemohou povznést povrchního myslitele na hlubokého učence, nemohou proměnit moralizujícího žurnalistu ve velebného apoštola, nemohou vezdy nešikovného a nešťastného politika postaviti na piedestal státnického věhlasu. Nemohou tak učiniti s nikým a neučiní toho ani s T. G. Masarykem. V tuto věc netřeba konečně ani zasahovati, prožili jsme již nejšťastnější dobu Masarykova kultu; dnes je v úpadku na celé čáře. Něco jiného nás však ohrožuje. Slyšeli jsme v poslední době od prof. Masaryka tesklivé projevy duševní dekadence, projevy náboženského poblouznění a stařecké pověrčivosti. A vidíme, kterak ze strany prof. Masaryka a jeho kliky pracuje se nevědomky snad k tomu, aby náš život byl rozeštván nějakým uměle vykonstruovaným fantómem „náboženské otázky“. Počínaje nešťastně nafouklou aférou Hilsnerovou, která jen probudila a posílila antisemitskou náladu našeho lidu a politickým štváčům dala příležitost státi se populárními, vyvolává se nábožensko-politická aféra za aférou a z každé vychází klerikalism jako vítěz. Klerikalism roste, roste a roste a z Vaší strany vtluoká se českému člověku do hlavy jiný klerikalism, podivná medicína vyčichlého křesťanství a bezkrevného moralistického humanismu. Proti tomuto pramenu morálního mrzáctví se ozývám.

Váš otevřený list vyšel z tohoto pramene. Je to první Váš projev nesoucí jeho nečisté stopy. Chci však věriti, že jste si nasadil masku, vycházejí obětovat své jméno pro

svého přítele. Ale kterak odpornou je tato maska! Jako pochop řvoucí jste mi připadal, jenž objevil crimen laesae Maiestatis a vláčí viníkem před soudnou stolicí vrchnosti z milosti boží. Jako pochop pokrytecky rozhořčený, žvatlající o „naší“ církvi a o „našem“ spasiteli, aby podal důkaz dobrého svého smýšlení, své loajality, své počestnosti. Což byste byl nenašel čestnější a vkusnější způsob, když už se jednalo o to, nafouknouti nepatrnou, bezvýznamnou demonstraci, takové malé vzklíčení setby, zaseté prof. Masarykem samotným, nafouknouti je na důležitou událost pro trochu té reklamy? Či věříte opravdu, že tato demonstrace byla výjimečně bohaprázdným skutkem, něčím mnohem horším než kterákoli jiná demonstrace proti té neb oné osobě? Domníváte se, že pohřeb je úctyhodnějším aktem než například universitní přednáška, při níž také se provádějí demonstrace, aniž by se zvláště odsuzovaly? Či rozhodovala v tomto případě jen a jen osoba Masarykova, jednalo se jen o crimen laesae Maiestatis? Toto poslední zdá se mi nejpravděpodobnějším. Vaše jméno mělo býti reklamou Vašemu příteli. Škoda, že jste přitom své jméno poskvrnil ošklivou pózou sentimentálního mravokárce, za nímž skrývá se politický agitátor.

Občane,

to je tedy můj úsudek o Vašem otevřeném listě. Netázal jste se po něm, ale porozumíte snad, proč ho veřejně a hlasitě pronáším. Vidím nebezpečí, a ukazuji na ty, v jejichž díle má svůj počátek.

A ještě na konec: Géníus Slovanstva odpustiž Vám tuto nehoráznost: „...kteréžto (Masarykovo) jméno... patří s jmény Tolstého a Sienkiewicze k nejslavnějšímu současnému Slovanstvu.“ Že Vás přátelství vede k takovému cenění T. G. Masaryka, to chápu ještě a doufám, že všichni strážliví čeští lidé se spokojí se shovívavým úsměvem. Ale s Vaším vkusem, jenž tlachavého Sienkiewicze povyšuje takto na prestol slávy, s tím, věřte, mám opravdovou soustrast. Kolik vzal jste mi, básníku, iluzí!

V Olšanech 20. února 1902

V letošním čísle 7 Červánků povšimnul jsem si následující odpovědi v listárně redakce:

„*Krásné Březno*, O. Nejde to. Jen tehdy, když vystoupí rodiče z církve před narozením dítěte, nemusí je křtít. Pro děti to nemá významu, poněvadž i děti rodičů bezkonfesijských musí chodit do hodin náboženských.“

Upozorňuji v této odpovědi na větu: „Pro děti to nemá významu“, neboť považuji toto tvrzení v souvislosti s ostatním za zcela nesprávné, ano i do jisté míry povážlivé. Vysvětlím.

Měli bychom býti pamětlivi toho, že přijímáme-li bezkonfesijskost, nekonáme tím jen akt odpovídající našemu svědomí, ale že bereme na sebe i povinnost prováděti důsledky tohoto aktu a jednati dále v duchu, jehož byl projevem. V případě pak, že jsme otci rodiny, a zvláště tehdy, když mohli jsme i své děti vymaniti ze jha té neb oné konfese, jest nám uvědomiti si, že jsme tímto aktem vypověděli boj soudobým poměrům a že musíme tento boj vésti neunavně a statečně. Naše děti v případě, že jsou také bez vyznání, musí se státi příkladnými vzory výchovy, která nepotřebuje nadpozemské fikce a která ví, že zvyk mravní čistoty dá se i dítěti vštěpovati bez pomoci náboženství.

Ta okolnost, že dítě, ač musí býti dle zákona některému státu uznanému náboženství vyučeno, zůstává přece *de facto* bez vyznání, nejenže není bez významu, nýbrž naopak má, nebo aspoň může míti význam veliký, a to nejen pro to neb ono dítě, ale i pro celý náš antiklerikální boj. Je třeba jen, abychom zákonů této říše *cele* využili pro svou věc. Tu, pokud se dětí týče, umožňují nám tyto především dáti vyučovat dítě náboženství jinému, než jest oficiální náboženství školy. Této výhody musíme použiti všade, kde není spojena se značnějšími peněžními výlohami. Je pravděpodobno, že učitel náboženství menšinového, abych tak řekl, pochopí lépe naše intence než oficiální

katecheta, již i z toho důvodu, že to u nás nebude kněz katolický. Maje více pochopení pro náboženskou snášelivost vyjde nám snáze vstříc a nebude se snažiti vštěpovati dítěti proti naší vůli něco, co my považujeme za duševní tmu.

A to jest již výhoda značná. Vyjmeme tím dítě z přímého i nepřímého vlivu oficielního katechety, vyloučíme každou možnost, aby jakýmkoli způsobem paralyzoval naši výchovu a předem vyrazíme mu z ruky zbraně, jimiž by chtěl nepřímo naše dítě týrati.

Ale i tehdy, když z ohledů finančních nebude nám možno dáti vyučovat své dítě některému náboženství menšinovému a když bude zákonem nuceno setrvati v náboženských hodinách oficielních, má to význam, *má to veliký význam*, že naše dítě jest bez vyznání. Samy zákony odlišují ho od ostatních. Nesmí zúčastniti se jakýchkoli církevních obřadů, nesmí obdržeti známku z náboženství, jemuž je vyučováno. Tu ovšem hlavně jest nám pochopiti, že vedeme tímto způsobem drobnou kulturní válku. Jakmile pošleme své dítě, jež jest bez vyznání, do školy, kde bude vyučováno oficielnímu náboženství, musíme míti na paměti úkol, jež jsme si dobrovolně uložili, a musíme předsevzíti si provésti ho s bezohledným klidem. Nebojme se té myšlenky: dítě bez vyznání vcházejíc do dnešní školy vchází do nepřátelské pevnosti. Najde-li tam i sympatie — u občanského učitele například —, zůstanou tyto při dnešním vlivu klerikalismu na školu hodně platonickými. Na nás však jest, aby ani vlásku nebylo mu zkřiveno nespravedlivě, na nás jest, aby do posledního puntíku jednalo se s ním tak aspoň, jak chtějí tomu zákony. Neboť stojíme-li tady na půdě zákonné, musí tyto zákony pro nás cele a neztenčeně platiti. Tedy, rodičové dítek bez konfese: Vaše děti nebudou přítomny modlitbě před vyučováním a odejdou před modlitbou po vyučování. Vaše děti nevejdou proti své a vaší vůli do chrámu. Vaše děti nezúčastní se žádného církevního obřadu, žádného církevního průvodu, žádné církevní demonstrace. Vaše děti neobdrží známky z náboženství, jemuž budou vyučovány. Ale nadto ještě: Vaše

dítka nesmí stihnouti nejmenší opovržení, posměch, urážka od kohokoli, a hlavně ne od katechety nebo klerikálního učitele. Vaše dítka nesmí utrpěti jakékoli sebemenší újmy proto, že jsou bez konfese. A na vás jest, abyste v takových případech vedli obranný boj svůj do nejzazší krajnosti. Ovšem s klidem a rozvahou, abyste zbytečně neztěžovali svému dítěti jeho postavení, abyste nevyráželi sobě samým zbraň z ruky a nepřišli do konfliktů s paragrafy trestních zákonů.

Kdyby tedy jednalo se i jen o tento náš boj se zklerikalizovanou školou, má otázka dětí bez konfese již svůj veliký význam. Ale ona má ještě další dva veliké významy. Předně ten, že vedeme-li boj o bezkonfesielnost svých dětí, vedeme ho pro morální jejich zdraví, neboť se domníváme, že i tehdy, když jim nebudeme moci poskytnouti dobrodiní celistvé racionální výchovy, učiníme již mnoho pro jich mravní čistotu, poskytneme-li jim možnost hleděti postupně stále kritičtěji a kritičtěji na poblouzení náboženská...¹

Další veliký význam konečně vidím v tom, že dítě bez konfese stává se živou pomůckou naší propagandy. Jeho příklad přinutí ku přemýšlení rodiče i děti. Naše dítě bude stálým protestním výkřikem proti lživé výchově a může býti i vzorem výchovy nové, volné a racionální. Záleží ovšem na rodičích, aby ničeho neopomenuli, co této naší propagandě dodá vážnosti, důstojnosti a mravní síly. Jest jim míti na paměti, že jejich dítě je svědectvím jejich názorů, svědectvím, k němuž je upřeno na sta očí, z nichž mnohé a mnohé radostně by uvítaly jeho nezdar.

Zklerikalizovaná měšťácká společnost, snažíc se uzmouti nám děti, ví, že by nám tím vzala budoucnost. Dle toho jest se nám chovati. A proto nejméně nám smí přijíti na mysl, že by otázka bezkonfesielnosti našich dětí neměla významu.

¹ V tomto článku nelze se ovšem šířiti o věcech výchovy. Uveřejnili jsme již a budeme stále uveřejňovati o výchově články osvětlující anarchistický názor ve všech směrech.

Z duše jsou mi odporny dvě věci, jež pravidelně se vyskytnou, kdykoli teče krev v sociální válce. Je to jednak pokrytecky sentimentální fňukání nad prolitou krví, jednak zneužívání této krve ve velkohubém bombastu demagogů. O této věci mělo by se přece více než o čemkoli jiném mluvit bez frází, přímo a upřímně. Vyžaduje toho nejen tragika takového okamžiku, ale i jeho příkladný význam v lidské historii.

Jistě krev dělníků, kteří svádějí první bitvy za osvobození lidstva, je něčím drahocenným. Ale prokazuje se málo úcty těm, kteří padli, když přetvářlivě se fňuká nad jejich mrtvolami anebo když krve jejich zneužívá se k tomu, aby řečnický tlach politických šarlatánů nabyl lesku a zvučnosti. Ani však tehdy, jsou-li tyto nářky a tyto fráze upřímné, nesouhlasím s nimi. Dělnictvo jdoucí za sociálním převrácením stejně jako všichni, kdož kdy zápasili za svobodu myšlení, ví, že na této cestě byla, jest a bude krev prolévána, dokud budou svědomí, která se nepodrobují, a vlády, které násilím chtějí podrobovati. A dokud budou ti, kdož na povolání vraždí. Ovšem, jistě je nutno ukázati na vrahy, jistě je nutno křičeti po městech i dědinách: Assassini! Ale především je třeba tázati se, co bylo získáno, čeho bylo dobyt, v jakém poměru jsou oběti k úspěchu bitvy.

Že tyto věci nevzalo v úvahu Právo lidu při své netopýří politice, že řeč jeho šéfredaktora na Střeleckém ostrově byla vzorem farizejské deklamace, — tomu již se nikdo z nás nediví. Z té strany nečekáme nic, nechceme nic, nevěříme ničemu. Překvapen však, opravdu překvapen, byl jsem něčím jiným. Mužnými a krásnými slovy, jež jsou u nás tak vzácná, hlavně tehdy, jedná-li se o sociální otázku. Připravil mi toto milé překvapení měšťácký list — Samostatnost. Přečtete si v čísle 15 t. r. článek Drahé vítězství dělnické. A zapamatujte si tyto mužné — nikoli fňukavé —, tyto prosté — nikoli bombastické — věty:

„...Protitlak vyvolaný vojenským masakrováním terstským bude zaznamenán v dějinách sociálních jako pronikavý a účinný *úspěch*. Úspěch zbrcený sice krví nesčetných obětí, ale zároveň úspěch požehnaný kýženým výsledkem pro místní stávkující a dalekosáhlými výhodami, jež ze stávky terstské odnese všechno dělnictvo za věc svou v tomto státě...

...Ve stávce této nucen byl kapitulovati nejen nenasytý kapitalismus, ale i nejbezpečnější jeho podpora dosavadní: autorita státní. Faktická i mravní porážka obou těchto dosavadní řád státní i společenský udržujících myšlének nemohla býti ani úplnější. A to právě je na celém průběhu a výsledku stávky terstské nejcennějším a nejvíce provznášejším. Vítězstvím terstským je ukázána cesta...

Vyjimečným stavem a náhlým soudem deklarovali státníci rakouští stávku terstskou na vzpouru, na revoluci. Dějiny označí ji za revoluci, která měla úspěch. A úspěch byl vždy a bude vždy nejdůležitějším momentem, dle něhož měří a řídí se každý pokrok v přítomnosti i v budoucnosti.

A pro toto všechno je pro nás stávka terstská událostí, ze které ze srdce se radujeme a kterou z duše blahořečíme!“ —

Snad nebyly tyto řádky psány příslušníkem radikálně pokrokové strany. Tuším za nimi žurnalistu proletáře, jež bych nemohl nazvati svým přítelem. Ale ať již je psal přítel nebo nepřítel, jsou zde, jsou nepodepsány, a tedy projevem, za nějž zodpovídá redakce, a co hlavní, jsou mluvou v měšťáckých listech u nás vzácnou. Nechci tedy plýtvati zbytečnými již slovy, jen upozorním ještě na náš poměr k terstskému činu.

Stal se bez přičinění všespasitelné sociální demokracie, stal se proti její vůli, a přece — jaký div! — znamená úspěch proletariátu a ještě víc: vyhranou bitvu revolučního socialismu. Vzklíčilo zde sémě zaseté mezinárodním anarchismem. Nemáme proč z jakýchkoli tzv. „taktických“ důvodů to popírati. Žádné tajné spiknutí, řízené dle mínění nějakého potrhleho aristokrata tajuplnou „velkolóží“ v Ale-

xandrii, ho nevyvolalo. Byl to spontánní projev proletariátu, jenž poznal dík našim myšlenkám, jež nepotřebují tajných spolků, aby pronikly svět, jaké cesty vedou ho k cíli. Naše myšlenka, tolik vysmívaná sociálně demokratickými mandátolovci, myšlenka všeobecné stávky vyhrála v Rakousku příkladnou bitvu. To křičí, křičí tím více, čím opatrněji krčí se naši autoritářští socialisti do kouta.

*

Nepotřebujeme tajných spiknutí, dobývající světa. Víme, že postup našich myšlenek je nezadržitelný, jako nezadržitelnou je lidská evoluce. Pokud toho dovolují národní povahy, jsme na celém světě stejní. Rozumíme si jako děti téže rodiny. A smutek druhů našich v kterékoli zemi je smutkem našim, jejich radost naší radostí, plamen, který kdekoli vyšlehne, probouzí žár i v našem nitru...

Červený kohout proletěl Terstem, červený kohout mává křídly v celém Španělsku.¹ Eh, jak by mohli pochopiti vypočítaví političtí kupčící, jaká radost plní naše duše, když vidíme, kterak Španělsko, stát, jenž se dopustil na našich družích nejstrašlivějších zločinů, stát, jenž zplodil novou inkvizici a krvežíznivého lotra Canovase, otřásá se ve svých základech! La huelga general! Všeobecná stávka! I tady čekáme na její vítězství. Víme, že k němu dojde. Zítřka, pozítří, za několik desítek let třeba. Klidná, neústupná, uvědomělá propaganda našich myšlenek stačí, aby je uspíšila. Vždyť všichni, kdož nás potírají, pomáhají nám tak účinně. La huelga general! La huelga general!

¹ O španělském hnutí přineseme co nejdříve článek.

Lidstvo má svoje bolesti, svoje otázky a je mu nejlépe, když se těmito otázkami hýbe, když se může pro ně rozhovovati, pro ně bojovati a tak volky nevolky jíti k novým etapám evoluce. Tož byli bychom nepřáteli nejkrásnější stránky života, ne-li života vůbec, kdybychom se těchto otázek a bojů vzdalovali a je odsuzovali. Naopak. Jako anarchisté máme na nich nejvyšší zájem a ten nám diktuje přímou účast všade, kde lidstvo myslí a bojuje. Je-li mezi námi dosti těch, kdož nemají značnější víry v zaslíbené země budoucího lidstva, kdož nedocházejí až k problémům kolektivistické, komunistické nebo individualistické společnosti, nýbrž chtějí především cele sebe vyžítí dnes juž, vyjádřiti všechny své city a myšlenky a do krajnosti se o ně rváti, mají tito jistě nejprímější zájem na dnešní společnosti, na jejích hnutích a zápasech. Ale i ti, kdož logikou svého mozku vypracovali ideální společenský útvar a směřující k němu jako stateční a poctiví muži snaží se najítí sobě i lidstvu cesty důstojné cíle a jemu nejpríměřenější, jsou nuceni vměšovati se co nejhojněji do vřavy, aby stále zdvihali uprostřed kramařícího lidstva čistý svůj štít. A je nesporno, že v této vřavě je právě otázka náboženská jednou z kardinálních.

Tedy hýbejme i otázkou náboženskou. Snažme se, aby lidé poctivě a otevřeně přiznávali, več věří a proč věří; tažme se, pokud je třeba náboženských kultů jako mravních opor lidstva, vyšetřme, v jakém poměru je náboženství k etice, a hledejme, mnoho-li obou potřebuje individuum k normálnímu a zdravému vývoji...

Tato asi slova chystal jsem se předeslati delšímu článku o náboženské otázce, jež chci uveřejniti v tomto listě. Zatím však Čas a prof. Masaryk (autor Klerikálního přehledu) dopustili se, navazující na můj Otevřený list panu J. S. Macharovi, následující docela obyčejné a naprosto nehumánní žurnalistické neložnosti, kterou tu klidně přibíjím,

aby čtenáři mohli vyprsknouti své opovržení na tuto polemickou poctivost. Týče se následujícího:

Napsal jsem: „Vidíme, kterak ze strany prof. Masaryka a jeho kliky pracuje se nevědomky snad k tomu, aby náš život byl rozeštván nějakým uměle vykonstruovaným fantómem „náboženské otázky“.“

Z toho vyeskamotoval autor Klerikálního přehledu následující větu: „Pan Neumann totiž míní, že kdo u nás mluví a myslí o náboženské otázce, ten chce náš život rozeštvat nějakým uměle vykonstruovaným fantómem, jenž jest vyčichlé křesťanství a bezkrevný moralistní humanism.“

V lokálce Času, o níž jsem se předešle zmínil, učinili z mé věty dokonce, že se stavím proti každému, „kdo u nás hýbe náboženskou otázkou“.

Každý, kdo umí čísti, pozná, že slova jen a jen proti prof. Masarykovi a jeho několika výkonným úředníkům namířená překroucena byla tak, aby ze mne učinila liberalistického nepřítele *každého* hnutí náboženskou otázkou, přičemž ovšem prof. Masaryk neopomenul dopustiti se svého obligátního již fušerství vyjížděje si na anarchism našich francouzských kamarádů, jež nezná, leda z nejpochybnějších pramenů. Hamon, Grave, Reclusové, Robin a celá řada mladších jejich spolupracovníků a jejich zahraniční přátelé Kropotkin, Čerkesov, Malatesta, Domela Nieuwenhuis — nač ještě dále vypočítávati jména —, s jichž myšlenkami seznamuje Nový kult české čtenáře, to jsou tedy anarchističtí dekadenti! Zato však prof. Masaryk se svými fňukavými katolickými vzpomínkami rodinnými, se svým výrokem, že by zešlel, kdyby neměl svého deismu, se svým čmoucháním ve všemožných sektách a sektičkách, jimž moderní hysterie dává vznikati, ano, prof. Masaryk je duševně zdravé, silné, mladě cítící a logicky myslící individuum! To však lze věru ponechat mimo diskusi, o tom si již čtenáři naši učiní jasný úsudek. Chtěl jsem jen, aby si prof. Masaryk a věrní jeho sluzi zapsali laskavě za uši — v poslední době povážlivě se dloužící —, že *falšují* moje výroky, tvrdí-li, že „ještě dnes nevidím, že otázka nábo-

ženství jest jednou z hlavních otázek lidských“. Nikdy jsem toho nepopíral a myslím, že uznávaje to mohu ze svého stanoviska zcela důsledně potíratí způsob, jímž prof. Masaryk náboženskou otázku „řeší“ čili zaplétá, mate a své posluchače od správného pojetí odvrací.

Nazývá-li někdo můj anarchism liberální slepotou nebo čímkoli jiným, je mi zcela lhostejno. Pod opovržlivými etiketami kvasívalo v lidstvu odjakživa nejlepší víno. Jsem-li slepý, je aspoň jisto, že si nepřeji viděti tak mlhavě a kolísavě jako prof. Masaryk, že nechci žíti pod fikcí, kterou bych si sám nad oblaky vytvořil, a že nechci mysliti s hustým závojem pověřivosti na mozku.

Na konec ještě dvě roztomilé věcičky uvedu z Klerikálního přehledu pro zábavu čtenářů tohoto listu. Po větě shora citované následuje tento skvost duchaplnosti: „A proto nepověřivý pan Neumann vydává — Nový *kult*, píše pro vystupování z *círky* a prohlašuje pařížské výplody dekadentského anarchismu za nové *krédo*.“ Autor podtrhl tři slovíčka: kult, círky, krédo a chtěl z nich něco dedukovati. Co, neví asi sám přesně. Nemýlím-li se, chtěl odůvodniti z toho bezpochyby, proč mne nazývá „veleknězem českého anarchismu“. Ponechávám opět svým čtenářům, aby ocenili náležitě podklad, na němž p. profesor utkvěl. Jen prosím, aby se pokochali náležitě maličerností „světového génia“.

Druhá věcička je pod čarou a spáchala ji redakce Času. „Kdežto p. St. K. Neumann napadá Machara..., druhý anarchistický list český, Matice svobody, číslo 10, pochvaluje si Otevřený list.“ Touhle notickou byl jsem smrtelně zasažen. Netýká se mne vlastně. Informuje jen čtenáře Času. Zním však příliš dobře poťouchlé žurnalisty. A proto ještě si zapište laskavě za uši: Kdybychom měli papeže, psali bychom, jak nám bula rozkáže; že jsme anarchisté, píše každý z nás, jak smýšlí. Redaktor Matice svobody viděl jen antiklerikální hrot Otevřeného listu, já viděl trochu hlouběji a dále. Toť celý rozdíl. Věřím rád, že Otevřený list p. Macharův dá se velmi pěkně citovati proti klerikálům. Ale pro mne jsou klerikálové nebezpečni jen proto,

že ti, kdož stojí proti nim, nejsou si jasni v nejprimitivnějších věcech a nedovedou se před nimi chrániti než slovy. Proto vidím otázku náboženskou tam, kde je *nejakutnější*, aniž bych ovšem zavíral oči před ostatními jejími projevy. Neříkáme: odlučte církve od států, protože víme, že tyto dvě tvrze autority jsou spojeny pouty hlubšími a vnitřnějšími, než jsou pouta formální, zevní. Ale chceme, aby ti, kdož nebezpečnost církví znají, sami se od nich odloučili a utvořili tak náležitou protiváhu klerikalismu...

Nechci však vybíhati z rámce této polemiky. Uzavřel jsem ho. O náboženské otázce promluví ze svého hlediska šíře.

Vydavatelé a redaktoři našich časopisů mohli pozorovati jednu věc dosti zhusta se vyskytující, která jistě nesvědčí o tom, že ty organizace, v nichž se to může státi, jsou zdravé a opravdové. Děje se totiž tohle:

Máme v některém místě dobrého soudruha, jenž časopis kolportuje. Přičiňuje se všemožně, takže kolportáž vzroste — dejme tomu na padesát exemplářů — a my se domníváme, že v takovém místě máme velmi čilou a činnou organizaci. Trvá to například půl roku nebo rok. Víme ovšem, že z těch padesáti odběratelů nejsou všichni dobrými soudruhy a dokonce ani ne dobrými čtenáři. Ale přece aspoň polovinu z nich považujeme za pevné jádro našeho hnutí v onom místě. Stane se však, že kolportér těchto padesáti exemplářů odcestuje nebo zemře.

Očekáváme, že oněch pětadvacet domnělých dobrých našinců se ihned sejde a že si zvolí nového kolportéra. Chyba lávky však. Čekáme několik měsíců a organizace, o které jsme se domnívali, že jest jednou z nejlepších, nepodá o sobě ani známky života. Za půl roku třeba pošle odtamtud některý ten starý odběratel předplatné, jeden, dva nebo nejvýše tři.

To je výmluvným svědectvím, že nejvýše tré lidí ze všech těch padesáti má na časopise nějaký zájem, že ho pro sebe potřebuje. Ostatní, to jsou soudruzi — hubou. Dokud někdo nad nimi stál a časopis jim vnucoval, „podporovali“ tisk, to znamená: koupili si jednou za týden nebo za čtrnáct dní číslo, bezpochyby jen z toho, že to považovali jako „soudruzi“ za nějakou svou „povinnost“. Myslím však, že ten, kdo říká, když něco kupuje: „Je mou povinností jako soudruha podporovat tisk,“ nemluví tak docela správně. Je to nějak příliš sociálně demokraticky řečeno. Sociální demokrat, ten má povinnosti ku své straně. Vrchní pastýřský úřad mu je uložil a on musí poslouchat. Musí být členem svého odborového spolku, musí odvádět daň straně,

musí podporovat tisk. Ale my nemáme žádné partaje ani vrchního pastýřského úřadu a myslím, že tedy máme povinnosti jen jeden každý k sobě samému a nic více. Co to však znamená? Znamená to, že každý náš dobrý soudruh má právě proto, že se soudruhem cítí, k sobě ještě zvláštní nějaké povinnosti mimo ty, jež má k sobě každý člověk vůbec. Jako dobrovolný příslušník určitého hnutí musí přece chtít znát, kterak toto hnutí postupuje a co se v něm děje. Také není anarchism žádnou ztuhlou doktrínou, nýbrž velmi živým učením, jež stále se obohacuje novými výsledky práce lidského ducha. Nedovedu si představit, že bych jako opravdový příslušník toho hnutí necítil stálou potřebu to vše znáti, čili ve svém hnutí býti na výši doby. A právě proto musím znáti tisk a literaturu tohoto hnutí, a tedy čtu-li, seznamuji-li se v časopisech s každým krokem svého hnutí, konám povinnost k sobě a k ničemu jinému. Tedy kupuji-li časopisy a literaturu vůbec, podporuji tím sebe, své vědomosti, a nikoli nějaké podivné božstvo, jemuž se říká Tisk s velkým T. Neprokazuji tím také nikomu žádné milosti. Kupuji-li časopis, kupuji ho pro své poučení, pro sebe a nekupuji tím ani ty, kdož ho vydávají, ani ty, kdož ho píšou.

Myslím, že v tomto směru se u nás na mnoha místech myslí velmi barbarsky. Zapomíná se, že o tom, je-li list dobrý nebo špatný, rozhoduje *jen a jen jeho obsah*, a nikoli ta okolnost, kdo ho vydává, jak ho vydává a proč ho vydává. Byli u nás tak dlouho načichlí sociálním demokraciismem, že činili rozdíl mezi časopisy, které vydává „strana“, a těmi, které vydávají jednotlivci. Dodnes mnohé organizace nemohou spáti proto, že není zde našeho časopisu, jež by vydávala „strana“. Ale zkušenost učí, že právě časopisy, které strana vydávala čili které byly svěřeny mnoha rukám a mnoha rozumům, měly život značně krátký a k tomu ještě trochu bouřlivý, plný sporů, hádek a zmatků. A naopak oba naše listy, které vycházejí nejdéle a mají vzdor všem překážkám nejužší život, Maticе svobody a Nový kult, jsou majetkem jednotlivců. O tom však promluví ještě někdy jindy. Chtěl jsem říci, že se u nás

hledí stále ještě mnohdy na tisk jako na něco, čemu se stále prokazuje milost, a nikoli jako na něco, čeho každý jednotlivý *dobrý* soudruh nevyhnutelně pro sebe potřebuje. Řeknu přímo, že nikoho, kdo na věc takto hledí, nepovažuji za dobrého soudruha, či lépe řečeno za dobrého anarchistu. A z toho, co jsem napřed již pověděl o tom, jak se taková „dobrá“ organizace rozpadne, když odejde skutečně dobrý kolportér, vidíme, že máme mezi sebou opravdových lidí ještě velmi málo, a je-li něco pro nás nejprve důležitého, pak to jest jistě potřeba toho, aby naše organizace v tomhle směru ozdravěly.

Ztřeštěné mozky, jež mají rády hodně planého hluku, mnoho dlouhých řečí a zbrklých experimentů, nazývají klid, jenž v našem hnutí nyní panuje, — krizí. Myslím však, že právě tento klid zevní má nám poskytnouti čas k práci vnitřní. O tom však až podruhé.

2

Řekl jsem minule, že bychom měli zevního klidu, jenž v našem hnutí teď panuje, využití k vnitřnímu prohloubení našich organizací. Dnes, kdy vliv a význam sociální demokracie vůčihledě klesá, především i tam, kde máme možnost vydatně pracovati, neměli bychom si nechat jen tak beze všeho ujíti příležitost, abychom ukázali, jak my pracujeme a čím prospívají naše skutky proletariátu. Právě k tomu však potřebujeme organizace hlouběji založené, organizace, kde jednotlivec není pouhou jedničkou, která sama o sobě málo znamená, nýbrž soudruhem plně uvědoměným, jenž dovede státi a pracovati sám a sdružuje se jen proto, že více pěstí snadněji zdolá překážky.

Mohli bychom začítí třeba u našich kooperací. Dnes, kdy kooperativní horečka silně pominula, můžeme si říci, že nám prospěšná nebyla, že uzmula nám mnohé síly a zanesla mezi nás mnohé sváry. Tady právě viděli jsme, že když se k sebelepší věci sdružují soudruzí málo pevní ve svých zásadách a tací, kteří velmi snadno ztrácejí ze

zřetele prospěch našeho hnutí pro drobnou své hospodářské prospěchy, nekyne z této věci našemu hnutí pracnic dobrého. Povšechně vzato, kooperacemi naše hnutí nezískalo, nýbrž ztratilo.

Zapomnělo se, že v dnešní situaci není u nás možno, aby kooperace stala se definitivní cestou k částečnému hospodářskému osvobození dělnictva, hlavně z toho důvodu, že rekrutuje své pracovníky a členy skoro výhradně jen z řad našich přívrženců a nemá tedy naděje, že by její mohutnost vytlačila z půdy, na níž vládne, soukromý kapitál s jeho zhoubnými účinky. Zapomnělo se, že *naše* kooperace měly být pro nás *jakýmisi zadními dvířky v dobách perzekuce a finanční tísně*.

Jsme právě proto anarchisty, že víme, že žádné drobné reformy nejsou schopny dopomoci nám k hmotné i duševní svobodě a že dosáhneme této jen dokonalým převrácením lidské společnosti ve smyslu volného, anarchistického komunismu. To je naše přesvědčení, a měli jsme mysliti na to, aby *naše* kooperace usnadňovaly *našim* kamarádům tož, podporující je hospodářsky. Mnoho-li dobrého mohly například vykonati u nás na severu, kdyby se byly staly dobře organizovaným útočištěm pro horníky, kteří pro svou agitační činnost jsou propuštěni z práce a bojkotováni všemi zaměstnavateli! Nebo kdyby byly považovaly nikoli za vedlejší, nýbrž za hlavní svůj úkol podporovati naše časopisy a naši literaturu!

Co však již jednou se stalo, nedá se napravit. Chybné názory vedly k založení kooperací a naše řady byly tím roztrženy. Tož myslím, že je nejvyšší čas, aby byly znovu sraženy — za každou cenu.

Hnutí naše roste, roste však jen zevně, a pochybuji, že bychom se mohli odvážiti nějaké čistě své větší akce a nemuseli se báti, že většina těch, kteří si říkají anarchisté, nechá ruce v klíně. Byl jsem však vždy toho názoru, že jest lépe, když nás je málo, ale když jsou mezi námi spolehliví pracovníci, než když bezmyšlenkovitý houf věší se na naše kroky. Proto myslím, že bychom své úsilí měli obrátiti jen k těm věcem, jež mohou naše organizace zdokonalit, a pro-

věsti mezi námi roztrídění na duchy silné a obětavé a na povrchní přívržence, s nimiž nelze počítati. Teprve tehdy, až seznáme, že jest s námi dosti těch, kdož jsou pevní, spolehliví a oddaní našim myšlénkám, můžeme se odvážiti k velikým akcím, které vyžadují celých lidí. Zatím měla by býti našim heslem „drobná práce“.

Mám na mysli hlavně ty věci, jež lze pojata do této „drobné práce“. A sice: 1. akci *protivolební*, 2. akci *antiklerikální*, spočívající v propagování bezkonfesijnosti, a 3. akci pro náš *Kalendář*. Dnes zmíním se jen o Kalendáři jako o věci, jež v pořadí časovém jest první.

Kalendář neodvislého dělnictva, jež jsme vydali na rok 1900, měl vzdor neúspěchu finančnímu (zaviněnému smrtí Viléma Körbra, nespolehlivostí tiskaře a hornickou stávkou) přece velký úspěch mravní. Byl u nás prvním pokusem o kalendář literárně cenný a vzbudil pozornost na všech stranách, čehož nejlepším důkazem jest, že sociální demokraté ihned za rok ho napodobili.

Letos chceme se znova ujati myšlenky svého Kalendáře a doufáme, že dojde uskutečnění jak letos, tak i každoročně v budoucnosti. Kalendář je pro nás důležitý především z důvodů propagačních. Kalendářem nejsnadněji vnikáme do kruhů, kdež jsme málo známi, kdež však přece mohou naše myšlenky najíti ohlas. Reprezentuje nás také u inteligence, neboť najde u ní více povšimnutí než kalendáře jiné. Nadto letos jedná se nám o to, aby představoval jakýsi katechism pro naše soudruhy, takže jeho cena bude trvalá a neztratí za rok na svém významu.

Chceme v něm stručně odpověděti na všechny otázky, jež dnes hýbají společností, chceme v něm naznačit všechny naše myšlenky a tužby. Ostatek vyplníme drobnou poezií a úryvky i citáty ze starších pracovníků sociálních.

Naše organizace nesmí tedy dáti padnout tomuto podniku. Čas jest již nejvyšší, aby se na Kalendář pomýšlelo. Koncem srpna musí vyjít. Tisknouti se začne již v červnu. Tedy vzhůru k této drobné práci!

Příště promluví o akci protivolební a antiklerikální.

Myslím, že nejsem příliš pravdy dalek, domnívám-li se, že májová oslava socialistická mohla by dnes již klidně odpadnouti, aniž někdo by se divil nebo nesprávné důsledky z toho odvozoval. V rukou politických stran quasisocialistických stal se První máj neškodnou parádou velmi málo imponující, ubohým děckem macechy, která všechny ty myšlenky, pro něž tento den měl býti manifestací, bije na všech stranách a na každém kroku ve tvář, hanobíc je a zneužívajíc k nejnestoudnějším kšeftům.

Ale setrvačností lidskou bude se tento den oslavovati dále a my měli bychom pomýšleti na to, abychom mu postupem času vrátili jeho manifestační význam. Nikoli jen jako dne dělnického, nýbrž jako svátku veliké obrodné, revoluční práce a snahy po všelidské emancipaci.

Mohli jsme právě letos pozorovati, kterak správná je věta Jeana Grava, že žádná myšlenka nepostupovala dosud tak rychle jako Anarchie. Nuže, snad není tedy tak příliš vzdálen ten První máj, jenž znova strhne na sebe pozornost celého světa jako svátek revolucionářů.

Zatím měli bychom mu vraceti aspoň význam lokální, nikoli ovšem planými protesty a málo vkusnými fidlovačkami, nýbrž socialistickými skutky, socialistickou prací. Vráti se za rok, a do té doby můžeme přemýšleti a připravovati se. Což kdybychom například učinili z něho den hromadného vystupování z církví? Nebo připravili k tomuto dni vydání některé důležité pro nás knihy? Přemýšlejme. Snad se najdou ještě mnohé proveditelné, užitečné a významné návrhy.

Žádná oslava nemá smyslu, neoslavuje-li se skutky trvalé ceny. Tedy i nejlepší oslavou práce jsou takové sváteční skutky hlubšího, trvalejšího významu.

Můžeme u nás mluvit o dvou družích rusofilů. Jedni, čistě političtí, to jsou naši mladočeští kreténkové, jimž fantóm panslavismu nevypařil se ještě z měšťáckého mozku a kteří nemohou přirozeně míti vzhledem ke kýžené báťuškově protekci obav, neznajíce opravdových pojmů svobody a spravedlnosti, jež carský tyran s bandou své byrokracie potlačuje i v nejnevinnějším rozpuku. Druhé rusofily sluší hledati mezi našimi realisty. Ukazujíce částečně dosti správně na naše příliš západnické vychování, předkládají nám ruský román (ač pochybuji, že apoteóza hysterie a chorobného náboženského smyslu, jíž jsou například Bratři Karamazovi, je vhodným lékem pro českou mdlobu) a vychvalují nám Tolstého jako filosofa, neostýchajíce se dovolávat se ho i tam, kde zestárlý apoštol ztratil porozumění a logiku a stal se zuřivým, pravdu poličkujícím idiosynkratikem v té nevýslovně hloupé stati *Co jest umění*. (K naší útěše vzpomeňme si, že máme v prof. Masarykovi stejně duchaplného uměnížrouta.)

Dnes jedná se mi o prvé, o mladočeské v různých tóních rusofily. Tato buržoazie politicky nejnicotnější i se svými žurnalistickými otroky, kteří nikdy neopomenou dívati se na věci stejně měšťácky jako jejich chlebedárci, představuje sice u nás stále ještě typ českého člověka, má však nicméně u rozumněji myslících lidí tak nízký kurs, že je zbytečno již znovu ji charakterizovati. Jaká například mizernost nebo hloupost překvapila by nás ještě u kterékoli korporace tohoto oficielního českého „národa“ nebo u jeho orgánu Národních listů!

Tyto měly nedávno aféru Gorkýho. Petrohradská Akademie chtěla býti poctěna členstvím Gorkýho. Ctihodní reprezentanti ruské kultury zvolili si tohoto geniálního bývalého vagabunda za člena; volba Gorkýho byla však policejně zrušena. Národní listy měly z toho své potěšení: vždyť ten chlap neumí prý ani pravopis! Myslím však, že

pisatelé politické části Národních listů neřekli hlavní důvod své nenávisti ke Gorkýmu. A ten důvod spočívá v zcela měšťáckém odporu proti revolucionáři, proti statečnému a pokrokovému básníku mladé generace. Ten, kdo je v Rusku pokrokovým mužem, je přirozeně revolucionářem, a kdo je revolucionářem, je nepřitelem báfušky cara, je žalařován a vláčen vyhnanstvími. A kdo je nepřitelem carovým, je nepřitelem pořádkumilovné buržoazie, a buržoazie všech zemí cítí se právě tak solidární jako revolucionáři celého světa. Jak by tedy Národní listy mohly s láskou hleděti k muži, jež u nás doma by neopomenuly zrádcovati a kaceřovati!

Tenhle případ Gorkýho nechal mne ostatně chladným. Nečekám prostě od Národních listů, že obrátí na své cestě, dokud do poslední písmeny nevylíčí typ českého měšťáka na jeho vrcholi s tou vši špínou jeho nitra. Ale chci upozorniti na jiný, stejně charakteristický projev mladočeského rusofilství, jež reprezentuje v poněkud jiné tónině p. Klecandův Vyšehrad. Lokálka, o kterou se mi jedná, nestála by sama o sobě vlastně za takové veřejné odplivnutí. Ale Vyšehrad jest orgánem tzv. českých menšin čili orgánem české buržoazie, která chce nad proletariátem těchto menšin jednak vládnouti, jednak mezi ním vydělávati. A proto třeba připomenouti tomuto výdělků chtivému panstvu, že tyto české menšiny jsou většinou socialistické a anarchistické a že prostě dovedly by s panstvem popřípadě zatočiti bez rukaviček tehdy, nenaučí-li se tito vlastenečtí spásonoši nechávati své politické rozumy doma a nedovedou-li opatrněji se svým mladočeským máslem choditi na slunce.

Z lokálky O posledních studentských nepokojích na Rusi, kterou přinesl Vyšehrad ze dne 4. dubna t. r., stůžž zde tato rozkošná perlička lidské hlouposti:

„Ruská mládež, jako každá jiná, chce ovšem účastniti se i života politického, a jako vždy bývá, je i v Rusku o sto honů před tím, co vládnoucím kruhům a lidem průměrným zdá se býti na ten čas možno a zdrávo. Jsou to zvláště angličtí reformátoři lidstva, kteří do ruského studentstva

vnášejí anarchismus a jiná učení, jež nejpokrokovější vlády evropské potírají. A tu ovšem nemůžeme se diviti, když starý, řízný jenerál vystupuje proti takovýmto podvratným směrům s vojenskou řízností. Chápeme, jak již řečeno, i nadšení studentstva pro politické ideje, jako je odstranění systému absolutistického a zavedení konstituční vlády, ale víme, že to ještě ani dnes, ani zítra nebude, poněvadž prostě není to ještě ani možno.“

Není pochyby, že tenhle výkon rusofilského žurnalisty tlumočí věrně smýšlení i té vlastenecké inteligence, která chce zreformovati život menšinového proletariátu, vtírajíc se mu zatím za protektora a očekávajíc, že se dá menšinový dělník lépe upotřebiti k politickým šmejdům než dělník z krajů „neohrožených“. A přirozeně smýšlejí tito měšťáckové stejně o hnutí českém jako ruském. Domnívají se stejně, že jako studentstvo v Rusku je i náš socialistický a anarchistický proletariát „o sto honů před tím, co vládnoucím kruhům a lidem průměrným zdá se býti na ten čas možno a zdrávo“. Jsou v této věci v dojemné shodě s vládami. Oddechnou si vždycky zhluboka, když někde vystoupí takový „starý, řízný jenerál“ proti „podvratným žvlům“ a zachrání jejich politické i nepolitické kšefty...

Je jisto, že opravdový zájem o české menšiny u nás v poslední době poněkud roste, stejně však počínají býti drzejšími a vtíravějšími i vlastenečtí mandátolovci a výdělkáři. A taková lokálka Vyšehradu charakterizuje nejen rusofilství českého měšťáka, ale — a o to se nám dnes jedná — i jeho poměr k revolučním hnutím v každé formě. V tom je její význam, především ovšem pro revolučního dělníka českého severozápadu, jemuž revolucionáři ruští jsou nejbližšími jeho srdci bratry.

Tož tady musí český revolucionář říci velmi důrazně měšťákovi, jenž se uchází o jeho přízeň, svoje mínění: „Chcete-li, pánové, míti o nás nějaké zásluhy, je třeba především, abyste měli bezpodmínečný respekt k našemu přesvědčení, byť i znamenalo pro vás ‚podvratné snahy‘, a musíte přijíti hezky jako přátelé a lidé nám rovní, a nikoli jako

povýšení protektoři. Také svoje měšťácké cítění¹ musíte odložit. Nedovedete-li toho, zůstaňte doma, neboť české menšiny nepotřebují měšťáků, nýbrž moderních pracovníků, hezky skromných a nezištných. Chcete-li u nás takhle pracovat, jste vítáni; abyste za nás bojovali, o to se neprosíme, neboť udrželi jsme se vlastní silou a vlastní silou jdem kupředu. Domníváte-li se však, že lze námi vládnouti, že lze nás používat k politickým šmejdům buržoazie nebo že nás lze jménem vlastenectví a po vlastenecku vykořisťovat, nezapomeňte, že bychom dovedli vzítí očistující karabáče a vypráskati vás z naší půdy.“ —

Lokálka Vyšehradu, tak jako všechny podobné projevy, dokazuje, že naši političtí rusofilové jsou stejně reakcionářskými omezenci jako měšťácké kruhy francouzské, jež se s carem bratříčkují. Stačí zatím včas upozorniti vždy, kdykoli tenhle lidský plevel se rozlézá. Uvědoměli proletáři musí cítiti solidárně, solidárně stejně jako buržoazie.

¹ Učitel Bílek z Duchcova přednášel v Žižkově o poměrech na Duchcovsku. Vyjádřil přání, aby zaveden byl nějaký domácí průmysl v lidu, kdyby byla uskutečněna osmihodinná pracovní doba. Dělník vydělal by si tak více!! Takhle nazírá jeden otrok dnešního systému na situaci otroků jiných, takhle nazírá český učitel na dělnický požadavek osmihodinné pracovní doby!

Chceme pro každý odbor, tedy i pro hornictvo, volnou organizaci volných skupin, založených na pocitu uvědomělé solidarity, nechceme nad sebou ani chomout politické strany, ani důtky všemohoucího centrálního vedení. Nevěříme, že dělnictvo dostane se opravdu, nejen zdánlivě kupředu, když bude míti organizaci tzv. tuhou, tj. organizaci, kde několik lidí velí a ostatní poslouchají. Nevěříme, že může docílit trvalého úspěchu organizace, která jako stádo ovcí žene se bezmyšlenkovitě za několika berany, a když tyto berany stihne nějaká pohroma anebo když berani vyvedou nějakou pitomost, uvedeno jest stádo ve zmatek a rovnýma nohama letí do propasti. Domníváme se, že jen ta organizace má naději na úspěch, která nemá ani poroučejících, ani poslouchajících a kde vše se děje volnou dohodou uvědomělých individuí ve skupině a pak volnou dohodou jednotlivých skupin.

Tedy stejně jako v celém hnutí sociálním, tak i ve hnutí odborovém chceme, aby volná iniciativa každého byla respektována a podporována, a domníváme se, že stejně jako organizace politická má i organizace odborová především uvědomovati a povznášeti jednoho každého svého člena a ukazovati mu cestu, na které dovede si dobýti svého duševního osvobození. Víme, že jen lidé duševně svobodní, že jen lidé, kteří *dovedou* být svobodnými, mohou dobýti i své zevní, tj. politické a hospodářské svobody, a proto nevěříme pranic organizacím, které mají ve svých příslušnících jen hlasovací stádo, jež dovede snad dokonale poslouchati a zdravé svoje instinkty podrobovati vychytralým politikům, není však schopno vlastního úsudku, vlastního života a vlastní revoluční akce.

Za příklad, za výstražný příklad lze uvést právě dělnictvo belgické. Jaké politováníhodné poblouznění vládne mezi tímto proletariátem, když tento po tolikerém fiasku parlamentarismu považuje za svou povinnost prolévati

krev za — přátelé, nesmějte se — všeobecné hlasovací právo. V době, kdy již i inteligentní měšťáci konstatovali nezvratitelně naprostou neúčinnost této politické medicíny na jakoukoliv sociální nemoc, v této době dělnictvo celé jedné země, poblázněno svými vůdci, staví barikády, aby několika svým beranům zajistilo poslanecké mandáty. Na belgickém dělnictvu vidíme však i jinak, kterak sociální demokracie zanedbává pro politické kšefty duševní úroveň lidu. Sociální demokracie belgická opřela se tomu, aby všeobecné hlasovací právo platilo také pro ženy. Nehledě k tomu, že ti, kdož jsou pro to, aby každý dospělý člověk bral pomocí hlasovacího lístku tzv. účast v politických záležitostech své země, jednají velmi málo logicky, vylučují-li kohokoli, tedy třeba ženy z tohoto práva, dokazuje tento strach sociální demokracie před ženami, že sociálně demokratičtí muži jsou tak málo uvědomělí, že mají ve svých ženách samé modlářky, které by se ovšem daly vésti k volbám svými faráři a kaplany, a nikoli p. Vanderveldem.

Vraťme se však do Čech. Tu třeba se tázati, má-li dělnictvo, má-li především hornictvo míti ještě nějakou důvěru v ty, kteří nedovedli vyhráti pro dělnictvo velikou naši stávkou hornickou a kteří k tak smutným koncům dovedli všeobecnou stávkou dělnictva belgického. Táži se vás, může-li míti ještě český uvědomělý proletariát důvěru ve vůdce strany, kteří, když má dojít k rozhodnému boji a když mají ukázati svou neohroženost a sílu, zatroubí na své trumpety k ústupu a očekávají své vítězství z rukou krále. A nelze pochybovati, že vůdcové sociální demokracie jsou v Čechách stejní jako ti, kdož prohráli stávkou belgickou, jako ti, kdož v Bavořích a jinde kompromisují s největšími reakcionáři, jako ti, kdož ve Francii schvalují ministrování Millerandovo a leží na zadnicích před majestátem ruského cara.

V poslední době, kdy sociálně demokratické listy musely k své největší mrzutosti psáti o anarchitech a jiných revolucionářích, měli jsme příležitost pozorovati především v Právu lidu, této sociální Politice, jaká zlomyslná, pomlouvačná a pokrytecká nenávist lomcuje sociální demokracií,

kdykoli musí doznati, že jsme na světě, že něco chceme a že na něčem pracujeme. Není dosti opovržlivých slov, aby se dalo vystihnouti chování se Práva lidu v době například barcelonské komuny. Jeden případ: Právo lidu zfalšovalo depeši francouzského zpravodaje, aby mohlo označiti španělské anarchisty jako sprosté vrahy a lupiče. Ale takových urážek, takových štvání a takových pomluv bylo v tomto listě v poslední době zvláště nesčetně a skoro každodenně.

Vím, že jest mnoho jednotlivců v sociálně demokratické straně, kteří toto jednání neschvalují a kteří v mnoha případech půjdou s námi, budeme-li jednati. Ale bylo by nás málo důstojno, kdybychom se nevzdali jednou provždy každé součinnosti se sociální demokracií jako stranou. Jistě nelze proti tomu nic namítati, když založíte neodvislou organizaci odborovou a nebudete hleděti na přesvědčení jednotlivců. Ale ve všech případech, kde sociální demokracie jako strana oficiálně vystupuje, nemáme s ní co činiti a nechceme ji podporovati. Poslední události mohly nás přesvědčiti, že sociální demokracie hraje v sociálním hnutí nejzrádnější úlohu a že ji musíme považovati za stejně nebezpečnou jako klerikalism nebo buržoazii. Skoro ve všech zemích jest poměr náš k sociální demokracii definitivně rozluštěn, a sice jako poměr naprosto nepřátelský. Je třeba, abychom totéž učinili i v Čechách. Nesmíme chovati nejmenšího přátelského pocitu k straně, která tak zhanobuje sociální hnutí, nesmíme míti nejmenší důvěry k lidem, kteří proti nám užívají nejspinavějších prostředků. Zakazuje nám to naše sociální svědomí a zakazuje nám to poznání, že naše myšlenky postupují světem v neobyčejném rozmachu.

Máme umělecký svátek. V Kinského zahradě otevřel Mánes svatyni. Můžeme tam choditi konat svoje modlitby. Takové, které člověka nesnižují na devótní zvířátko, které naopak povznášejí ho z prachu a všedního hemžení do čistého vzduchu géniova...

Také jest zde příležitost přemýšletí. Pastýři lidstva, jeho filosofové a universitní profesori, nepřestávají nám doporučovati náboženství. Marná snaha, řeknete, bozi jsou mrtvi! Krach bohů na celé čáře. Ano. Ale jejich kult ještě žije. A čím déle bozi hnijí, tím bohoslužby jsou vtíravější, pompéznější; tím hlučněji počínají si pastýři lidstva.

V tom je právě nebezpečí. Kterak mohou chápati génia tíže lidé, kteří v pověrečné exaltaci metají nábožné kozelce kolem modly duté a prázdné? Třeba uvědomiti si nepřekle- nutelnou propast mezi géniem a bohem. Génius, toť šťastný květ reality, bůh jest obmyslně nafouklá fikce. Génius, toť nejvyšší obsah, bůh jest nejdokonalejší nic. Stojíte před neúprosnou volbou, nechcete-li býti polovičatí. Buď kult génia, věčnou snahu chápati ho stále lépe a hlouběji, přibližovati se mu a dáti tak svému vlastnímu životu nejvyšší obsah, maximální rozpětí. Anebo kult boha, dobrovolné ztišení a rozplývání se, věčnou bázeň před vzrůstem.

A dále: génius, toť vzpoura, bůh však autorita. Milovati génia znamená milovati vzpouru, a kde je vzpoura, tam je veliký, šťastný a krásný život. Milovati boha znamená býti poslušen, sehnouti se pod dvojí jeho pokory a mravnosti.

Proto ten, kdo se domýšlí, že rozumí slovu božímu, nikdy neporozumí jazyku géniovu. A proto génius nemůže býti oficiální. Je miláčkem jen těch, kdož jsou v boji s oficiálním, kdož stojí mimo společnost s velkým S, která je ctitelkou boha či lépe řečeno fedrovatelkou náboženství, jež jí pomáhá udržovati autoritu, rozšiřovati bázeň, pokoru, poslušnost, mravnost.

Dnes nedá se tedy také génius popularizovati. To by byla

snaha bezvýsledná a nadto zneuctění génia. Chceme-li dav naučiti vkusu a troše uměleckého cítění, je to možno bez předchozího revolučního osvobození jeho duše. Ale génia pochopí jen tehdy, až budou uvolněna všechna pouta, jimiž je spjat s modlami a autoritami. Osvobozený přijme sám dobrovolně kult géniův. Neboť nebude znamenati proň návrat k bázni a pokoře, němé plazení se, nýbrž dokonalé probuzení všech jeho pudů k životu, k radosti a kráse.

*

Nepochybují, že kdyby výstava Rodinova v Praze nebyla tak statečným a obětí plným činem Mánesa, jemuž třeba se uctivě pokloniti, byly by se — a zcela oprávněně — ozvaly jistě protestní hlasy proti způsobu, jímž je Rodin k nám uváděn, proti rozpoutanému přívalu reklamy a pompy, jímž Kocourkovští jsou hnáni na druhý břeh Vltavy do diskrétně barevného pavilónu na úpatí Petřína. Řekl bych sám: To je nedůstojné génia, kdybych neznal tu mladou družinu, jíž jsou svěřeny osudy Mánesa. A proto nepochybují, že tu stojíme před *statečným vtípem*.

Připustíte přece, že Paříž je trochu kulturnější město než Praha, že v Paříži mohl by génius býti bližší oficiálnímu davu než u nás, než kdekoli jinde. Ale ani Paříž Rodina nezná, nechápe, nemiluje. Tož není to skvostný vtíp, když nyní v naší Praze, jejíž domorodci jsou tak málo umění a géniů milovní, snese se nad Rodinovým dílem i nad jeho osobou sprcha oficiální hlouposti a tuposti? Není to vtíp, když reklamní fanfáry mají u nás takový úspěch, že vlastenecká buržoaza X-ová a Y-ová slavně ujišťuje člena výstavního výboru, že si objednala k zahájení výstavy, na vernisáž, novou toaletu? Není to vtíp, když protektorát převezme rada královského hlavního města Prahy? Není to vtíp, když není vyloučena možnost, že na banketě při návštěvě Rodinově bude mluvit p. Březnovský o česko-francouzské shodě? Není to vtíp, když světovému géniovi bude spolknouti u nás perly vlastenecké výmluvnosti?

Bylo by to tragické, kdyby to vše bylo bráno vážně — Mánesem. Ale není. *Je to vtíp* statečných mužů, krvavý

trochu, vtip, jenž se páše se zařatými zuby, zatímco hloupě stádo očenichává věčně krásné linie nahých těl, která se tam pod Petřínem vzpínají a svíjí svatými vášněmi, zatímco prof. Myslbek káže svým žákům, že Rodin za svého mládí udělal dvě dobré věci a od té doby již nic.

*

Miluji Rodina, protože nesmrtelným a výmluvným způsobem zachycuje vášně, sílu, vzpouru a nenávisť. A také krásu živého lidského těla a krásu tváře myslící, milující a nenávidějící.

Přišel, nikoli aby se reprezentoval jako řemeslník honěný ve všech detailech svého odboru, jako sochař napodobující vysokou školu dobře drezovaného koně, nýbrž aby oslavil věčně lidské, aby ukázal svůj pud k vášnivému, silnému a krásnému.

Praví nám, že naše sochy a sošky jsou paškvily umění, neboť umění není zrcadlovým obrazem naší ubohosti a plochosti, nýbrž velikým světlem, povzbuzujícím nás na cestě k mohutnější, hlubší a krásnější existenci.

Proto opovrhnul řemeslem, dokázav dříve, že mu také rozumí a dobře rozumí. A nyní geniálním gestem své štědré ruky zachycuje pro nás nejkrásnější okamžiky lidského těla, kdy hybnou jeho silou jest myšlenka a vášně...

Kolik lidských tvorů však vystřídá se v chladném průvodu, vlekoucím se mimo tuto géniovu *oslavu lidského*, aniž pochopí víc, než co stačí k opovržlivému úsměchu troupa oficiálně cítícího a myslícího!

Třeba však spolknouti tuto hořkou pilulku. Jsme přece trochu pomstění. Ta parádní havěť reprezentující a reprezentovaná musila nám zaplatiti požitek!

Oko za oko, zub za zub.

U našich tzv. mladých pokrokových dostavuje se někdy okamžik jasného poznání, kdy cítí bezmocnost a slabost své „pokrokové“ měšťácké politiky proti měšťácké politice oficielní. Tu ozývají se pak hlasy po součinnosti těchto stran. Stačí ovšem jediný uprázdněný mandát, aby ihned zase byli si ve vlasech.

Bude snad dobře, připomeneme-li si časem, že jsme těchto tzv. mladých stran stejně vzdáleni jako stran starých, že naše hnutí musí kráčet na směru zcela opácném a že každá součinnost s nimi předem je vyloučena i tehdy, když se zdá, že v některé věci mohli bychom postupovati společně. Neboť *pohnůtky* naše jsou vždy jiné než jejich, i když se zdá, že okamžitý cíl je týž.

Rozumíme-li národem souhrn jeho politických stran a frakcí, pak anarchisté všech zemí stojí *proti svému národu*, stojí mimo něj a proti němu jako jediné slité reakcionářské zdi, která je snad na různých místech různě stavěna a různou barvou natřena, která však nicméně tvoří vždy a všude stejnou překážku našeho postupu.

Je nám bližší poslední anarchistický proletář kteréhokoli nejneznámějšího hnízda za oceánem než jakákoli domácí vlastenecká modla, než sebe „pokrokověji“ natřený příslušník kterékoli politické strany naší. Přes hranice a oceány podáváme si ruce, rozptýlený národ revolucionářů v boji proti všem.

Nemáme vlasti. Neboť nemůžeme nazvati vlastní zemi na nůž nám nepřátelskou, zemi lačnou naší krve, zemi, která nás kdykoli může vyštvati svými pochopy. Opovrhujeme tím, co se před námi naparuje jako „náš národ“, neboť co jest to jiného než spiknutí našich pronásledovatelů a našich nepřátel.

Může nám býti z duše lhostejno, nazývají-li se naši nepřátelé pokrokovými nebo konzervativními. Jakmile se ocitnou tváří nám, přestává každá jejich pokrokovost. Ne-

dáme se mýlití etiketou, jménem nebo heslem, zásady rozhodují. Buržoazie zpátečnická jako pokroková, buržoazie aristokratická stejně jako demokratická a socialistická stojí proti anarchismu a anarchism proti ní. Odsoudil ji k smrti, a je lhostejno, jak se k tomu ona tváří.

Pražský jeden deník napsal nedávno o jistém našem časopise: Kdybychom byli anarchisty, nemohli bychom to lépe napsati. Nuže výklad této fráze zní: Vy máte pravdu, ale my považujeme za oportunnější oháněti se lží.

To však my víme. Naše pravda nebyla vyvrácena. Smykali nás špínou a žaláři, pravda zůstala. Vydávají proti nám hesla oportunismu, pravda naše však trvá. Buržoazie zpátečnická ubíjí nás perzekucí, buržoazie demokratická a socialistická odvrací od nás lid sliby a vymáháním drobčků. Kdyby však umlčeli posledního našeho apoštola, kdyby nám odlákali posledního našeho přívržence, — pravda zůstane a znova uchvátí duše, když reakce přejde.

Pravda jest naší silou. A proto nemáme důvodů ke kompromisům, nemáme příčiny tvářiti se sladce ke kterémukoli nepříteli.

Radikál, pokrokář, národní dělník, realista, sociální demokrat, to jsou jen mladší *názvy pro tutéž lež*, která jindy se nazývá konzervativec, liberál, klerikál.

Tedy nezapomeňme, kdykoli jdeme do boje:

Proti všem! Proti všem!

„Nové vydání této brožury, tištěné ve třech tisících exemplářích, bylo tištěno a vydáno na náklad jednoho našeho soudruha.“

Tak čteme na prvním listě druhého vydání brožury *Bůh a stát* od M. Bakunina, již publikovala v 1893 La Révolte.

„Brožura vydaná v sedmi tisících exemplářích dle přání našeho soudruha Luciena Masséa, vlásenkáře v Ars-en-Ré, jenž umíraje odkázal Revoltě potřebný obnos.“

Tak čteme na prvním listě šestého vydání brožury *Zákon a Autorita* od Petra Kropotkina.

„Milý příteli, horlivost subskribentů slábně, a přece projektovaná publikace je tak zajímavá. Chci se pokusiti příkladem probudit nevšimavé; zvyšují svou subskribci na tisíc franků. Ať soudruzi projeví jen trochu snahy, jen trochu námahy, a úspěch bude zajištěn! Ne-li, tož užijte tohoto obnosu ku krytí deficitu, jež mají Temps nouveaux. Vám oddaný A. Fromentin.“

Tak čteme v jednom čísle letošního ročníku týdeníku Les Temps nouveaux. Jedná se o publikaci svazků, jež mají shrnovati v sobě úryvky, krátké články a výňatky z celé světové literatury, charakterizující Válku, Patriotism, Vychování, Rodinu, Majetek atd., každý svazek jeden předmět...

Proč však citujeme tyto účinné projevy solidarity našich francouzských přátel? Čtenáři jistě asi pochopili. —

Probíjíme se českým světem skoro pět let již s tímto svým časopisem. Mohli jsme jistě dáti přednost pohodlnější existenci, kdyby náš egoism neshledával příjemnějším tento zápas o několik myšlenek, jejichž logice a prostotě připadne svět, i kdyby v jich nepochopení sebevíce se bránil. Vzdor pověstem kolportovaným lidmi duševně bezpochyby zakrnělými nebo zlomyslnými, kteří nemohou pochopit, že lidský egoism může se věnovati nějaké myšlence, aniž má po ruce báječné renty, byla v té době naše existence prů-

měrně mnohem horší než existence kteréhokoli lépe situovaného dělníka.

Nenapadá nám však fňukati. Každý strůjcem svého štěstí. A pak naříkati může jen ten, jehož strádání a námahy byly marné. V tomto ohledu pak jsme klidni. Kolik předsudků, kolik zlořádů, kolik nedostatků, jež byly českému anarchistickému hnutí v cestě, jsme odstranili! A snad nedaleká budoucnost ukáže, mnoho-li také úcty a sympatií vzbudili jsme pro anarchistické myšlenky v českém světě a mnoho-li přívrženců získali jsme jim mezi českou inteligencí.

Byloť naším programem ukázati naší inteligenci, že existuje ve světě málo sice nemyslícímu a nevšímavému davu jasný, nicméně mohutný již proud revolučních myšlenek, k němuž se hlásí nejlepší lidé národů, nejvyspělejší mozky z inteligence, nejstatečnější duše z proletariátu. Víme také, že tato část naší úlohy nejlépe se nám daří, že vzbuzujeme pozornost i sympatie v učitelstvu, ve studentstvu, ve všech stavech přístupných novým myšlenkám, přesto, že jak quasisocialističtí, tak i quasivědečtí nepřátelé anarchismu obratně nás umlčují. Můžeme býti pyšni na projevy oddanosti, jež dostáváme a jež jsou pro nás jistě značným povzbuzením na cestě zoufanlivých často rvaček se životem.

Nemělo by však smyslu probouzeti sympatie kohokoli, kdybychom nevěřili, že tyto sympatie nezůstanou jen platonickými, že každý náš přítel bude ochoten prospěti také myšlenkám, jež jsou mu milé, a že se stane naším spolubojovníkem, ať již v jakékoli formě. Co by bylo platno, kdyby tisíce lidí milovalo náš myšlenkový svět a ani deset nepřiložilo ruky k dílu, když se jedná o to, abychom v duchu svých idejí také pracovali! Uvádíme své čtenáře do volného vzduchu anarchistických idejí proto, že od každého nového přítele čekáme také novou posilu. Anarchism není hnutím pouze třídním. A proto věc jeho nesmí spočívatí jen na bedrech proletariátu. A přece jen proletariát byl až dosud často mravní a vždycky materiální naší oporou. Víme však, že náš zápas bude snesitelnější jen tehdy, když také inteli-

gence nám příznivá přiloží ruce k dílu. Je dle našeho soudu životní otázkou českého hnutí anarchistického, aby našlo v inteligenci jednak řadu spolupracovníků literárních a jednak ve smyslu hmotném řadu — mecenášů. Dokud se tak nestane, nebudeme žít, jen živořit — a ani to živoření není nám zaručeno.

Anarchistické hnutí u nás bylo po leta podzemním proudem, skrytým ostatnímu světu, žijícím tajně svůj svérázný život. Celá řada příživníků vysávala ho však a pomalu lámala jeho energii. Dnes lze říci, že se mu podařilo setřásti se sebe tyto příživníky, agitátory, kteří mnohem víc mu ublížili než prospěli svojí činností, a byť jeho energie byla značně udolaná, kráčí přece kupředu a do světla, stojíc dnes před novým svým životem. To jest jeho tzv. krize.

Český anarchism čeká na svůj nový život. Jaký bude? Doba je temná. Těžká průmyslová krize bere mu nejstatečnější síly, vyhánějíc je do světa nebo zanechávajíc je v nejhorší bídě. A na druhé straně vrhá naň své stíny i všeobecná krize mravní. Nikdy nebylo snad v Čechách tak málo nadšení a chuti k dílu, zato však tolik mdloby, nevšímavosti a opatrnickví jako dnes. Česká politika měšťácká, toť kalná, líná voda, v níž nelze pozorovat opravdového života, jež pohne se poněkud leda tehdá, když se jedná o nějaký drobný zájem stavovský. A ještě tehdá jaký paskvil opravdového snažení! Vidíme to na hnutí učitelském, pomalu ukoлебávaném směšnými sliby, tak blbě loajálním a ospalém, vidíme to na hnutí agrárním, tíhnoucím k velkostatkářské a klerikální reakci. Hnutí socialistické pak není o nic lepší. Znemravněné shora dolů socialistickým politikařením, soustavně olupované o nadšení, energii a naději je dnes stejným bahniskem jako politika měšťácká.

V takovém vzduchu máme tedy začítí nový život. Je nemyslitelno, že bychom mohli se svou napolo zlomenou energií vrhnouti se na veliké plány. Máme-li přetrvati b: z další úhony kritickou dnešní dobu, jest nám pomýšletí na vnitřní práci, na vnitřní zdokonalení a posílení našeho hnutí.

Nadešla prostě doba, kdy sympatie, jež byly nám najevo dávány, nesmí zůstatí jen platonickými. Máme nedostatek řečníků, spolupracovníků literárních, nemáme vůbec žádných mecenášů. Ty všechny nutně potřebujeme, máme-li na lepším základě znova se vrhnouti na své dílo.

Potřebujeme řečníky. Mohou se najítí. Máme mezi svými přáteli jistě inteligentní lidi, kteří pro naše myšlenky již trpěli. Studenty například, kteří byli vyloučeni a hledají nyní malé zaměstnání. Praví p. Štěpán Grossmann, že nejlepšími agitátory jsou tzv. zkažení studenti. Nuže, voláme je do svých řad. Snad se mezi nimi najdou dobří řečníci. A budou-li dosti poctiví, nevěnují-li se osobním intrikám, najdou u nás jistě příjemnější život než někde v advokátní kanceláři. Času k vážným studiím budou mítí dosti a styk s lidem prospěje jim v mnoha a mnoha směrech.

Potřebujeme literární spolupracovníky. Nikoli veršotepce. Takové, kteří dovedou hleděti kolem sebe a v duchu našich myšlenek vhodně poví, co viděli, bez krkolomných produkcí filosofických. Také překladatelé nám chybí. Ze španělštiny, z angličtiny, z rumunštiny, z holandštiny, z jazyků slovanských. Ejhle, jak mohou platonické sympatie státi se reálnými! Snad bude někdy nutno dáti honorář. Dáme rádi, co můžeme. Ale ovšem, nesmí se chtítí od nás, abychom vyhověli požadavkům, které dnes činí básníci mládež, která chce mítí zlatem zaplacené své produkty, vyrobené snáze a hůře, než dnešní pekaři vyrábějí krejcarové housky.

Konečně potřebujeme mecenáše. Citovali jsme na začátku, kterak šťastni jsou v tomto ohledu naši kamarádi francouzští. Necitovali jsme případy ojedinělé. České hnutí anarchistické jest z těch, které mají nejslabší svou literaturu. Bylo by zbytečno mluvit o tom, jaký význam má literatura pro každé hnutí. Chybí nám skoro vše z nejdůležitějších děl anarchistických. Překážka cenzury odpadne novým zákonem tiskovým ve většině případů — kde jsou mecenáši, aby odpadla také překážka finanční? Kdysi to bývali dělníci, kteří přinášeli oběti, často velmi těžké a často pro věci falešné a špatné. Je teď na našich majetnějších soudruzích

z inteligence, aby nám pomohli vydávati dobrou naši literaturu. Mohlo by se jistě mezi nimi najíti dosti těch, kteří by mohli nésti celkem nepatrný náklad na některou brožuru nebo nějaký leták, z jichž výtěžku splácely by se naše dluhy v tiskárně. Potřebujeme také například agitační letáky, jež by se zdarma mohly rozdávat, atd. atd.

Mohli by se najíti tací mecenáši. Najdou se také? Dosud byli bychom mohli zaznamenati jen jediný případ. Jistý přítel našeho hnutí odkázal tomuto listu umíraje 2000 K. Bohužel jeho závěť byla — neplatna. A tak nezbývá nám než čekati, až platonické sympatie přejdou v reálnější pocit solidarity, jež jest ochotna k obětem.

My v tomto listě napjali jsme poslední síly v naději, že nakonec přece jen nezůstaneme opuštěni v polovině cesty k svému cíli. Dovoláváme se součinnosti našich přátel jen proto, že cíl náš — postaviti český anarchism na solidní základ — je nám příliš drahý, než abychom lehce a klidně se ho vzdali.

V minulém čísle prorokoval náš list v článku psaném před příjezdem Rodina velmi dobře, co čeká světového génia mezi dotěravým hmyzem oficiální české společnosti. Dokonce i p. Březnovský mluvil prý na banketě, abychom jen nebyli usvědčeni ze zlolajnosti. Oficiální naše vlastenecká buržoazie má totiž již daleko široko pověst staré nevěstky až na vyzáblý pupek dekoletované, která před každým kalou nekalou pověstí vyšnořeným cizincem se naparuje a vřeští. Mělo tedy býti při této více než kdy jindy slavné příležitosti potvrzeno, že pověst nelže, a ubohý Mistr Rodin přesvědčil se o tom tak důkladně, že jistě bude pamatovati dlouho na tu apoteózu české blbosti, sprostou a nevkusnou až do těch pohlednic, jež bylo Rodinovi podepisovati husám a kachnám měšťáckého demimundu.

Ze všech těch ohavností zbyla nakonec aféra ohromné důležitosti: Mánes byl usvědčen, či neusvědčen, že posílal Němcům, dokonce i pražským, německé pozvánky k Rodinově výstavě! Dobrovolní i nedobrovolní vlastenečtí hasiči vyjeli s náramným poplachem hasit — mezinárodnost. Nastal hrůzný okamžik. A poctivé české srdce mocně bilo hněvem nad opovážlivostí výtvarnické mládeže, zároveň však stejně mocně bilo radostí a hrdostí nad tím, že našlo tolik obhajců své cti.

Zanechám však nemístného humoru tam, kde cítím jen ošklivost nebo soustrast. Bohužel, že v poplachu ztratil hlavu i Mánes. Aspoň zbytečné omluvy p. Suchardovy v novinách, jimž beztak žádný třeštící šovén náš nevěřil, měly býti nahrazeny odpovědí mužnější, statečným, rozhodným kopancem do toho houfu řvoucích vlasteneckých kreténeků. Není to přece poprvé, co Mánes musí bojovati s vlasteneckými tlučhuby o svá důstojnější pojetí věcí, a je tedy třeba, aby jednou provždy a bez bázně prohlásil, že stojí svým cítěním a svými aspiracemi na stanovisku těch,

kdož byli vlasteneckými dráby stigmatizováni jako internacionální a vlastizrádci...

Poslední výkřik v této věci vyrazily ze svého zármutkem stísněného hrdla Radikální listy, a neodepřeme si citovat tuto lokálku (ze dne 7. června) celou, jako dokument, jako kabinetní kousek... viz nadpis tohoto článku!

Lokálka zní:

„Mezinárodnost. Aféra německých pozvánek Mánesa k Rodinově výstavě je především důkazem, že jsme správně vypočetli nebezpečí kosmopolitismu, světoobčanství, které se u nás skrývalo pod rouškou odporu proti šovinismu. A hle, dnes vidíme, že to nebezpečí je stejně velké jako dříve, že nebylo mu čeleno ani zdaleka dostatečnými prostředky, že práce naše není ještě skončena. Trapná aféra, která nám tolik zkalila radost z Rodinovy výstavy, má svoje široké pozadí. Nemáme ani odpuštění, ani milosrdenství pro nepředloženost našich sympatických umělců — ale hlavním viníkem je naše veřejnost národní. Dokud se bude trpěti ‚střízlivé‘ nazírání na národnostní otázky, dokud se bude směti beztrestně mluvit o mezinárodnosti, dokud společenský a veřejný bojkot nestihne každé provinění ve věcech národnosti, dokud se nestane veřejný život školou vášnivého nacionalismu, které neujde nikdo a která zasáhne i ateliéry umělců, i zábavy ‚lepší‘ společnosti (Zeyerovy slavnosti), dokud národnostní cítění nebude mít význam a výši národního majestátu, — může se nám stát každý druhý den znovu, že budeme nuceni sklopit k zemi tváře zkrvavené studem a hanbou, jako se to stalo v záležitosti německých pozvánek k výstavě Rodinově. Serp.“

Člověk, jenž by se nevyznal v našich partajích, divil by se, že po takovém projevu nebojíme se my nevlasci o svou hlavu a že snad dokonce jsme nakloněni učiniti jistý posuněk symbolizující dokonalý výsměch. My však víme, proč je nám do smíchu. Taková, hle, je scéna:

Stará panna Čechie chová si stádo psíčeků. Jedni jsou již příliš obtloustlí a vypasení, a proto štěkají zřídka a velmi málo. Druzí jsou ještě hladoví, mají ještě radikální vervu a apetit. Ti sedávají ve všech oknech a štěkají velmi zuřivě,

jakmile nechodí lidé ulicí po jejich chuti. Nejsou nebezpeční. Kdyby seskočili z okna, polámou si hnátečky. Chcete-li si však zažertovati, postavte se pod okno a pošťuchujte pejska holí. Jak je komický, vidíte. Ve skutečnosti však jen dosti sytý není ještě. Stará panna je neduživá a hoví si. Nemůže se příliš starati o všechny své psíky. Tedy až ti vypasení konzervativní vyhynou, dostanou se k celému žlabu i ti radikální. Tak to chodí ve vlasteneckém psinci staré panny Čechie.

Chcete se baviti? Pošťuchujte psíka. Až vás to omrzí, uhoďte ho holí přes hlavu. Ať pojde. Nebude ho škoda. Je to zcela zbytečný tvor, jenž někdy zbytečně ruší pasáž.

Víte tedy, odkud plyne furor vlastenecké blbosti a kterak pomine, budeme-li chtíti. Jen neutíkati před štěkotem! Jen se neschovávati před hladovým psíčkem na okně! Ale dobře mířit právě na hlavu a docela nekřesťansky uhodit. Mánese, slyšíš?

Český anarchism, větev mohutného hnutí světového, početně nikoli nejslabší, byl donedávna podzemním proudem skrytým ostatnímu českému světu. Jeho literatura časopisecká a brožurová — knižní tu nebyla a ještě není — byla rázu příliš, abych tak řekl, proletářského: původní nebyla by snesla přísnějšího měřítka literárního a překlady byly většinou víceméně špatné. Nic divného ovšem. Vlastní proletariát byl u nás více než kde jinde prvním a jediným nositelem anarchistických myšlének, je tedy přirozeno, že jeho píšící lidé neměli literárního vzdělání aniž mnohdy valného rozhledu v myšlenkovém světě. Vždyť stejně tomu bylo i v počátcích naší sociální demokracie.

Početná jeho síla opravdových přívrženců se neměnila. Jen balast stoupenců všelijakých, hledajících u každého hnutí osobní výhody nebo povrchní zábavy, jednou vzrůstal, podruhé klesal. Zato však mravní a myšlenkový vývoj českého anarchistického hnutí a jeho postup mezi inteligencí byl pomalý. Co toho jest příčinou?

Zajisté v první řadě myšlenková a do jisté míry i mravní nevypěstlost jeho literárně činných lidí a jeho agitátorů. Vezměme například jen jednu dobu jeho vývoje, tu totiž, kdy se střetly v českém anarchismu dva ideové proudy, jichž zápas, ač v míře nepatrné, ještě dnes se projevuje i leckde v anarchistickém hnutí zahraničním: mluvím o komunismu a individualismu. To mohla býti doba vnitřnímu vývoji našeho hnutí neobyčejně prospěšná. Vlivem individualismu mohlo, jsouc v podstatě komunistické, se třásti ze sebe vše, co na něm lpělo jako následek špatného vlivu socialismu autoritářského a taktiky sociálně demokratické. To se stalo jen v míře zcela nepatrné, zato však zápas obou idejí zvrhl se v neplodné, každý postup zadržující šarvátky osobní. Nejednalo se již o komunism nebo individualism, nýbrž o to, mnoho-li ta neb ona osoba strhne na sebe zlatého deště, či lépe řečeno, deště měděného,

neboť naše hnutí nebylo finančně nikdy na tom příliš skvěle. Nadto, ač komunism reprezentovaný Vilémem Körbrem byl poměrně značně přesný a jasný, byl prapor individualismu do hnutí vnášeného cárem sešitým z nejpestřejších hadříků, sešitým s naprostou neznalostí věci. Podivná směsice dekadentismu, Nietzscheho a Stirnera hnala útokem na naivní mozky a — jak se samo sebou rozumí — pomátla je mnohdy dokonale. Zapomnělo se nebo nevědělo se, že krajní individualism ve formě sebe krásnější a vznešenější nemůže býti podkladem hnutí, jehož nejdůležitějším činitelem jest proletariát, hnutí socialistického, že krajní individualista je buď pasívní snílek, lhostejný ku každodenním bojům světa jako Stirner, nebo že jest osamoceným bojovníkem jako Zo d'Axa, jenž sám o sobě praví, že nikdy se nezúčastnil žádné schůze, nepatřil k žádné skupině a že jest mimo vše i mimo — anarchii.

Čteme-li dnes některé kapitoly z Kropotkina nebo Gra-va, podíváme se zcela právem, proč nebylo sáhnuto k těmto knihám o nic méně krásným a mohutným, v nichž přece požadavek individuální svobody jest vyjádřen především reálně a pak každému jasně a srozumitelně. Nepravím tím, že by proletariát neměl poznati, co znamenají ta dnes až příliš často opakovaná jména Nietzsche a Stirner, ale jen lidé veskrze neujasnění mohli by chtíti, aby jedno nebo druhé jméno napsal si proletariát na svůj rudý prapor.

Chce-li se v našem hnutí zdůrazniti individualism jako nevyhnutelný prvek mravního převratu lidstva, musí se tak učiniti ve shodě s idejemi převratu hospodářského. Komunism, jak zcela správně podotýká Kropotkin, *může* býti autoritářský, ale *může* býti i volný. Tož jest naší povinností, abychom místo individualistického deklamování snažili se poučovati lid, v čem spočívá jeho volnost a jací nepřátelé této volnosti skrývají se pod jménem Státu, Zákona a Autority. Volný komunism znamená dobrovolně spojené síly, solidaritu a hospodářskou spravedlnost, vedle něho individualism znamená svobodu, nepřetržitý vývoj a spravedlnost duševní. Slučují se v Anarchii jako nejčistší formě lidského soužití.

Tedy, abych se vrátil ke své věci, byly debaty a spory mezi komunisty a individualisty v oné době skoro úplně neplodné, jsouce jednak vedeny s nedostatečnými znalostmi, jednak zvrhnuvše se v boj osobní. Na tomto příkladě lze viděti, jak vývoji českého anarchismu překážela nevědomost a pochybná mravní síla těch, kdož měli býti pracovníky příkladnými.

V druhé řadě překáželo a překáží vývoji tohoto hnutí přirozeně stanovisko úřadů a oficiální společnosti. Má-li se docílití toho, aby lid byl soustavně a jasně poučován o tom, co anarchie jest a co anarchismus chce, musí se tohoto úkolu chopiti řada inteligentů. Těch však nebylo lze tak snadno najíti proto předně, že ne každý rád vydává se všanc policejní libovůli, po druhé, že ne každý, ba skoro nikdo nevěděl o existenci anarchismu jako hnutí s mohutnou již vědeckou literaturou. Vždyť teprve před dvěma roky mohli jsme konstatovati, že kniha dr. Pavla Eltzbachera *Der Anarchismus* znamená vstup anarchismu do oficiálního vědeckého světa, jenž až dosud ignoroval tu logickou a syntetickou myšlenkovou stavbu, ke které první základy položil Godwin a kterou Kropotkin pozdvihl do úchvatné výše.

Jsme již v Čechách tak šťastnými, že zřídkakdy dostaneme něco odjinud než z Německa. V pokrokovém hnutí před Omladinou měl tzv. pokrokový socialism v sobě všechny prvky jednak dnešního socialismu revolučního, jednak anarchismu. Ale přílivem německého socialismu „vědeckého“ s jeho Marxovými „objevy“, s jeho učenými zmetky domýšlivého ducha Engelsova a s jeho kasárnickými ideály potlačen byl každý vývoj opravdového socialismu a ze všech jeho směrů zvítězil ten nejméně socialistický, ten pravý výsměch všem socialistickým idejím — sociální demokracism. Přirozený vývoj byl zlomen, myšlenkový svět anarchistický zůstal utajen české inteligenci.

A přece jest jisto, má-li naše hnutí nastoupiti cestu vážného myšlenkového vývoje, má-li se státi útočištěm myslícího českého člověka, jenž prchá z dusného ovzduší měšťácké filosofie i politiky, musí se státi předem pracovním i bitevním polem většího kruhu inteligence. Pak také bude

moci přistoupiti k svému vnitřnímu zdokonalení a ke své očistě, bez nichž nikdy se nedostane na cestu přímou a cíli nejprůměřenější.

Toto vnitřní zdokonalování počne v našem případě bezpochyby zaujetím přesného a přísného stanoviska k jednotlivým politickým stranám, hlavně dělnickým. Dosud libují si některé organizace anarchistického proletariátu u nás v nevhodných stycích a kompromisech jednak se sociální demokracií, jednak s národními dělníky. To je následek povrchního nazírání a také převahy, kterou má v našem hnutí dělnictvo toužící po drobných „reformách“ svého odboru. Jakmile však myšlenky anarchismu stanou se všem jeho přívržencům dokonale známými a jasnými, zaujme i anarchistický proletariát nejen odmítavé stanovisko k dělnickým stranám rázu národních dělníků nebo křesťanských sociálů, nýbrž tehdá si řekne také zcela rozhodně: Nejhorším a nejnebezpečnějším vrahem opravdového socialistického hnutí jest nikoli stát, buržoazie nebo klerikalism, nýbrž státotvorný, autoritářský a parlamentní socialism, neboť nejenže se snaží znetvořiti základní a neměnné požadavky socialismu, on činí ještě něco stokrát nebezpečnějšího: ohlupuje a znemravňuje četné své přívržence, jednáje s nimi jako s dobytkem, místo aby je vedl k pochopení socialistických idejí...

Za onoho času spočívala morálka na té domněnce, že konání dobra není jen prostředkem k dobrému životu, nýbrž že jest ctností, jež má vlastní hodnotu a jest vyšší než sám život. Sankci této morálce dával bůh.

Když jsme ztratili víru v boha — v boha osobního jako tvůrce a vůdce života —, ztratili jsme současně víru v posmrtní odplatu. Tím byl vzat mravním zákonům všeobecný charakter. Pozorovali jsme fyzické a fyziologické zjevy a shledali jsme, že příroda nikde nejde za mravním cílem, shledali jsme, že ve světě fyzickém pojmy dobra a zla nemají smyslu. Mravnost stala se pro nás tedy zjevem nikoli fyzickým nebo biologickým, nýbrž sociálním. Vztahy mezi živoucími bytostmi mají mravný nebo nemravný charakter jen tehdy, jsou-li tyto bytosti členy nějaké společnosti.

Víme nyní, že pojmy dobra a zla vyjadřují jen podmínky existence lidských společností, že pojem dobra kryje se pojmem sociální užitečnosti. Nemají tedy pro nás mravní pojmy žádného charakteru absolutnosti, nýbrž jsou povahy čistě rozumové a mají hodnotu jen relativní.

Vycházejíce z těchto poučení, jež nám poskytla moderní nepověřčivá a pozitivní věda, hlásáme my anarchisté na základě celé řady přesně vědeckých a velmi logických názorů na vývoj lidských společností a jejich hospodářských, politických a sociálních problémů novou morálku. Tato morálka dává jedinou radu — nikoli zákon —: *Snaž se býti dokonale svobodným v mezích stejně dokonalé svobody všech ostatních.*

Jsme přesvědčeni, že vědomým prováděním této rady lze dosíci dokonalé harmonie mezi zájmem individua a zájmem společnosti, že lze jím vyhladiti veškeré otravné antagonismy v životě, jež vznikly zasahováním božské i lidské autority v osudy člověka, a zavéstí éru radostné práce a solidarity.

Nevědouce ničeho o účelnosti či bezúčelnosti nesmírného

kolotání hmoty, jejíž jedním květem jsme, nemohouce se spokojiti s dobrodružným rozumováním ani s nafouklým ignorantstvím metafyziků v jakékoli formě, vyhovujeme nejnalehavějšímu a nezničitelnému pudu všeho stvoření, chceme-li sobě a všemu lidstvu poskytnouti *nejvyšší míru štěstí zde na zemi*. To je cíl, k němuž cesta nazývá se Anarchií a jehož podmínkou je harmonie mezi zájmem individua a zájmem společnosti, jež až dosud uměle a obmyslně byla znemožňována klerikální, politickou a hospodářskou hierarchií. Chceme tedy pro individuum *rovnou svobodu*, neboť jsme přesvědčeni, že tento požadavek rovné svobody vyhovuje stejně sociální jako individuální užitečnosti. Bude-li moci člověk dokonale vyhověti základnímu pudu své bytosti po individuálním rozpětí, bude-li moci volně ukájeti své náklonnosti a normálně vyvíjeti své schopnosti, nalezne štěstí v uspokojení, společnost pak bude míti prospěch z jeho energie na pravé cestě jsoucí a bude zbavena sociálně nejškodlivějších vlastností: pokrytectví, lži, nepřímnosti a zbabělosti. Až individuum dokonale sebevědomé a žárlivé na svou svobodu pochopí, že nejlépe si ji pojistí respektováním rovné svobody svého bližního, harmonický vývoj společnosti bude zaručen a lidská evoluce půjde slavným a jasným tokem, v němž zájem jednotlivcův bude se krýti se zájmem veškerenstva.

Idea dobra a zla jest vlastní všem bytostem žijícím ve společnosti. Morální smysl jest naší přirozenou schopností jako smysl čichu nebo hmatu. Snadněji zvykl by si člověk lézti po čtyrech, než zhostil by se mravního smyslu. Ani božská, ani lidská autorita nemůže přispěti k jeho šíření, nýbrž naopak učí nás dějiny, že vyhrůžky kněží a soudců lidstvo zdemoralizovaly. Církev a Stát vykořisťovaly jen morální smysl lidský pro sebe, porušily základní jeho zásadu: Jednej s jinými tak, jak chceš, aby s tebou bylo jednáno. Proto nechceme nic přikazovati jménem jakékoli autority, proto odmítáme s největší rozhodností a zcela právem jakoukoli účast náboženství při propagandě své morálky. Chceme naopak člověka osvoboditi od předsudků, pověr a fantómů, vědouce, že přirozený mravní smysl je

nejživější a nejčistší tam, kde nemá vlivu ani autorita náboženská, ani autorita státní. Pak dáváme lidem svou *radu*, jsouce přesvědčeni, že osvobozený člověk pozorováním a zkušeností pozná, že naše rada jest dobrá.

Obdržel jsem nedávno nevyplacený dopis, v němž divokým písmem nějakého také prý „anarchisty“ označen jsem byl jako „špicl“, vyhrožováno mi pumou a podobnými sladkostmi.

Usmál jsem se a dopis odhodil. Připadal mi jako ozvěna velmi dávných dob, jako ozvěna romantického dětství anarchismu, kdy v temných místnostech sestrkovaly se dohromady podezřívavé hlavy, šuškejíce o věcech, pro něž dnešní naše práce ve velikém slunci nemá věru mnoho porozumění.

Takový dopis, kdyby nebyl výrazem hlouposti nebo neškodné zlomyslnosti pisatelovy, charakterizoval by ho jako individuum v našem hnutí velmi opožděné. Nikoho přece nenapadá činiti těžká tajná usnesení, jež by bylo výnosným zrazovati, nikde není žádných doupat, odkud by vycházeli lidé s dýkou nebo bombou v kapse. Odnaučili jsme se všemu spiklenectví a chceme jednat pokud možno veřejně, aby naše skutky a naše příklady byly daleko široko viditelné jakožto nejlepší propaganda. Ponechávají-li nám „rakouské konstituční svobody“ skutečné volnosti velmi málo, zaručují nám aspoň tolik, že nemusíme se utíkat k tajnému spolčování a že může nám býti velmi lhostejno, uzná-li některý detektiv za vhodné nás sledovati. Neboť je jisto, že by mohly zcela dobře odpadnouti i ty různé přestupečky proti zákonu spolčovacímu a podobné věci, kdybychom neměli ještě příliš mnoho spolkaření v krvi a dovedli se dorozuměti třeba uprostřed nejhlučnější restaurace.

Vzdali jsme se romantického způsobu organizace hezky dávno už a jedná se nyní jen o to, abychom zůstali také vzdáleni každé organizace odkoukané u politických stran. Jsme logickými a nesmiřitelnými nepřáteli obou principů, na nichž tyto organizace jsou založeny, autority a centralismu, musíme tedy zůstati nadobro vzdáleni jakéhokoli jich napodobení. Nadto máme svůj ideál budoucí organi-

zace celé společnosti, bylo by tedy jen zcela přirozeno, kdybychom my, jeho přívrženci, snažili se již dnes přizpůsobiti svou organizaci té, jež jest naším ideálem a touhou.

Představujeme-li si, že budoucí společnost bude fungovati jako volný svazek volných skupin, nic nám nebrání, abychom dnešní svou organizaci anarchistickou nezaložili na téže zásadě. Nestalo-li se to až dosud všeobecně, znamená to jen, že naše zásady nepřešly nám ještě všeobecně ve všechno naše myšlení, že nedovedeme vždy ještě jako anarchisté prakticky mysliti a jednati.

Jako uvědomělý anarchista, jako individuum, jež si cení nejvýše ze všech skutků svou individuální svobodu a chce ji respektovati i u svého bližního, nedovedu si představit, že bych mohl kýmkoli býti *nucen* jménem anarchismu k nějaké stranické organizaci, jež by mi nevyhovovala, anebo že bych mohl náležitě k organizaci, jež by mne jako anarchistu zavazovala poslouchati nějaký výkonný výbor a ukládala mi celou řadu závazků, jichž přestoupení tresce se vyloučením ze „soudružství“.

Přijímám jen rady, nikoli rozkazů. Nikdo mi nemůže dáti ani vzíti jméno anarchisty, jež přijímám nikoli jako uniformu, nýbrž jen proto, že zahrnuje v sobě nejpravděpodobněji moje hlediska; také však nemohu býti nucen kohokoli za anarchistu považovati, jsem-li přesvědčen, že jeho názory, zámysly nebo skutky svědčí o něčem zcela jiném. Mohu volně kohokoli kritizovati a sám se kritice nevyhýbám, ponechávaje si naprostou volnost dbáti nebo nedbati cizích pokynů kritických.

Na tomto základě nesmí nic změnití způsob součinnosti, jež jsem si zvolil k snadnějšímu dosažení cíle. Na tomto základě musí tvořiti se anarchistická organizace, nemá-li býti ve tvář anarchistické zásady.

Volný svazek volných skupin, toť rozřešení této otázky, toť starý dobrý princip součinnosti, jenž ve světě provedl a provádí mnoho krásných věcí, neboť provedení krásných věcí nevyžaduje kasárnické poslušnosti, nýbrž vnitřní disciplíny, jež vede člověka cele oddaného myšlence. Volný svazek volných skupin, toť odpověď na otázku, jak se anar-

chisté organizují, odpověď, v jejíž duchu jest nám pracovati.

Tiše, bez formalit sejde se někde několik navzájem si milých lidí, kteří chtějí něco vykonati. Každému je volno kdykoli odejítí a každý, kdo opravdu chce pracovati, je vítán. Jinde stane se totéž. Je-li více takových volných skupin, které mají týž cíl, mohou si navzájem pomáhati, mohou, ale nemusí, dle vlastního dobrého zdání jedné každé. Kdo chce, ten je podporuje, komu se nezamlouvají, ten jde stranou. Jsou na světě pleticháři za každou cenu, těm se opatrně vyhneme, stanou-li se obtížnými, najdeme již způsob, kterak je odstraniti. A pak se dílo podaří...

Vyskytují se v našem hnutí zlořády, jež by mohly podivem naplniti člověka nevědoucího, kterak jisté věci hluboko jsou zakořeněny v lidské povaze a kterak ještě dnes politické strany a instituce měšťácké i dělnické snaží se ještě lépe člověku je vštípati.

Jednomu takovému zlořádu říká se u nás konference. Několik lidí svolá si další řadu lidí někam do města nebo vesnice a teď se všichni cítí anarchistickým areopagem. Dovedou — jen teoreticky ovšem — sesazovati nebo dosazovati redaktory časopisů, bez ohledu na lidi, jichž podnikem jejich vlastní prací a obětmi udržovaným tyto časopisy jsou, dovedou usnášeti se o věcech, do nichž většina nemá vůbec co mluvití, nejsou v nich nikterak zúčastněna, dovedou odhlasovati všemožné chytrosti i hlouposti a veliká odhodlání, jež ovšem navěky zůstanou neprovedena.

Jsou tyto konference celkem neškodné, neboť ani nejhorlivější jejich debatéri nepovažují se doopravdy za vázané odhlasovanými usneseními. Byly by tedy jen směšné, kdyby právě nebyly anarchistické, kdyby nesvědčily o tom, že dosud nevymizela z anarchistických řad chuť tvořiti nebo napodobiti organizovanou stranu.

Kdyby se na takových konferencích vyjasňovala jen mínění, kdyby se na nich tlumočila přání a podávaly námítky, kdyby to byly porady pro nikoho nezávazné, byly by tyto schůzky jistě méně časté, ale zato užitečnější a významnější. Krátce: kdyby jejich duch byl anarchistický, pracovalo by se na nich skutečně.

Naše časopisy nejlépe by pociťovaly tento nedostatek anarchistického myšlení, kdyby právě různá ta usnesení se prováděla nebo byla směrodatná. Ještě donedávna toužilo se hojně po „orgánu strany“, čili většina našich anarchistů chtěla mít časopis, jenž by poslouchal každého příslušníka hnutí, vyhovoval usnesením všech konferencí, časopis prostě, do jehož záležitostí každý by mohl mluvit. Seznalo se však, že i takový „orgán strany“ vyjde z iniciativy jedné skupiny a jest jednou skupinou hlavně podporován, následkem čehož řídí se ovšem především přáními této skupiny. Konečně stalo se zjevným, že žádná redakce neshrbí se pod takové hromadné komando, neshrbí se již proto, že vůbec všem vyhověti nelze.

Jen veliká revue čistě vědeckého rázu mohla by býti obrazem všech proudů v anarchistickém hnutí a ani její redakce nesměla by státi pod komandem. Naše časopisy jsou však víceméně agitačního rázu a nejlépe vyhoví svému úkolu ten list, jenž bude mít přesně vytčený ráz a program, čili bude v rukou inteligentního jednotlivce nebo skupiny sobě rozumějících osob. Každému jest jistě volno přednésti redakci své výtky, svá přání, nemohou však býti tyto výtky a tato přání nikdy pro redakci rozkazem. Každý odbíráme a podporujeme jen ty listy, jež nám přinášejí milou nebo užitečnou duševní stravu; jakmile této podmínce nevyhovují, přestaneme je odebírat a podporovati. Nemůžeme však chtít, aby list námi podporovaný vyhovoval všem našim choutkám a požadavkům; vždyť často nemůže vyhověti dokonale ani těm, kdož ho vydávají a vedou.

Jako anarchisté nemůžeme nikomu poroučeti, který list má odebírat a který nemá; stejně jako anarchisté nemůžeme nikoho nutiti, aby psal tak, a nikoli onak, naopak musíme si přát, aby každý, kdo píše, vyslovoval svou myšlenku cele a poctivě. Zůstanou-li následkem toho, že nemá každý směr svůj časopis, některé názory nevysloveny, jest to lépe, než aby v listech vycházejících vyslovována byla mínění zkomolená a opatrnická.

Pracuje-li se dnes v našem hnutí velmi málo, je to také

z toho důvodu, že se nedovede pracovati ve volných samostatných skupinách. Lidé, kteří chtějí něco provést, domnívají se, že musí si to dáti nejdříve odhlasovati davem. Tím způsobem dojde ke sporům a ruce ochotné k dílu se opět založí. A přece víme, jak málo se kdy u nás provedlo z toho, co bylo odhlasováno. Chceme-li něco podniknouti, cítíme sociálně demokraticky, hledáme schválení, máme-li se však podrobiti nějakému usnesení, cítíme anarchisticky a postavíme si hlavu.

To je však fušerství. Každý, kdo chce pracovati, musí sám chtít nésti dobré i špatné následky svého díla. Jednotlivec stejně jako skupina. A proto nepotřebuji žádné sankce, chci-li něco konati. Ti, jimž se moje dílo nelíbí, ať jdou z cesty a jinde konají dle svého rozumu; ti, jimž se moje dílo zamlouvá, nechť pracují se mnou společně.

Přijmeme-li tyto zásady, dojdeme pomalu k volné součinnosti volných skupin. Žádná autorita nemůže býti základem anarchistické organizace, žádná autorita božská ani lidská, modrá ani červená, nastrčená v uniformu ani zastřená dělnickou blůzou. Duch poslušnosti musí býti vymýtěn z našich řad: neboť jen tehdy ujmeme se v nich duch *volné solidarity*.

Vídám tě, když jdeš z práce. Jdete v řadě zavěšeny zpívající, hlučící, smějící se, znepokojujete vážně se tvářící chodce a travnatý svah spadající od města k malým obcím, kde bydlíte, je poset pestrými barvami, divokými pohyby, výkřiky a smíchem.

Svoboda a mládí tvé jásají v zapadajícím slunci. Odhodila jsi právě okovy fabričné práce, a překročivši prah utichlé černé dílny, zapomněla jsi na svůj úděl. Toť tvá radost života, silná jako býk, vysmívající se všem poutům a okovům, toť táž energie mladé krve, která jinde pohání mozky objevitelů a veliká srdce těch, kdož připravují příští svobodného života...

A ještě tě vídám, když stmívá se nad předměstskými stráněmi. Přicházíš se svým milencem zapadnout do trávy, když za letních večerů vyhrátá země, to svatební lože všech volných tvorů, oddychuje v nesmírné ticho. Pak slyším vášnivé tvoje vzlyky, slyším smích lásky laškující a někdy i pláč těch, které pod širými nebesy mají se zřící posledního pouta své bytosti a poznati v sobě ženu...

Tehdá, dítě z kasty vykořisťovaných, připadáš mi jako volný pták mezi ženami. Vzpomínám vypiplaných panenek buržoazie, jak je šněrují v tisíce předsudečků, jak je s bičem v ruce cvičí rovnováhu držeti na provaze pokrytectví. Vzpomínám těch, které všechny rozkoše vpustily pod masku své přetvářky, hltající zakázaná jablka v nejtemnějších koutech, aby pak znavená těla a zkažená srdce prodaly jako nevinná a po letech ztučnělé a mravně rozhořčené zasedaly jako soudci nad mláďím a láskou. Vzpomínám těch, jež byly vydrežovány v pravidlech křesťanského cirku a neodvažují se volati o pomoc, když chřadnou jako tropičtí ptáci v krajinách bez tepla a jejich těla jsou nemocná jako rostliny bez chlorofylu. A ještě jiných a jiných vzpomínám, nesčíslných otrokyň uzavřených ve zdech ničemné společnosti, i těch, které na stroj necitelný

otupily své pohlaví, aby vrátily klid mužům, jež jiné ženy roznítily, ukojiti je nesmějíce, i těch, jichž duše byly zapomenuty, i těch, jichž těla odsouzena byla k věčnému smutku jako pole ponechaná ladem.

Uprostřed všech těch žen zda nemůžeš ty jediná říci ano k osvobození ženy — tak jako bratr tvůj volá dnes ano k osvobození muže —, zda nemůžeš ty jediná podniknout zápas, k němuž vyzývá tě svět ohrožující volnost tvou jako milenky i jako matky?

Pravda, bouří se dnes již otrokyně, jako se bouří otroci leckde, aby uchvátily kus moci, jež se jim zdá býti špatně rozdělena, té moci, která však z Autority pramení a násilí plodí. Volají: chceme se emancipovati, volají: chceme se osvoboditi, my však, kteří dobře slyšíme, slyšíme, kterak volají: chceme panovati. Neboť i fetišům starých mužů kloní se tyto nové ženy a jménem téže Vlasti a téhož Boha, jménem téže Mravnosti a téhož Pořádku otroctví by šířily a pokrytectvím, lží a zbabělostí dál infikovaly lidstvo.

Ty však tušíš, že ti nic není po vlasti, která nic ti nedala a všecko snaží se ti vzíti, že ti nic není po bohu, jenž tobě nezjevil svoji dobrotu, že ti nic není po mravnosti a pořádku číhajících, kterak by tvé hrdlo zadržly do svých provazců. Rozkoše volného mládí volají tě k životu a tvá síla vítězí nad tvrdou prací.

Zda pochopíš zítra, že svět volá k tobě o pomoc, že místo tvé po boku bratra tvého, jenž stohlavou saň Autority vyšel potřít a chce i v rukou tvých viděti osvobozující meče, a nikoli pouta na svá úsilí?

Ale běda! Vidím tě po letech, uprostřed houfu dětí vyzáblých, sešlou otrokyni vykořisťovaného otroka, věčně uvězněnou ve čtyřech stěnách špinavého doupěte nebo dusící se v páchnoucí krčmě. Vlečeš se, paskvil člověka, a každý tvar zmrzačeného tvého těla a každý vzdech ubitého srdce žaluje... žaluje na cizí viny.

A přece jak málo mohou žaloby, nejde-li vzápětí vzpou-ra, a jak mnoho viny jest i na tobě, nečiníš-li pranic k záchraně své, nevzepřeš-li se osudu, jež ti chystají, nevyhneš-li se oprátce, kterou na tebe líčí. Mládím a silou

vyzbrojena vycházíš do světa, jako volný pták probíháš životem, a přece nakonec dobrovolně pod jeho se skláníš, vlastní neprozřetelností k bídě se odsuzuješ, a místo abys radost a štěstí šířila mezi těmi, kdož pomstítí mají vyděděné, pokolení mrzáků dáváš život, množíc břímě sobě i jiným.

Sestro proletáře, jenž v prvních řadách se bije v boji za volnost lidstva, proč zrazuješ volnost, jež krásu dala tvému mládí, proč strašlivou cenou chceš platit neprozřetelnost svoji?

Nuže, je-li sluch tvůj přístupný prosbám a radám těch, kdož za svobodným životem tíhnou, volám tě po bok vzpůrců, volám tě k činům a k boji za tvoji i lidstva volnost. A nikoli k obětem, jen k statečnosti tě volám, a nechci tě sehnouti pod paragrafy žádné církve, nýbrž jen cestu k volnosti ukazuji tobě.

Jest volnost tam, kam svět nedosahuje příkazy svými, a nejhorší příkazy nejsou ty, jež v zákony se vyhranily, nýbrž ty, jež tichou sankci dostaly od předsudků a hlouposti lidské. Těm vypověděti boj nejprve jest povinností tvojí, chceš-li býti jedinou paní svou, jež volně rozdává sympatie i nenávisti. Jdi kolem institucí lidských chladná k jejich slibům, přijímajíc je jen tehdy, když sta vlastních tvých zkušeností praví ti, že nebudou pro tebe vězením. A pak, když květ tvého těla rozvíje se k radostem a ty si voliti budeš milence své, nezapomeň, že manželství může býti nejvýše závěrem, ale nikoli počátkem snah tvých. Miluj, kdykoli srdce, jež nikdo nemá práva souditi, káže ti milovati, pak noci tvé budou radostí tvou; mnohá však láska přejde jako vánek, mnohá láska nestačí na léta, jak teprve na celý život! Proto odraž každý útok na svobodu a stejně odmítni kohokoli souditi v těchto věcech, neboť respekt k sobě vynutíš si nejen svou statečností, nýbrž i stejným respektem k svobodě bližního.

Učí tě, že mateřství je cílem ženy. Učinili cíl z něčeho, co jest přírodním zákonem, zahalili to vznešenými rouchy, neboť nedovedou již rozumně milovat to, co jest jen přirozené. Ty však pomni vyzáblých matek s jejich houfy dětí duševně i tělesně mrzáckých a vzpomeň si, že věda vyko-

nala již mnoho, aby zaručila svobodu tvému mateřství, aby ti umožnila být matkou, jen když chceš. Není cílem ženy mateřství, ale cílem mateřství — jak v zájmu matky, tak v zájmu lidstva — jest dítě zdravé na těle i na duši, dítě statné a nadané, dítě krásné a silné, dítě nezatížené dědičně a počaté rozumnými rodiči k rozumné existenci.

Shledali, že první podmínkou svobody ženiny jest její neodvislost hmotná, ale zapomněli, krátkozrací a domysleti se bojící, že stejně základní podmínkou jest její neodvislost ve věcech lásky a mateřství. Tak vidíme dnes ženy, jež si vydělávají tím, že dovedou stejně jako muži odpapouškovati přijaté pravdy a bráti diplomy a úřady, nevidíme však těch, jež proti všem dovedly by uhájiti volnost svou jako milenky i jako matky, nastoupiti cestu opravdové revoluce uprostřed pokrytecké společnosti.

Ty však, dívko dělnická, jež dle sil svých vyděláváš si svůj chléb tvrdou prací jako muž, aniž to považuješ za vy-moženost nové ženy, učíš veliký ten krok k svobodě pohlaví svého. A řekni světu: Jest jen jedna láska, a ta jest osudem srdce, který zachvacuje a odchází bez dovolení a bez rozkazu. Žádný pokyn rozumu nekáže mi brániti se tomuto osudu, naopak on poskytuje rozkoše, které jsou protiváhou velikých utrpení. A jest jen jedno manželství, harmonie dvou bytostí vzácná jako květ aloe, jež vyskytuje se jen zřídka v životě a nedá se vočkovati žádnou institucí. Mohu to přijati jako vzácný dar, nikdo však neporučí mi, abych přijala jeho paskvil, abych přijala otroctví nehodné jeho jména. A ještě řekni světu: Jest jen jedno mateřství vyšší než zvířecí funkce, a to jest zodpovědný porod lidského tvora, jenž má vyspěti v člověka krásného tělem i duší. Zříkám se plození náhodného, zříkám se neprozřetelného vrhání dětí do světa, dětí špatně vyzbrojených, dětí bez síly, bez radosti života, bez probuzené duše. Budu roditi jen tehdá, když budu chtíti, protože chci, aby štěstí míti děti bylo dokonalé. Vše, co mimo to přikazujete mi, jest lež, poblouznění nebo obmyslný útok na mou svobodu. Lituji vás, jste-li pomateni, opovrhuji vámi, jste-li násilníky, a mám dosti síly nepoddati se.

Nuže, budeš-li také skutky provázeti tato svá slova, učiníš nejmáňší, nejlogičtější a nejrozhodnější krok k emancipaci ženy, budeš volným ptákem mezi dnešními ženami i tehdá, až popel šedin vezme ti vítězný půvab a sehne poněkud tvoje tělo, hrdé, že se nedalo prodati ani zotročiti...

Vídám tě, když jdeš z práce... Svoboda a mládí tvé já-sají v zapadajícím slunci...

Rozpomeň se na svou úlohu po boku bratří svých!

LETÁKY PRO ZPĚVÁKY

Sebrati pokud možno všechny pokusy o českou šansonu a český kuplet, pokud tyto nejsou psány jen pro úzký kruh některé literární nebo umělecké kotérie a mají širší zajímavost, —

dodávati tak postupně uměleckou látku nejen soukromým zábavám a večírkům, nýbrž především a hlavně veřejným podnikům šantánovým, —

to má býti úkolem těchto letáků. Ovšem spíše od toho, zmohutní-li či zanikne příslušný umělecký proud, jenž jest u nás zatím v zárodku, než od dobré vůle pořadatelovy závisí jejich zdar.

Mohu tedy jen apelovati na všechny, jimž je věc sympatickou, aby hojným přispíváním do těchto Letáků a zároveň hojným rozšiřováním jich pomáhali dobré věci.

KONEC AFÉRY

Slavnou záležitost, která tak dlouho udržovala v zdravém napětí militarismem prolezlou Evropu, *aféru Dreyfusovu*, lze považovati za definitivně skončenou. V nitru těch, kdož zúčastnili se tohoto mohutného myšlenkového zápasu jen jako vhodné příležitosti k šíření revolučních idejí, skončila ovšem Aféra v okamžiku, kdy Alfréd Dreyfus přijal milost z rukou vlády; viditelný akt její zakončení však provedl sám obhájce Zolův, Dreyfusův a Reinachův, p. Fernand Labori, vzdav se nyní v procesu vdovy po plukovníku Henrym proti baronu Reinachovi obhajování bývalého svého klienta. Pan Labori — tento vysoce pokrokový muž, jemuž lze vytýkati jen nedostatek logiky v jeho názoru na politickou činnost, od něhož však všechny naše domácí tzv. pokrokové strany a straničky mohly by se přiučiti trochu obsažnějšimu a přesnějšimu pojmání slova „pokrokový“ — vyřkl také jakési poslední slovo, a sice v dlouhém, neobyčejně zajímavém článku Zlo politické a strany ve své Grande revue. Píše:

„Dny remešské a přijetí milosti, to byly věci strašně rozhodující. Přijímaje milost ovšem Alfréd Dreyfus neuznal ani přímo, ani nepřímo svou vinu. Z důvodů, jež posuzovati mi nepatří, dal přednost okamžité svobodě před hrdinským, nepřerušným úsilím o svou soudní rehabilitaci. Ač má za své vysvobození děkovati jen sdružení lidí, kteří se pozdvihli v zájmu všeobecné spravedlnosti a sledovali především dílo sociálního pokroku či spíše lidské obrany, měl přece k tomu právo soukromého člověka. Soukromník může se povznést nad spravedlnost lidí — a kdo by popíral, že Alfréd Dreyfus byl dobře povolán považovati ji za opovrženíhodnou? — Může, jsa spokojen se soudem vlastního svě-

domí, dáti přednost své svobodě před legální ctí, ať již všeobecný zájem jest jakýkoli. Od té chvíle však chová se jako bytost neodvislá a izolovaná, a nikoli jako člověk zaujatý lidstvem a vědomý krásy sociální povinnosti, jedná jako prosté individuum, nikoli jako člen lidské kolektivity, solidární se svými bližními. Od téže chvíle, ať již byla velikost jeho úlohy, již mohl hráti, jakákoli, nereprezentuje pranic.“

Aféra je tedy u konce. Dodejme, proč byla našim francouzským přátelům něčím tak nezapomenutelným. Krátce to vystihl nedávno soudruh Charles Albert (Les Temps nouveaux, č. 20):

„Aféra Dreyfusova nebyla jen proslulou záležitostí, nýbrž i událostí sociální, jejíž účinky se budou pociťovati dlouho a ve velmi mnoha směrech. Mimo fakta všeobecného rázu, jako například nedůvěru k vojenské kastě, již pojali všichni poněkud jasně vidoucí lidé, jako dále to okamžité zapomenutí vedlejších zájmů vzhledem k cílům vzdálenějším a ušlechtilejším a jako ten stejný záchvěv dobrými vůlemi, jež až dosud byly příliš navzájem od sebe vzdáleny, to plodné sblížení se mezi intelektuely a proletáři, lze citovati také mezi výsledky Aféry ty tak drahocenné poloevoluce a popudy, jež učinili Zola, Duclaux, Pressensé, France a mnozí jiní, jichž pojmy v oboru sociálních věcí byly nepopíratelně rozšířeny tímto vírem...“

Je zřejmé, že Aféra v celé síle smyslu, jenž se dává tomuto slovu, byla jen speciálním případem, slavnou epizodou věčného zápasu temných a lživých mocností proti silám pravdy a světla. Případ Dreyfusův zbaven tohoto významu byl by prostým soudním omylem podobným mnoha jiným. Domohl-li se tak rychle a tak přirozeně tohoto významu, stalo se tak následkem neobyčejně příznivých okolností, které z něho učinily ideální typ případů, nejneočekávanější věcné poučení, jež zkušenost může vřaditi v látku sociální filosofie.

Aféra musela tedy stejně přirozeně zaniknouti v den, kdy většina dreyfusistů nepřála si již, aby měla dále onen význam, a v ten den, kdy Dreyfus, octnuv se v proudu vlastního případu, odmítl býti dobrovolně symbolem, jímž nedobrovolně tak dlouho byl. Neboť nikdy jsme neupozorňovali dosti, že Dreyfus, dalek toho býti hrdinou, světloňosem a vznešeným symbolem, nebyl sám ani dreyfusistou. A proto byl první z těch, kdož ubili velikou dreyfusistskou agitaci.“

JAN OPOLSKÝ: JEDY A LÉKY

Sympatická kniha našeho spolupracovníka. Nejedlikátnější práce z ní znají naši čtenáři z Nového kultu. Doporučujeme všem přátelům i knihovnám.

Vyšel 1. sešit za 30 h jako počátek knihovny Moderní autoři slovanští, v níž nakladatel Fr. Hovorka, knihkupec (v Praze, Žitná ul. č. 21), chystá se vydati Spisy Gorkého, tohoto nám tak blízkého a milého autora, jehož statečný život vzbuzuje v kruzích myslících lidí nejživější sympatie. Doporučujeme všem soudruhům k odbírání.

ARNE NOVÁK

Duch tohoto nevšedního českého esejisty je stejně mohutný jako jeho tělesná výška. Hluboké a pronikavé jeho profily starých i nových géníů v našich ne právě pestrých a zajímavých revuích činí vždy nezapomenutelný dojem a naplňují srdce radostí jako nečekané na dlouhém pochodu pouští spatření velblouda pijícího ze studánky. Arne Novák je duševní i tělesný obr, jehož pravou doménou jsou nejvyšší vrcholky soudobé filosofie, na nichž v chladném vzduchu moudrosti pohybuje se jako skutečný domorodec. Sníží-li se však někdy pro blaho svých vrstevníků k drobné kritické práci, poznáte ihned, že nemáte co činiti s nepatrnou pokoutní kritickou štěnicí, nýbrž že stojíte tváří v tvář mohutnému lvu kritiky, jehož pouhé pohnutí plavou hřívou znamená víc než u jiného pracně a důkladně dokazovaný soud. Je zázračným dítětem nejvelebnější české feministky a říká se dokonce, že je dívkou v mužských šatech, a tedy svrchovaně zdařilým experimentem a potěšujícím výsledkem promyšlených snah a vzácné výchovacie metody své matky. Také je silný a upřímný charakter; své sympatie dává najevo bouřlivým způsobem. Ihned, jakmile spatřil svěží a statečně upřímné bodláčí poezie p. Gellnerovy, pozdravil je radostným hýkáním a zchroupal je neohroženě až do kořání. Přejeme mu dobrého zažití.

HANUŠ JELÍNEK: KONEC KARNEVALU

Erotika v dosti slušné formě. Na konci trochu koketní ironie. Že to vše *nám* nestačí, rozumí se samo sebou.

LOUIS ARLETH: PÍSNĚ MIRIAMINY

Lyrika čistě romantická, a proto asi odsouzená nenajíti ohlasu v dnešních duších. Autor obětuje příliš často rytmickému proudu i jasnost verše. Miluje verbalism, a pokud vybíhá z úzkého rámce individuální nálady, reprodukuje nejčastěji jen jednu myšlenku: povýšenost básníka nad davem. Některé básně, jako Pijácká nebo Slavozvuk (jak nepěkně tvořené slovo!), prozrazují značný básnický talent, jež paralyzuje dosud však nedostatek umělecké sebekázně.

ECKHARTSHAUSEN: KLÍČ KU TAJEMSTVÍ
ZÁZRAČNÉHO

Truchlivá blabolení jako vše, co plodí spiritism.

ÉMILE STRAUS: LA NOUVELLE ALSACE

Knížka poučující velmi dobře o dnešní situaci v Elsasku, hlavně o mladých snahách přivést národní individualitu elsaskou znovu k rozkvětu. Pěkně jest charakterizována snaha po zužití elsaského dialektu v umění, jehož nejlepším výrazem je značně proslulá hra D'r Herr Maire, provozovaná s velikým úspěchem v Elsaském divadle, o němž autor této knížky vydal svého času brožuru.

TICHÉ JUBILEUM

Těchto dnů slavil šéfredaktor Práva lidu občan A. Němec jubileum své dvacáté páté rezignace na místo šéfredaktora. Doufá se všeobecně, že během dvou tří měsíců oslavena bude padesátá rezignace Jeho.

BARCELONSKÁ REVOLUCE (Fakta)

Události barcelonské zasluhují pro svůj trvalý význam a svoji důležitost, aby s jich nejdůležitějšími momenty seznámeni byli proletáři všech zemí a dobře si je zapamatovali. Chci tedy z různých článků, jež mám po ruce, sestaviti fakta z barcelonské revoluce a z toho, co jí předcházelo, pro informaci čtenáře českého. Je to tím nutnější, že české žurnály bez vyjímky poučily své čtenáře špatně a nedostatečně, chrlice, většinou ovšem s Národní politikou a Právem lidu v čele, oheň a síru na hlavy anarchistů. Tady stojí za upozornění, kterak psaly sociálně demokratické listy redigované inteligentními lidmi (jako Zář a brněnská Rovnost) a kterak slintal po anarchistech skrytě i otevřeně šéfredaktor Práva lidu. Byl by to býval rozkošný obrázek „socialistického smýšlení“, kdyby se byly různé ty lokálky jeho pěkně za sebou uvedly. Tento pán však nestojí tuším za to.

*

Uvedu nejprve nejdůležitější věci z článku Dělnické hnutí ve Španělsku, jež dr. Julio Broutá z Madridu uveřejnil v Die Zeit současně s článkem Eltzbacherovým, v našem listě právě přeloženým:

„Bude nutno přikládati barcelonské všeobecné stávce jistý druh dějinného významu potud, pokud zde stojíme před nesporně nejmohutnějším hnutím, jež dělnictvo nejen ve Španělsku, nýbrž vůbec v celém světě projevilo. Propuknutí stávky, jež ukázala netušeně dokonalou organizaci a disciplínu dělníků pod jich vůdci, bylo bezpro-

středním následkem nesčetných schůzí, jež se den předtím konaly. Juž tři měsíce stávkovalo 10 000 kovodělníků nikoli proto, jak se mnohdy tvrdilo, aby si vynutili zvýšení mzdy, nýbrž jen aby docílili zkrácení pracovní doby o hodinu. Jak vyložil republikánský poslanec Alejandro Lerroux kortesům, počínali si dělníci svrchovaně mírně a rozumně, neboť chtěli zmenšením pracovní doby umožniti 400 nezaměstnaných soudruhů přijetí do práce, a jejich nezištnost šla dokonce tak daleko, že učinili továrníkům návrh, aby jim strhli desetinu mzdy. Zaměstnavatelé ukázali se však naprosto nepovolnými a nechťeli o nějakých ústupcích ani slyšet. Domnívali se tito krátkozrací, nejhrubším egoismem posedlí lidé, že hlad dělníky zkuší. Události ukázaly významným způsobem, kterak byli na omylu. Když kovodělníci přišli k přesvědčení, že zaměstnavatelé obyčejnými prostředky nepřivedou se k rozumu, usnesli se apelovati na solidaritu ostatních dělníků a provésti generální stávkou.“

V dalším líčí pisatel stávkou samu, o níž podrobnosti přineseme dále dle zprávy uveřejněné v Les Temps nouveaux. Budiž zde však ještě uvedeno, co dr. Broutá píše o španělských poměrech.

„Psychologům národů budiž ponecháno vysvětliti, kterak to přijde, že právě nejmodernější problém, otázka dělnická, povstává uprostřed opozděné civilizace španělské nejdříve a nejnásilněji. Většina ze zahraničních listů, jež si dovolily kritizovati barcelonské příběhy, byla zcela na omylu, označovala-li stávkové hnutí za vzpouru ‚pilných Katalánců‘ proti ‚všechno vysávající kastilské centrální vládě‘, za hnutí separatistické nebo také za zoufalý útok karlistů proti vládnoucí dynastii vzhledem k blížícímu se nastolení Alfonse XIII. Nic není nesprávnější! Žil jsem dosti dlouho v Barceloně, abych mohl znáti tamní dělnické poměry od základu, a jsem v stálém spojení s katalánskými dělníky, zaměstnavateli i sociology, a tak mohu tvrditi, že v soudobých zmatcích jedinou světlou věcí je právě ta okolnost, že davy dělníků jsou zapříisáhlými nepřáteli katalánských separatistů i karlistů, svých utlačovatelů, velkotovárníků a jezuitů.

Barcelonské dělnictvo lze následovně roztríditi:

lhostejní, nestranní dělníci	35	procent
členové spolků, činní pro hospodářské povznesení	40	”
anarchisté	20	”
političtí (socialistickým, karlistickým, republikánským spolkům náležející) dělníci	5	”
	<hr/>	
	100	procent

Vzdor všemu nelze popříti, že anarchism zapustil v Barceloně silné kořeny. Považuji veškeré opoziční politické strany za slabé, aby znamenaly vážné nebezpečí pro další trvání nynějšího režimu; právě však otázka dělnická, která není žádnou vlastní politickou otázkou, aspoň ve smyslu zdejšího pojetí, mohla by obsahovati nejbližší a nejhorsí nebezpečí pro Španělsko.“

*

Postup celého hnutí vyličuje M. L. v *Les Temps nouveaux* asi následovně: Od 6. prosince m. r. prováděli barcelonští kovodělníci a s nimi zámečníci, mechanici, měditepci a kovolitci hromadnou stávkou, aby obdrželi devítihodinnou pracovní dobu, a obraceli se s apelem na solidaritu k dělníkům a dělnicím všech kategorií ve všech provinciích. 15. prosince stávkovalo 9000 dělníků. 17. prosince bylo jich 16 000; zaměstnavatelé dožadovali se vojska a utvořili obrannou ligu zavázavše se, že absolutně odmítnou každý ústupek a přijmou všechny dělníky, kteří se dostaví, ať již dovedou, nebo nedovedou řemesla, aby jim nebylo zastaviti práci než v nejkrajnějším případě. Dělníci počali tedy propagační činnost proklamacemi k dělnictvu i k veřejnosti, každodenními tábory provázenými půtkami s bezmocnou policií. Propagandisti rozešli se po všech průmyslových centrech Španělska, aby šířili myšlenku všeobecné stávky. Tu především barcelonští vozkaři, ozdobníci, přístavní nakladači připojili se ke stávce, odpovídajíc na vyzvání k solidaritě. Mimo Barcelonu zabírá stávka především její okolí, San Andrés, San Martín, Graciu, Badalonu a pak dále Reus a celý okres. Přichází vojsko a město, pozorujíc vážný obrat událostí, činí pokus o dohodu navrhujíc, bude-li práce ihned zase zahájena, svolání mezinárodní ankety o podmínkách pracovní doby, dle níž pak budou posouzeny dělnické požadavky. Stávkující prohlédají ovšem tento ubohý podvod a jejich propaganda zdvojnásobuje energii. Nastává skoro stav obležení. Všecky cesty vedoucí do Barcelony střezeny jsou četnictvem a kavalerií. Propagandisti jsou zatýkáni pod každou záminkou; tak například Bonafulla a Tereza Claramuntová. 14. ledna vydávají zaměstnavatelé pamětní list k členům parlamentu a autoritám, v němž navrhují pracovní dobu desetihodinnou a hrozí, že se vystěhují. Odpovídá jim tábor lidu, jenž schvaluje další odpor, i kdyby měl trvati půl roku. A znova vysílání jsou kamarádi do Valencie, Alicante, Zaragozy, aby šířili myšlenku. Bída roste vzdor hospodářským kuchyním organizovaným dělnickými společnostmi. Solidarita je však absolutní a každý tábor potvrzuje rozhodnutí setrvati až do splnění požadavků. Stěží jen sebráno je nějaké sto žlutých lidí, aby uhlí, jež čeká v přístavu, mohlo býti vyloděno. Četnictvo jen s velkou námahou chrání tuto práci. 7. února přistupují k dělnické federaci koláři, 13. února zřízení elektrických drah. Konečně v neděli 16. února 44 dělnických táborů prohlašuje *všeobecnou stávku*.

Druhého dne, v pondělí sedmáctého, jsou probuzeni obyvatelé Barcelony vyvolávači časopisů, již všichni křičí tože slovo do prázdných ulic: toť signál. Dělníci sestupují do ulic, seskupují se, pak jdou po továrnách a dílnách; stačí jediné slovo: všickni, kdož začli pracovati, připojují se k nim. Vyjždí-li tramvaj, stávkující promluví s řidičem a vůz se vrací. V deset hodin ustává všecken život, všechna činnost, všecken pohyb. Žádný vůz neprojede ulicemi plnými strašlivého ticha, všechny dvěře jsou zavřeny, i u krámů, v nichž se prodávají denní potřeby; měšťácké domy zůstávají uzavřeny, protože sto tisíc dělníků

stojí před nimi, a tito mají konečně přesnou myšlenku a pevné odhodlání...

*

„V několika hodinách stali se stávkující pány Barcelony. V půl jedné však odevzdává bezmocná a zničená občanská vláda své úřady do rukou vlády vojenské a od té chvíle počíná boj mezi vojskem, četnictvem a policií na jedné straně a revolucionáři na druhé. Ať již boj dopadne jakkoli, jedna věc jest v té chvíli získána, a to jest ta ohromná manifestace solidarity dělníků, kteří konečně pochopili, že jejich věc je společná a jejich síla všemohoucí, jsou-li sjednoceni. Od sedmnáctého získává hnutí celé okolí barcelonské, dělnické davy Sabadellu, Manresy, Tarrasy, Badalony, San Martínu de Provencals. Dne devatenáctého bouří se Sevilla, Valencia, Alcoy, Jerez, Coruña; stávky propukají v San Felíu de Llobregat, Vallsu, všeobecná stávka panuje v Reusu, ve Villanuevě y Geltrú. Dne dvacátého nabývá stávka půdy ve Valencii a Zaragoze; propuká ve Vinarozu, Villafrance del Panadés, Tarragoně a Masnou. Večer je stávka všeobecnou v Zaragoze, prohlašuje se tam stav obležení. Dne dvaadvacátého a třiaadvacátého dobývá stávka Tortosy a Valladolidu. Autority neodvažují se povolati vojsko z měst, kde stávka ještě nepropukla.“

Co se událo pak, od té chvíle, kdy moc vojenská vešla na scénu, není přesně známo. V prvních třech dnech přicházely sice četné depeše do Madridu, konfúzní však a vykleštěné cenzurou. Referovaly o pohybech vojska, o krvavých srážkách, o průvodech zatčenců, jež se jich revolucionářští bratři pokouší vysvoboditi novými boji, o stále nových táborech lidu a barikádách. Bylo útočeno na kláštery, jichž obyvatelé buď prchli, nebo se bránili puškami. Pak nastalo marné vyjednávání mezi stávkujícími a zaměstnavateli a autoritami, načež boje počínají znovu. „Dne dvacátého dopisovatel časopisu *Época* napsal, že generál Bargès vzdor své ‚obvyklé bravuře‘ a energii — nařídil Červenému kříži, aby připravil všechna lůžka a nosítka, jimiž disponuje — nemohl od tří dnů, kdy převzal velení, zavésti klid a že seznam mrtvých a raněných stále se prodlužuje ve sloupcích žurnálů, ač cenzura ani čtvrtiny nepropouští. A mezi těmito tragickými zprávami nalézá se groteskní poznámka, že guvernér nařídil, by časopisy vycházely, a kdyby se sazeči zdráhali, aby zaměstnavatelé udali jejich jména a jejich adresy. Generál Weyler prohlašuje ve sněmovně, že v Barceloně vládne klid, a důkazem toho jest, že jezdily tramvaje naplněné vojáky.“

Po jedenadvacátém jsou telegramy docházející madridské žurnály nejen cenzurovány, nýbrž i významným a obmyslným způsobem vynalézány. Pod touto hromadou lží nelze ovšem dopátrati se toho, co se skutečně děje, lze však se mnohého dohadnouti z ustrašených očí měšťáků, kteří prchají z Barcelony. Vojenské soudy fungují a problém je teď již zcela jednoduchý.

*

Povšimnutí hodna jest také obsáhlá depeše zvláštního zpravodaje francouzského deníku Le Journal p. Ludovica Naudeaua, jenž jest ovšem smýšlení zcela měšťáckého, jinak však zdá se býti věrohodným.

Dříve však, než uvedu několik zajímavostí z této depeše, kterou mám v doslovném znění před sebou, chci upozorniti na bezpříkladně *ničemný falzifikát*, jehož se dopustilo Právo lidu rafinovaně pokryteckým způsobem. Stůžž zde část lokálky, kterou tento list uveřejnil dne 27. února pod titulem K nepokojům v Barceloně. Pařížského korespondenta cituje lokálka následovně:

„Je zcela jisto, že při událostech těchto působilo hnutí anarchistické a že toto hnutí nebylo nějak poraženo. Hnutí anarchistické velice zde dělnictvu škodí a sociálně demokratické dělnictvo je proto na anarchisty velice rozmrzeno. Všeobecné stávky užili anarchisté ke svým prospěchům, ba namnoze také k vykonávání soukromé msty. Mnoho lidí, anarchisty nenáviděných osob, bylo zatčeno, beze vsí příčiny přepadání na veřejné ulici lidé, kteří o sociální hnutí ani nezavadili. Mnoho lidí, kteří na veřejném životě neměli vůbec účastenství, bylo zabito ranou z revolveru nebo dýkou. Anarchista Claria zastřelil důstojníka, který kráčel před oddílem vojska, byl ihned zatčen a za několik hodin popraven.“

K tomu podotýká redaktor sociálně demokratické Politicky toto: „Citujeme ovšem hlas buržoazního listu jen pro informaci čtenářů, berouce ovšem jeho úsudky o dělnickém hnutí jen s největší rezervou.“

Nuže, co napsal opravdu p. L. Naudeau svému žurnálu? Především v celém dopise není zmínky o tom, jak anarchisté dělnictvu škodí a jak je toto na ně rozezleno. Ovšem prohlásil Pablo Iglesias jménem hrstky sociálně demokratické, že tato revoluce není vedena v předepsaných formách, a zavrhl ji. O tom však, jak jsem pravil, není v zmíněné depeši ani zmínky, neboť i fakt sám je vzhledem k nepatrnému počtu sociálně demokratických žabařů ve Španělsku docela bezvýznamný. A teď pohleďme, jak se to má s těmi anarchisty, kteří prováděli krvavou osobní mstu. Dopisovatel dělí především barcelonské revolucionáře ve čtvero skupin: 1. stávkující kovodělníci, 2. dělnictvo stávkující ze solidarity, 3. bojující anarchisté, 4. zloději a lupiči, tací, kteří ve Francii v 1789 nazývali se brigands. Tyto má prý každé město, jmenují se v Marseilli nervis, španělsky golfos a katalánsky trinxeraïdès. Tito ubozí nemají — rozumějme — žádného mínění, žádného sociálního ideálu. A nyní doslovný překlad:

„Jich (povstaleckých živlů vůbec, nikoli speciálně anarchistů — pozn. překl.) zločiny, to nutno říci, byly strašlivé, divoké osobní msty byly provedeny v těch dnech zmatků, lidé byli dýkou vražděni z důvodů zcela cizích politice, sklady byly vyloupeny zloději, golfové chodili jíst do restaurantů a nabízeli zaplatit svůj účet ranami nožem.“

Tedy (nesouhlasíce ovšem tak zcela s názory měšťáckého žurnalisty o těch zlodějích z profese) vidíme zcela jasně, že činí rozdíl mezi anarchisty a těmito golfos. A tento rozdíl redaktor Práva lidu

ochotně zamlčel. Kdyby byl citoval celou řadu jiných, pro socialistický list významnějších míst z oné depeše, nebyl by musil na konci pokrytecky svalovati ze sebe zodpovědnost.

Z úryvků, jež dále otiskneme, pozná čtenář, jak obmyslně a zlovlně byla depeše Právem lidu citována, když obrácena byla jen proti anarchistům.

*

Le Journal dne 23. února:

Komuna v Barceloně

(Depše našeho zvláštního zpravodaje)

Cerbère, 23. února. — Sto zabitých, tři sta raněných, pět set uvězněných, taková je až dosud bilance událostí, jimž přihlížíme v Barceloně...

Bylo mi odjeti až k francouzské hranici, abych vám mohl zaslati tento telegram. V této chvíli vládne v Barceloně Hrůza a toto veliké město je izolováno od ostatního světa...

Bouře barcelonské mají původ velmi složitý a smysl ještě složitější. Je třeba rozeznávati dvě řady různých se skutků. Předně anarchistické povstání, po druhé všeobecnou stávkou. V této chvíli lze myslím napsati toto: anarchistické povstání je potlačeno; všeobecná stávka pokračuje. Nelze se o tom klamati, že stojíme v Barceloně před novou Komunou. Byly-li atentáty provedené povstalci v prvních dnech divoké, vládla-li hrůza Barcelonou, dokud vzbouřenci byli pány ulice, nutno říci, že i potlačování prováděné reprezentanty pořádku je samo také divoké. Mohlo se jednati jinak? To cizinci lze těžko odhadnouti. Ale nahražovati hrůzu hrůzou, toť není snad jediný prostředek, jímž lze rušitele přivesti k rozumu...

Španělská města jsou pro občanskou válku vhodnými bitevními místy; Barcelona má celé čtvrtě, jež zdají se pocházeti ze středověku, temné uličky vroubené vysokými staveními, klenby a podloubí, tajemné cesty, domy s terasami, tmavé dvory. V těchto labyrintech mohli stávkující až do příchodu posil a prohlášení válečného stavu vzdorovati s úspěchem vojenské moci...

Uznejme také, že někteří povstalci byli po svém způsobu hrdinní. Vlach jménem Claria, zpravodaj madridského anarchistického časopisu, vrhl se mezi oddíl pěchoty, jež kráčela po Calle Ramarella, a zabil důstojníka ranou z revolveru. Bylo nemožno, aby unikl vojákům, kteří ho ihned zastřelili. (Srovnej, jak o tom mluví lokálka Práva lidu. Pozn. překl.) Také jiní anarchisté obětovali svůj život snažíce se vysvobodit zajaté. Ve čtvrtek bojovalo se zuřivě, na jediném místě bylo vypáleno osm set ran. Je to zázrak, že počet obětí není desetkrát větší. Kdyby byli měli povstalci vážné zbraně, kdo ví, co by se bylo událo. Jen několik revolucionářů mělo pušky, ostatní měli po ruce jen pochybné revolvery...

Vojáci chovali se celkem vzato lidsky, stříleli jen odpovídajíce na

útoky. Nemohlo by se totéž však říci o četnících, kteří se chovali jako vzteklá zvířata. Mohu o tom mluvit znaje příčinu. V Barceloně od proklamace válečného stavu pluk četníků terorizoval nejpočetnější a nejhodnější lidi. Od prohlášení válečného stavu má každý voják a četník právo vystřeliti, aniž mu byl dán rozkaz od důstojníka. Roztroušeni v malých skupinách, opatření na světě nejnebezpečnějšími puškami, tito strážci pořádku střílí, kdy jim libo, protože je to jejich dobrou zábavou. Řadoví vojáci nezneužívají tohoto práva, četníci pášou ukrutnosti. V Barceloně je tradicí opovrhovat četníky, zahrnovat je nadávkami a posměchem; vědouce, že jsou nenáviděni, cítíce se více ohroženi než vojáci řadoví, ztrácejí klid a také oni ukájejí svá stará zášťi používajíce příležitosti k pomstě...

Pozorujme je: Jsou na číhané. Na rohu ulice zjeví se náhle bledý člověk zavnutý v dlouhé pokrývce, vystřelí směrem k nim z revolveru a uteče. Četníci učiní ihned strašlivou palbu a srazí na 1500 metrů nějakého nešťastného chodce.

Někdo zahvizdl v jich sousedství: palba!

Vyhlídky v okně třesla větrem: palba!

Nejsou nikomu zodpovědni; stav obležení je prohlášen, neexistují lidská práva, zákony, pranic; mohou zabít člověka, protože se jim jeho obličej nelíbí. Ani okamžik neznepokojovaly mne výstřely povstalců, kdežto mnohokrát vida, kterak četníci s výstředními pohyby manipulují svými mauserovkami, cítil jsem se v nebezpečí. V některých místnostech pronikly kule pušek Mauserových zdi a zasáhly lidi v jich úkrytu; ostatně zlíbí-li se jim to, vniknou četníci do domů a pod mlhavými záminkami pášou každá násilí.

Dělničtí delegáti ubírají se k zaměstnavateli, aby s ním smírně vyjednávali. V okamžiku, když se vrací, zabíjí četník, jenž na ně číhal, jednoho ranou z pušky. Lidé chtějí vypáčiti dveře u pekařství. Četníci nesnaží se zabrániti jim v tom, nýbrž vypálí na ně salvu. Jako vzteklí psi vraždí se nejen všichni lidé, kteří bojují, brání se nebo manifestují, nýbrž prostě i všichni podezřelí. Lidé hodnověrní ujišťují mne, že v kasárnách někteří vězni zastřelují se po sumárním odsouzení. Nemoha však kontrolovati tyto zprávy, uveřejňuji je jen s rezervou. „Tamhle jsou četníci! Spasme se!“, toť pokřik počestných lidí v Barceloně...

Dnes, kdy opouštím Barcelonu, zdá se město klidným, není však ani o jednoho vojáka méně v ulicích, ani o jednoho dělníka více v práci — — —

Ludovic Naudeau

*

Končím tedy krátký přehled pamětihodných událostí barcelonských. Oceniti je, kritizovati je a odvoditi z nich důsledky pro celý svět významné nedovolují mi naše tiskové poměry.

Většina čtenářů našich dovede to však učiniti si sama a naši přátelé, obdivující se především velikolepému projevu dělnické solidarity

v Barceloně, odpovědi zajisté všem, kdož je upozorní na výsledek barcelonské revoluce, slovy pařížského zpravodaje: „Kdyby byli měli povstalci vážné zbraně, kdo ví, co by se bylo událo.“

KAREL TOMAN: TORZO ŽIVOTA

Doporučujeme rádi pro několik velmi pěkných básní svým čtenářům.

ČAS REAGOVAL KRÁTCE

na můj Otevřený list. Je zajímavé, co pisatel zamlčel svým čtenářům a nad čím se rozhořčil. Probudila se v něm jen — stranická ješitnost. Ujišťuju ho však, že té právě nechtěl jsem se dotknouti, nebylo mi porozuměno. Realistickou *klikou* nemyslil jsem realistickou *stranu*, v níž přece existuje celý proud, jemuž Masaryk není pánembohem a jenž mnohdy již pozvedl proti němu kritického hlasu. Tedy vezměte laskavě na vědomí, že zlovlně jsem nesnižoval vaší strany, protože nejsem tak hloupý, abych se domníval, že slovy sfoukne se z povrchu zemského „tisíce přívrženců“. Také mne celkem neinteresuje početná síla stran. Anarchisté, nekonkurující v parlamentární aréně, mohou klidně přihlížeti ke vzrůstu i úpadku politických stran, vědouce, že všechny jsou v podstatě stejně jim nepřátelské. Tážou se u všech po kvalitě, nikoli kvantitě, a vědí, že obvykle u každého hnutí kvalita jest v poměru nepřímém ku kvantitě. Ano, za deset let budeme moci snad tento poměr zjistiti i u strany realistické definitivně. Teď prozatím jeví se jen podezřelé symptomy jeho.

OBČAN A. P. KALINA,

dopisovatel Radikálních listů, Samostatnosti, Obrany zemědělců a Slova (zajímavá sbírka, což?), vydělal si v Radikálních listech zas několik krejcarů na můj účet. Nechápe, jak jsem mohl „silnými“ slovy odsouditi občana Klofáče a zároveň dáti si jím interpelovati brožuru. Víte, občánku, to jest asi takto: Napíšu o každém, co si o něm myslím. Před občanem Klofáčem jako politikem varuji své druhy vždy a všude jako před „prašivou ovcí“. Ale na občana Klofáče uspořádána byla po mravných českých zemích štvance z nečistých pohnutek. Chtěl jsem tedy demonstrovati, nikoli *pro* Klofáče, ale *proti* slídivým politickým a žurnalistickým psům, již ho štváli. Proto jsem napsal svou Popravu, proto jsem dal mu brožuru k interpelaci. Kdybych byl politickým hadem, mohl bych dokázati, že brožura a žádost za interpelaci byly zaslány posl. Chocovi, a nikoli Klofáčovi. Ale nač bych to činil? Chtěl jsem demonstrovati; interpelace jsem nepotřeboval,

protože dávno měl jsem brožuru rozeslánu a dovedu paralyzovati činnost cenzury i bez parlamentu. Chtěl jsem demonstrovati, a je mi tak docela lhostejno, co žvatlá o tom potulný žurnalista. Jsem sám, a sám sobě jen zodpověden. Nemám za sebou voličského bravu, jímž bych se dal ůrvati. Také řídím se jen svým individuálním svědomím a kašlu na všechny „základní pojmy o cti“, jímž se koří někde v Radikálních listech. A otrásám se při myšlence, že má „čest“ měla by míti něco společného se „ctí“ známého, známého, příliš známého občana A. P. Kaliny.

JEAN-PIERRE, ČASOPIS PRO DĚTI

„Založili jsme list, abychom *bavili* děti, říkajíce jim *pravdu*. Chceme, aby dovedl zajímati své čtenáře jinými osobami, než jsou obvyklí hrdinové. Chceme učiti je jen citům lidským. Tedy směřujeme proti hrdinům vojenským, proti bonhommům, kněžím, šlechticům, proti válce a všem předsudkům. Aníž bychom činili nějaké propagandy, chceme učiti své čtenáře, aby přemýšleli o životě a poznávali zla, jimiž trpí naše společnost: vykořisťování, pokrytectví, lásku k penězům atd. Pak snažiti se, abychom probudili v dětské duši vkus, lásku k spravedlnosti a ke kráse.

Doufáme, že toho dosáhneme, podávajíce jim jen skutečná fakta nebo pěkná vypravování obrazotvornosti. Tak chceme učiti internacionalismu, dobrotě, lidské solidaritě, touze po nezištném studiu, lásce ke svobodě a snaze po zdokonalení... Toť náš cíl: tvořiti vědomé muže a vědomé ženy, určené k tomu, aby utvořili lepší společnost, přímější, statečnější, méně egoistickou a méně zbabělou, než jest naše. Snad se takto podaří Jean-Pierru přispěti trochu k nesmírnému dílu emancipačnímu, jež právě vzniká.“

Těmito slovy provázela sekretářka redakce své informace, jež mi podávala o roztomilém podniku našich francouzských soudruhů. Dále psala:

„Počali jsme s dvěma sty abonenty, máme jich po čtyřech měsících dvanáct set osmdesát. Naše tiskárna je komunistická, bez pána. Dělníci se seskupili, organizují se mezi sebou, platí se neznajíce žádných beneficí a dávají přebytek svého platu dělnickým organizacím, aby jim napomáhaly v jich emancipační snaze.“

Nežli přejdu k listu samému, stůjž zde ještě dopis Petra Kropotkina, krásný projev, jímž vítal založení dětského našeho listu:

Drahý příteli,

vaše myšlenka listu pro děti je znamenitá. Je opravdu divno, že se juž dávno na to nepomyslílo. Časopis mohl juž míti za sebou dvacet let existence. — Ale to juž se děje tak vždycky!

Učiňme ho dobrým, milým, poutavým jako čtení i jako literární

formu. Drobné povídky, články vědecké, sledující *naturalistickou metodu* myšlení o přírodních zjevech oproti metodě metafyzické a pověřeně, životopisy mužů a žen, již žili životem neochvějných revolucionářů... Co se týče výchovné morálky — *ať tam není po ní ani nejmenší stopy*: — říkejme prostě dětem, co nás zajímá, co milujeme, co nás upoutalo v životě svou krásou, svým zápallem, svou silou.

Milovali jste toho neb onu v obci: — řekněte, kým byl nebo byla. Zajímá vás některý fakt proměny rostlin, květů a ještě více naturalistické vysvětlení tohoto faktu: — vypravujte ho. Fakta týkající se nekonečné velikosti hvězdného světa, o nichž právě čtu, zaujala mou obraznost — budu o nich vypravovati, jako bych vám je byl vypravoval, kdybychom se byli dnes setkali. Anebo čtu právě vypravování ze života nejchudších lidí londýnských. Má výborný charakter odporovaný v životě — mohlo by se vypravovati krátce našim mladým čtenářům.

A ponechme mladému čtenáři, aby sám utvořil si úsudek, nenašeptávejme mu ho, jako to činí kněži. Ať zůstává sám nejvyšším soudcem věcí, o nichž mu vypravujeme jen proto, že tvoří část našeho dojmového života.

Jen jednu věc. Forma musí býti krásná — čili ‚myšlenka musí býti myšlena ve svých detailech‘, jak pravil jeden náš francouzský přítel, jemuž je vlastní krása formy v nejvyšší míře. Pro krásu formy jsou děti těmi nejprísnejšími soudci, chybí-li, nečtou.

Tak tedy dejme se do díla a nechať za pět let kolekce našeho listu tvoří skutečně dílo, jež bychom mohli dáti dětem bez uzardění.

Petr Kropotkin

V duchu těchto krásných slov nejideálnějšího soudobého revolucionáře jest Jean-Pierre skutečně řízen. Převahu mají ovšem drobné povídky od nejlepších autorů. Z článků, jež v deseti posud vyšlých sešitech byly otisknuty, sluší jmenovati Epizodu z africké armády dle Dariena, dialog Vzrůst od P. Robina, Návštěvu v tiskárně, instruktivní to článek s příslušnými vyobrazeními od E. Gauthiera, referátek o anglické nedělní škole socialistické, v němž nabízí se redakce zprostředkovati vzájemnou francouzsko-anglickou korespondenci mezi čtenáři Jean-Pierra a dětmi anglickými, a konečně pěkné Vzpomínky z dětství J. F. Milleta. Text doplňují počtářské problémy a hádanky. Po stránce ilustrační přál bych si více. Ale v této věci budeme všichni dlouho pokulhávati za Angličany. Nepravím tím, že by ilustrace Jean-Pierra byly špatné. Většina však je průměrná. Jen práce Steinlena, Roubilla a Hermanna Paula jsou vždy milým překvapením. Výborné jsou iniciály a některé ornamentace, jichž autorem jest Tony Selmersheim. Redakce přikládá vždy dvě a dvě iniciály ve velké reprodukci jako přílohu. Jsou to vesměs originálně stylizovaná ptáci, kreslení velmi prostě a pro děti jistě nabádavě. Považuji je za vzorné předlohy.

„Čiňte pro nás, milý soudruhu, všemožnou propagandu,“ píše mi sekretářka redakce. Co však lze u nás učiniti pro dětský žurnál francouzský? Jistě díváme se na tento podnik jako na dílo nám blízké, skoro naše, víme však, že naše prosba: Odbírejte tento list! může najíti ohlas jen u mála dospělých našich přátel, u těch, kteří jsou znalí francouzského jazyka. Máme sice u nás také mládež žvatlající francouzsky, ale to jsou vypiplané dětičky buržoazie, stojící pod ochranou nepřiliš inteligentních guvernant. K těm by sotva Jean-Pierre našel si cestu. Tož zbývá jen ještě upozorniti na tento list našim snahám příznivé učitele a vychovatele. Což kdyby se některý našel, jenž by se pokusil podniknouti něco podobného i v Čechách. To, co se u nás pro děti obvykle činí, to pochází ze starého myšlenkového světa a roubuje na mladé stromky všechny ty staré předsudky, všecka ta stará pokrytectví.

WILLIAM MORRIS

William Morris narodil se 1834 ve Walthamstowu. Byl synem londýnského kupce. Po studiích na Oxfordské universitě věnoval se architektuře, zájem o umění a literaturu podmanil si ho však záhy docela. V 1868 vydal *Ztracený ráj* a v 1876 *Sigurda*. Brzo nato stal se komunistou a zúčastnil se revolučního hnutí.

Jsa bohat nemusil zůstat jen snílkem a teoretikem; jako člověk praktický založil vzornou dílnu v Merton-Abbey a založil slavný *Kelmscott Press* s tiskárnou, jež pracovala přísně umělecky a z níž vycházely publikace obdivované a draze placené v celém světě. Za své poslední peníze vydával a podporoval Morris orgán socialistické ligy, proslulý *Commonweal*.

„Centralizovaný národ učiní místo federaci obcí, které veškerá bohatství dají k dispozici všem a použijí jich k tomu, aby ukojily potřeby každého svého člena, žádající na něm jen, aby dle své chuti a dle své schopnosti přispíval k výrobě společného bohatství.“

Tak mluvil ten, jenž k revolučnímu socialismu doveden byl svou láskou k umění a svou úctou k individuální svobodě. Byl továrníkem tapet, dekorátérem, kreslířem, tiskařem, přednášečem, propagandistou, sociologem, básníkem, umělcem. Zoufaje nad banálností souběžného umění, hledal její příčinu a shledal, že jest to moderní kapitalism, jenž umění rdousí a umělce ničí, a jeho touha osvobodit osobnost umělcovu přivedla ho k myšlence osvobození lidské práce. V té době mimo mnoho jiného napsal své *Novinky odnikud*, živoucí a barvitý utopický obraz toho, čím bude Londýn v roce 2000. Pak brožuru *Proč jsem komunistou* a slavné *Zpěvy pro socialisty*.

Zemřel v Londýně 3. října 1896.

P. Mahen. Nemohu ještě tisknouti. Forma přece také nutna. Časopis zasíláme.

*

Knihtiskař Emanuel Stivín s dcerou označili vydavatele tohoto listu *pod přísahou* jako objednavatele Kalendáře neodvislého dělnictva a následkem toho vydavatel tohoto listu byl odsouzen zaplatiti firmě Stivínově přes 900 K dluhu za Kalendář. Soud odvolací rozsudek potvrdil. Vzhledem k tomu, že tato věc přispěje citelně k zhoršení finančních poměrů Nového kultu, žádáme soudruhy a přátele, aby se snažili čilejším rozšiřováním a podporováním listu neblahou naší situaci zmírniti. (Dluh za kalendář zůstal, jak známo, hlavně proto, že firma Stivínova nedodržela svého slibu a dodala Kalendář o víc než dva měsíce později, takže jeho vydání stalo se již v době hornické stávk.)

*

Ze zbývajících mně zaslanych prací neotisknu již nic. — *A. K. v Plzni.* Ale ovšem. I universitní profesor může býti jen pověřivý a povrchní duch. Jeho projev je však čistě osobní. A třeba měl za sebou houfec věrných nohsledů, je v této věci neškodný. Mají u nás bohudíky lidé jiné starosti a neleží jim na srdci ani zdar reformního katolicismu, ani hloubka různých „himmelreichů“. O takzvané náboženské otázce ještě se rozepíšeme. — *P. Sula.* Ještě nic. Ale pošlete zase brzo.

V Hrádku u Liberce vydán jest větší počet našich soudruhů napospas perzekuci. Při prohlídkách slíděno po Novém kultu, Matici svobody a esperantské korespondenci. Pro rodiny uvězněných přijímá příspěvky Božena Václavíková v Hrádku u Liberce, Nové náměstí, a administrace tohoto listu.

Prosíme soudruhy a přátele, aby hojně přispěli a brzo. Inteligence neměla by zůstatí za dělnictvem pozadu.

*

Flaubert. Formálně velmi slabé ještě. — *M. L., Kolín.* Tkalce překládalo již nesčetně obdivovatelů Heina. Byly také již uveřejnění. Onen plagiát by bylo nutno dokázati vážným článkem, na to nestačí kuplet. Nerad bych se však v Novém kultě zabýval věcmi, hodícími se do listu více literárního. Děkuji za Váš zájem. — *P. Mahen.* Otisknu Necudnou.

*

Z prací, v poslední době mi zaslanych, nemohu otisknouti nic. — *Háfiz.* Prostší a výraznější slovník mám raději než takový rafinovaný.

Země blažených trochu moralizuje. — *P. Mahen*. Terst konfiskovatelný. Karikatura dobrá, ale nám se nehodí. Pošlete zas nějakou pro nás vhodnější. — *M. V., Unhošť*. V poslední zásilce příliš velký kult slova.

*

V poslední době byl jsem zaplaven veršovanými příspěvky, z nichž nepoužiju nic. Pro všední erotické debuty mají přece pánové dosti místa a ochoty v Srdci a pro normální poezii jest přístupna jim celá řada časopisů. Vyrůstají u nás poeti donekonečna a nechtějí, jak se zdá, nic více než tisknouti pokud možno v nejvíce listech. Než takové uměníčko, raději nic. Nemají-li redaktoři našich bezprogramových a bezmyšlenkových časopisů čím potisknouti svůj papír a podporují-li tento vodnatý příval veršového braku, je to jejich věc a nebudu jich nápodobit. Sledujeme trochu lepší cíle. Příštím číslem počínaje budu tisknouti jen jednu báseň v čísle. — *P. Mahen*. Karikatura se mi tentokrát nezamlouvá ani kresbou, ani myšlenkou. Rozumím-li dobře, byl by to výpad trochu surový a dvojsečný.

*

Literární příspěvky pro Kalendář revolucionářů na rok 1903 přijímám do 15. července.

J. Hůrka, N. Běhánky. Mimo církve! nemohli jsme dříve poslati, protože se tisklo druhé vydání. Kolportérům, kteří odebírají více než 10 exemplářů každého čísla, čítáme ho po 12 hal. Chtějí-li provizi, musí ho ovšem prodávati draže. To ať si však vyřídí se svou organizací. Některé organizace platí nám čísla vůbec po 20 hal. — *J. Diviš, Čouš*. Osmé číslo bylo zapláceno. Vše je v pořádku.

*

V příštím čísle přineseme článek *Moderní autoři francouzští a anarchism* jako odpověď na článek Camilla Mauclaira *Moderní spisovatelé francouzští a hnutí socialistické*, jehož překlad uveřejnily Rudé květy v 1. a 2. čísle nového ročníku. Článek tento z naprosto falešného hlediska psaný hemží se nesprávnostmi a poskytuje čtenáři neznalému poměrů obraz veskrze nesprávný. Předpokládáme ovšem, neznajíce originálu, že tento nebyl překladem zlovolně zkomolen.

Upozornění. Stále vratký finanční stav náš nedovoluje nám při pravidelném čtrnáctidenním vycházení Nového kultu vydávati také Knihovnu. Tato však nejenže není pasivní jako časopis, nýbrž jest pro nás i vysoce důležitá z důvodů agitačních. Rozhodli jsme se tedy v jarních a letních měsících vydávati Nový kult (vždy prvního v měsíci) střídavě s Knihovnou Nového kultu (vždy patnáctého v měsíci). Získáme tím snad aspoň tolik, že budeme moci letos vydati Kalendář. Na podzim vycházel by pak Nový kult opět čtrnáctidenně. Dne 15. dubna tedy již vyjde Stanislav K. Neumann: Mimo církve! jako Knihovny Nového kultu číslo 4. Cena 20 hal. Této brožury, vzhledem k její agitačnímu rázu, budeme zasílati 50 kusů poštou za K 6, 100

kusů poštou za K 10. Doporučujeme ji zvláště socialistickým spol-
kům k hromadnému zakoupení a rozdáni mezi členstvo.

Počínaje tímto číslem přijímáme na Knihovnu Nového kultu též
předplatné, a sice na 12 archů poštou K 2,60, na 24 archů K 5,20.
(Na Gravův spis Anarchie předplácí se zvláště.)